

Umran

Aylık Siyasi Düşünce ve Kültür Dergisi

Sahibi

Umran Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah Yıldız

Yayın Kurulu

Cevat Özkaya, Abdullah Yıldız,
Mesut Kardeşhan, Metin Çiğirkeci,
Şakir Altıntaş, Mustafa Aydın,
Celaleddin Vatandaş

İdare Merkezi

Kızıtaşı Cad. No:56/1 Fatih-İstanbul
Tel: 533 72 02-631 13 85 Fax:534 88 88
e mail: umran@alnet.net

Abone Şartları

Yıllık (12 sayı): 3.000.000 TL
Öğrenci (12 sayı): 2.500.000 TL
Yurt dışı yıllık: 60 DM - 40 S

POSTA ÇEKİ NO:

Veli Kahraman 1605072

Fiyatı: 250.000 TL

Temsilcilikler

- **Ankara** Hikmet Erdem (0312) 435 91 27
- **Trabzon** Abdullah yaylı (0462) 321 95 44
- **Adana** Kamil Yıldırım (0322) 363 34 19
- **İsparta** Mustafa Serirli (0246) 218 39 27
- **Zonguldak** Abdullah Karagöl (0372) 253 06 19
- **İzmit** Cengiz Durak (0262) 325 68 14
- **Almanya** Sedat Yıldız Karl Marx-Str. 175
12043 Berlin Tel: 030/6860058 - 0172/7247222

Umran'dan

Değerli Umran okuyucuları,

Öncelikle Ramazan-ı şerifinizi tebrik ediyoruz.

Bu sayıdan itibaren Umran dergisini Allah'ın izniyle her ayın ilk haftasında elinize ulaştıracacağız.

1991'de üç ayda bir tek forma olarak yayımlamaya başladığımız **Bülten**'den, 1992'de iki aylık ve iki formalık Bülten'e, sonra 1993'den itibaren önce 48, ardından 64 ve nihayet 80 sayfalık **Umran**'a geçiş... Şimdi ise yine 80 sayfa ve aylık Umran! Rabbimize hamdolsun.

Artık her ay okurları ile buluşacak olan Umran takdir edersiniz ki, gündeme daha fazla tekabül etmek, daha renkli ve çeşnili olmak durumundadır. Umuyoruz ki, Türkiye ve İslam Dünyası'ndan sunacağımız **Ayın Panoraması** ile Kültür-Sanat, Şiir, Hasbihal ve Kitap sayfalarından oluşan **Kırk Ambar**, tarihten ve geleneksel İslam kültüründen derlediğimiz **Yansımalar** bölümleri okuyucu açısından yeterli renkliliği sağlayacaktır. Öte yandan, okurlarımızın Umran'da görmeye alışık olduğu, olayların arka planını irdeleyen araştırma-inceleme, sohbet, deneme, söyleşi türü yazılar da devam edecektir.

Bu sayımızda daha önceki yazılarından tanıdığımız **Burhaneddin Can** ve **Cevat Özkaya** umutsuzluk ortamında umut aşıl原因 yazılarıyla, **Mustafa Aydın**, **Abdullah Yıldız**, **Celaleddin Vatandaş**, **Muharrem Balcı** gündemden düşmeyen din, irtica, laiklik, faşizm konulu düşünce, analiz ve araştırma yazılarıyla yine karşınızdalar. **Mesut Kardeşhan** ise Kaf Dağı'nın ötelere uzanarak Avrupa efsanelerini sorguluyor. Düşünce yüklü yazılarıyla **Haluk Burhan**, his ve heyecan yüklü yazılarıyla **Ahmet Mercan**, Kur'an sohbetleriyle **Şemseddin Özdemir** Umran sayfalarını süslemeye devam ediyorlar.

Yusuf Kaplan ve **Kani Torun** İngiltere yazılarıyla olaylara "dışarı"dan ve farklı bir gözle bakmamıza yardımcı oluyorlar. **Mustafa Özcan** sizlere adım adım İslam Dünyası'nı izleme imkanı sunuyor.

Dergimizin okuyucularına en önemli sürprizi ise Tunuslu müslüman önder **Raşid el-Gannuşi**'nin Umran okurları için yazdığı yazılara bundan böyle sayfalarında yer vermesi olacak. Hepimizi yakından ilgilendiren yorumların yer aldığı "Söyleşi" sini bu sayıda yayımladığımız Gannuşi'nin "size özel" yazısını ise gelecek sayımızda sunacağız.

"Umran" Allah'ın lütfu, inayeti ve okuyucularının desteği ile gönülleri "imar" etmeye ve yeryüzünü "ma'mur" kılma çabasına devam edecektir.

bu sayıda...

- 3 **CEVAT ÖZKAYA**
Umutsuzluk Ortamında Umut Olmak
- 6 **BURHANEDDİN CAN**
Zulme Karşı Mücadelede Bir Süreç:
Arınma
- 13 **MUSTAFA AYDIN**
Bir Siyasal İdeoloji Olarak Faşizm
- 17 **MESUT KARAŞAHAN**
Kaf Dağının Ardında
Avrupa Efsaneleri
- 22 **CELALEDDİN VATANDAŞ**
Türkiye'deki Modernleştirici Elitin
Din Problemi
- 28 **ABDULLAH YILDIZ**
İrticâ'nın Serüveni
- 34 **MUHARREM BALCI**
Sivas Olayları Davasında 33 İdam
- 38 **YUSUF KAPLAN**
Türkiye'yi Kuşatma ve Durdurma
Operasyonu
- 43 **GANNUŞİ İLE İSLAM, ŞİDDET VE
DEMOKRASİ ÜZERİNE**
- 48 **KANİ TORUN**
İngiltere Mektubu
- 50 **CEMİL ÇİÇEK**
"Siyaset Tıkandı"
- 51 **AYIN PANAROMASI**
Türkiye
A. EMİROĞLU
İslam Dünyası
MUSTAFA ÖZCAN
- 60 **ŞEMSEDDİN ÖZDEMİR**
Cemaatleşme ve İtikadi Birliktelik
- 65 **HALUK BURHAN**
Ahlak ve Kontrol
- 68 **AHMET MERCAN**
Gör de Ellerimden Ele Verme Beni
- 70 **M. SAİD ÇEKMEGİL**
Fıkıhı Düşünürken
- 73 **KIRK AMBAR**
Ertuğrul Bayramoğlu/ Yansımalar
Metin Çıgırıkçı/ Hasbihal
Şükran Budaksal/ Kültür- Sanat
İdris Kahraman/ Kitap
Adem Kandemir/ Gavur Yürek

Müslümanlar Arınma Sürecinde

s. 6

FAŞİZM: Kutsal Devlet Üstün Ulus Yeni Din

s. 13

İslâm, Şiddet ve Demokrasi

s. 43

Mustafa Özcan'la İslam Dünyası

s. 55

Hoşgeldin "Ya Şehri Ramazan"

s. 75

UMUTSUZLUK ORTAMINDA UMUT OLMAK

1 995 genel seçimleri sonucunda RP'nin en büyük parti olarak çıkması, Türkiye'de sancılı bir sürecin başlamasına neden oldu. Hükümeti kurma görevinin RP'ye verilip verilmeyeceği tartışıldı. Hatta bu görev verilse bile, RP tarafından kurulan bir hükümetin, ülkenin muktedirleri tarafından kabul görüp görmeyeceği vurgulandı. Nihayet Türkiye'de uygulanagelen hükümet kurma görevinin en büyük siyasi partiye verilmesi geleneği ağır bastı. Ve görev RP'ye verildi. Ancak RP'nin patronajında bir hükümet kurulmaması içinde bütün mekanizmalar harekete geçirildi.

Onun içindir ki, RP-ANAP koalisyonu kuruldu kuruluyor derken, devre dışı bırakıldı. Akabinde RP'siz hükümet kurma arayışları başladı. Ve bütün imkansızlığına rağmen, DYP-ANAP koalisyonu kuruldu. Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kurulan bu hükümetin ömrü çok kısa oldu. Üç ay gibi kısa bir sürede bu zorlama koalisyon bozuldu. Ülkede tekrar hükümet arayışları başladı. Nihayet 1996 haziranında RP ve DYP'nin oluşturduğu Refahiyol hükümeti iş başına geldi.

İşte tam o tarihten itibaren Refah liderinin başbakan olduğu bu hükümetin iş başından uzaklaştırılabilmesi için bütün yollar denenmeye başlandı. Bütün iktidar odakları ve onlara bağlı meka-

nizmalar harekete geçirildi.

Bu hükümetin önünü tıkamak ve onu işlevsiz hale getirmek için olağanüstü gayret gösterildi. Bu iktidar dönemine kadar toplantıları birkaç cümlelik haberlerle kamuoyuna duyurulan MGK, açık bir iktidar ortağı olarak ortaya çıktı.

Basına sızan bilgilere göre M.G.K toplantıları, seçilmiş hükümetin hesaba çekildiği oturumlar şekline dönüşmüştü. Bilhassa RP'li Başbakan ve onun şahsında partisinin temsil ettiği misyon açıkça hedef haline gelmişti.

Nihayet MGK, 28 Şubat 1997'de yaptığı toplantıda hükümetin ipini çekme sürecini başlattı. Hükümete, muhtıra hüviyeti taşıyan bir 18 maddelik istekler paketi sundu. Uygulamaya konulması istenen bu istekler paketi, Türkiye'deki nisbî özgürlük ortamını kısıtlayacak özellikler taşıyordu. Aynı zamanda RP'nin kendi eliyle kendi varlığına son vermesini dayatıyordu. İşte siyasal literatürümüze 28 Şubat postmodern darbesi olarak geçen süreç böylece başladı.

Bu süreci başlatanların acil hedefi mevcut hükümetin iş başından uzaklaştırılması idi. İkinci ve önemli hedef ise, ülkenin önümüzdeki yirmi yılını dizayn eden düzenlemeler yapmaktı. 8 yıl kesintisiz eğitim, İmam Hatiplerin orta kırsımlarının kapatılması, İslâmî sermaye

*Cevat
ÖZKAYA*

denilen bir sermaye kesimine savaş açılması, tarikat yurtları ve okulları denen kurumların hedef seçilmesi vb. bir seri faaliyet hep bu amaca dönük olarak uygulamaya konuldu.

Mevcut hükümete rağmen, ancak onun eliyle icra edilmeye çalışılan bu faaliyetler hükümeti oldukça zora soktu. Üstüne üstlük Susurluk vesilesiyle yapılan ıskı söndürme eylemleri, işçilerin sokağa dökülmesi, medyanın bitmek tükenmek bilmez saldırısı hükümetin zaten tartışılan iktidarını tümüyle zaafa uğrattı. Nihayet bir yılını bile tam doldurmamış olan Refah-Yol koalisyonu 1997 Haziran'ında son buldu.

Bu aşamadan sonra, milletin vermediği iktidarı alma çabalarının ilginç örnekleri uygulamaya konuldu. Parlamento aritmetiği Cumhuriyet tarihinde görülmedik yoğunlukta yapılan transferlerle değiştirildi. Öyle ki, seçime hiç girmemiş bir parti, transferler yoluyla grup kurma imkanını kazandı. ANAP yaptığı transferlerle milletvekili sayısını artırdı. Transferler o kadar aleni yapılıyordu ki, Mesut Yılmaz'ın cep telefonundan yaptığı transfer konuşmaları televizyonlara yansımıştı.

Kısaca her yol mübah sayılarak bugün de devam eden Anasol-D hükümeti kuruldu. Mesut Yılmaz'ın Başbakan olduğu bu hükümet kendisini hükümete getiren bu güçlere ilk diyet olarak 8 yıl kesintisiz eğitim yasağını çıkardı. Hedefi İmam Hatiplerin orta kısmının kapatılması olan kesintisiz yasasına ANAP daha önceleri karşı çıkmıştı. Hatta 5+3 kesintili eğitimi savunan bir yasa tasarısını

da meclise varmıştı. Ama bu diyetli siyasetti. Dün olur dediğinizde bugün olmaz demek tutarlığın değil, diyetin bedeli idi.

Üstüne üstlük iş son bulmamış, henüz diyetin ilk taksidi ödenmişti. Bu yasa MGK'nın "tavsiye ettiği" 18 istekten bir tanesiydi. Diğerleri de bekleniyordu. Son günlerde basına sızdığı kadarıyla İslami Sermaye'nin (neyse o) acilen kontrol altına alınması yani yok edilmeside MGK'nın asker kanadı tarafından isteniyor. Gözükene o ki, bu taşeron hükümetin ödemeler listesi kolay kolay biteceğe benzemiyor.

Son iki yıl içinde yaşadığımız süreci özetlemeye çalıştık. Bu süreç, Milli Askeri Stratejik Konsept (MASK)'in irticâ (bunu İslam diye tercüme edin) birinci tehdit ilan etmesiyle bağlantılı olarak, Türkiye'deki müslüman kimliğini öne çıkarmış insanların sindirilmesine dönük olarak işlemektedir. Bundan önce yapılmış olan darbelerden edinilen tecrübeler de ilave edilerek toplumun en az yirmi yılının dizayn edilmesi tasavvur edilmektedir. Bilindiği gibi bütün darbelerin sonunda böyle bir toplumsal mühendislik sevdası açığa çıkar. 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül darbelerinin sonrasında da sivil ve asker elit, toplumsal ve siyasal hayatı dizayn etmeye heveslenmişlerdi. Ancak olağanüstü durumlarda tasavvur edilen ve uygulamaya konulmaya çalışılan bu dizaynlar normal süreçlerde hemen teklemeye başlamıştır. 27 Mayıs 1960 darbesiyle DP hükümeti devrilmiş, liderleri idam edilmişti. Darbeciler DP misyonuna siyasal hayatta yer vermek

istemiyorlardı. Ancak yapılan ilk serbest seçimlerde darbecilerin istemediği oldu. DP'nin devamı olduğunu söyleyen AP ezici bir çoğunlukla 1965 yılında iktidara geldi.

Aynı şekilde 12 Mart döneminde devrilen iktidarın başbakanı Süleyman Demirel de siyasi hayattan silinmek istenmişti. Hatta darbecilerin kurdurduğu hükümetin başkanı olan İsmail Arar, "Süleyman Demirel tekrar başbakan olabilir mi?" sorusuna "Güldürmeyin beni" diye cevap vermişti. Ancak o Demirel bugün Cumhurbaşkanı (Hazine olan şu ki, Demirel'in bugün durduğu yer, dün savunduklarıyla pek uyumlu gözüküyor). Yine aynı dönemde kapatılan Milli Nizam Partisi'nin yerine kurulan Milli Selamet Partisi yapılan ilk seçimlerde 50 milletvekili çıkarmış ve iktidar ortağı olmuştu.

12 Eylül 1980 askeri darbesi ise, bu iki askeri darbenin deneyimi üzerine bina edilmiş bir darbe idi. Siyasi hayattan toplumsal hayata kadar herşey bir plan çerçevesinde dizayn edilmeye çalışılmıştı. 2,5 parti ön görülüyordu. MDP ve HP merkez sağ ve sol partiler olacaktı. T. Özal'ın ANAP'ı ise küçük parti olarak kalacaktı. 1983 seçimleri tam tersi bir sonuç verdi. Buçuk parti olarak düşünülen T. Özal'ın ANAP'ı birinci parti oldu. Diğer iki darbe partisi ise en kısa zamanda siyasi hayattan silindi.

Burada söylemek istediğimiz şudur. Bu toplumsal mühendislik hevesleri, toplum hayatına radikal müdahaleler, toplumsal akışta kesintiler meydana getirir; bu muhakkak. Bu kesintiler

topluma zaman da kaybettirir, ancak bu müdahaleler toplumun tabii gidişini geriye döndüremez. Toplum kaldığı yerden yoluna devam eder. Bahsedilen üç müdahalede de, toplum mühendislerinin dizaynı tutmamıştır.

Bunu belirtmek darbe olmadığı zaman her şeyin iyi olduğunu, işlerin yolunda gittiğini söylemek değildir. Söylemek istediğimiz şudur. Bu toplum dayatmayı sevmiyor. Belki dayatmaya etkin bir karşılık verme refleksine sahip değil ama, kendisine müracaat edildiği ilk anda önüne konulan seçeneklerden en ehvenini seçerek, dayatmanın ürünlerini safdışı bırakıyor. Her üç darbeye de bunun çok açık örneklerini gördük. Bu tarihsel süreci ve sonuçlarını şunun için anlatmak lüzumunu hissettik. Toplumumuz bugün yeni bir dayatma sürecini yaşamaktadır. Diğerlerinden daha rafine bir biçimde uygulamaya konduğu anlaşılan bu dayatma sürecinin süresi belki uzun olacak, belki öncekilerinden biraz daha fazla can yakacak. Ama sonu bize göre öncekilerden farklı olmayacak.

Ancak; 28 Şubat post modern darbesiyle başlayan süreçte müslüman kimlikli şahıslar, gruplar ve yapılanmaların dikkat etmesi gereken bazı hususlar var. Bunlara kısaca değinmek istiyoruz.

1- Bu dönemin bir olağanüstü süreç olduğunu kabul etmeliyiz. Bir toplum, hele bizim toplumumuz gibi esaret hayatı yaşamamış bir toplum olağanüstü hallerle uzun süre yönetilemez. Dolayısıyla bu dönem geçici bir dönemdir.

2- Bu geçici dönemde, müslümanlığın öne çıkarmış olan in-

sanların, grupların ve toplulukların bir takım kazanımlarını kaybetmeleri söz konusu olabilir. Bu kazanımların kaybı sonucunda endişeye ve umutsuzluğa kapılmak, yılgınlığa düşmek ve fevri davranışlarda bulunmak olağanüstü yanlış ve sonucunu zararlı olacak davranışlardır. Gerçek kazanım insanın kendisidir, umududur. Eğer bu ayakta duruyorsa her şey tekrardan ve çok kısa bir sürede elde edilebilir. İşte bu bilindiği içindir ki, medya kullanılarak muhatap insanların iradelerini çözecek ve umutlarını yıkacak bir psikolojik savaş yürütülmektedir.

3- Bu psikolojik savaşı tesirsiz kılmamanın en emin yolu, hukukun içinde kalınarak yapılabilecek bütün faaliyetleri en etkin bir biçimde yürütmeye çalışmak ve toplumun geleceğine talib olan insanların enerjisiyle geçmiş döneme ilişkin muhasebe yapmak ve geleceğe ilişkin projeler üretmeye gayret etmektir.

4- Hukukun içinde kalınarak yapılacak olan bu faaliyetlerde inanan ve inanmayan, toplumun tüm kesimlerini muhatap kabul etmek ve dayatmacı zihniyete sahip elitlerin marjinalliğini ortaya çıkarmak gerekmektedir.

5- İmam-Hatiplerin kapatılması, ilahiyatların önünün kesilmesi, başörtülü öğrenci-öğretim üyesi ve memurların okullarından ve memuriyetlerinden uzaklaştırılmaları ve benzeri hukuk dışı dayatmalara karşı elbette bütün hukuki yollar denerek mücadele edilmelidir. Ancak, böylesi bir mücadele sonunda yine de başarılı olunamamışsa, bundan ümitsizliğe düşmek çok yanlış olacaktır. Bu

açığa çıkmış enerjinin değerlendirilmesi için alternatif yapılanmalar düşünülmelidir. Şer zannettiğimiz bu şeylerden Allah'ın hayır murad edebileceğini ummamak için hiç bir sebep yoktur. Burada Hudeybiye barışı sonrasında müslüman olduğu halde anlaşma gereği Medine'ye alınmayan insanların oluşturduğu gücü hatırlamakta yarar var. Bir başka bağlamda olmak kaydıyla mevcut açığa çıkan eğitim enerjisinin değerlendirilmesinin yolları aranmalıdır. Ve unutulmamalıdır ki İslam İmam Hatiplerden önce de bu ülkede vardı, onlardan sonra da olacaktır.

6- Temeldeki sorun şudur: Sistemin felsefesi bitmiştir. Yeniden diriltilmeye çalışılan ve topluma dayatılan altı ok felsefesinin bu topluma verebileceği hiçbir şey yoktur. Bu toplum bu tür dayatmaların muhatabı olmayı kabul etmemektedir artık. Devlet gücünün toplumu daha özgür ve serbest kılmak yerine, böylesi dayatmalara alet edilmesinin de toplum tarafından hoş karşılanmadığı bir gerçektir. Yakın tarihimiz bu gücü sorumsuzca kullananların toplum tarafından affedilmediğinin örnekleri ile doludur.

7- Son olarak, sistemin hemen her noktada tıkanıdığı ve İslam'ın potansiyel bir umud olarak ortaya çıktığı bu dönemde, şu ilahi buyruğa muhatap olduğumuzu söylemek istiyoruz.

“Gevşemeyin, mahzun da olmayın; eğer gerçekten inanıyorsanız, üstün gelecek olanlar sizlersiniz”. (3/139) ■

ZULME KARŞI

MÜCADELEDE BİR SÜREÇ:

ARINMA

*"Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur'an-ı Kerim'e sarılınız."
(Hz Muhammed)*

TEDAVİSİ OLMAYAN BİR HASTALIK

Halkla sistem arasındaki zıtlaşma halkın sistemden kopup uzaklaşması; sistemi savunan kesimleri genellikle diktacı, şüpheli ve entrikacı yapmaktadır. Genelde toplumun özelde düşünen, üreten aydınların tepkilerinin nedenlerini öğrenme, anlama, kavrama yerine; onlara şüphe ile bakmak, Osmanlı'dan günümüze kadar ulaşan en temel hastalıklardan biridir. İnsan fıtratının doğal tepkilerini dahi dahili ve harici düşmanlara ilintilemek, bir alışkanlık halindedir. Her aykırı fikir, düşünce ve söylem, "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü" için tehdit olarak kabul edilmektedir. Kısacası belli bir azınlığın kafasına uymayanlar, ülke için, vatan için, millet için, devlet için tehlikelidir. Bu korku ve anlayış, son 200 yıllık dönemin en temel hastalığıdır; ve bu hastalık hiçbir tedaviye olumlu cevap vermemektedir. Çünkü binanın temelinde Allah korkusu ve hoşnutluğu yoktur. O nedenle;

"Onların kalpleri parçlanmadıkça kurdukları bina kalplerinde bir kuşku olarak sürüp gidecektir"
(9 Tevbe, 110)

Belli periyotlarla yapılan darbelerin arkasında, böylesi bir kuşku vardır. Menderes'i, Demirel'i Özal'ı dahi sistem için tehlikeli görmüşlerdir. Ya idam, ya suikast, ya da iktidardan uzaklaştırmışlardır. Bununla birlikte sorunları çözmemişler, herşeyi altüst etmişler, ülkeyi ve toplumu hiçbir ilkesi, ortak doğruları ve değerleri olmayan bir kaosa sürükleyerek bir fesadın tam ortasına getirip bırakmışlardır. Çünkü;

"İnsanlardan öylesi vardır ki, dünya hayatına ilişkin sözleri senin hoşuna gider ve kalbindekine rağmen Allah'ı şahit getirir; Oysa o azılı bir düşmandır."

O, iş başına geçti mi yeryüzünde fesat çıkarmaya, ekini ve nesli helak etmeye çaba harcar. Allah ise, fesadı sevmez." (2 Bakara, 204-205)

28 Şubat "Postmodern Darbesi" de; toplumu birbirine karşı muhbirliğe iterek, toplumu birbirine karşı düşman göstererek veya düşman hale getirerek hastalığı daha da artırmaktan başka bir işe yaramamıştır.

Bu şifa bulmaz hastalığı gizleyebilmek için, geçmişte yaptıkları gibi, bir tehlike icad edilmesi gerekiyordu. Bu tehlike geçmişte, İslam, Marksizm, Bölücülük(!)olarak; şimdi ise "Şeriat ve

**Burhaneddin
CAN**

Şöven milliyetçilik" olarak gösterilmektedir(!). Bu öcüleri(!) halka göstererek toplumu, yenden "vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü" içinde muhafaza edebileceklerdir. Bunun için 28 Şubat sonrasında gerek müminlerin, gerekse milliyetçi vasfı öne daha çok çıkmış müslümanların düşman olarak addedilip üzerlerine gidilmektedir. Böylelikle genelde halk, özelde müslümanlar, korkutulacak sindirilecek iradeleri çözümlü sistemle uzlaşmaya itilecek ve yeniden sistemle entegrasyonları sağlanacaktır.

**İLAHİ SÜNNET; BİZDEN
ÖNCEKİLERİN BAŞINA
GELENLER**

Tarihin her döneminde, peygamberlere ve onlara ilk tabi olanlara son derece kötü davranılmıştır. Sözle başlayan baskılar şiddetini gittikçe artırarak, işkence, sürgün ve öldürmeye kadar varmıştır. Özellikle Hz. Peygamberin, gerek Mekke'de; gerekse Taif'te maruz kaldığı muamele, hakla batıl arasındaki mücadeleden; batılın gaddarlığının, zalimliğinin cehaletinin ve küfrünün en güzel örneklerini teşkil eder. Muhammed-ul Emin dedikleri bir insanın üzerine, "Rabbim Allah'tır" dediği için hayvan pisliklerini atmışlar, onu öldürmeye teşebbüs etmişlerdir.

"Hani o küfre sapanlar, seni tutuklamak ya da öldürmek veya sürgün etmek amacıyla, sana tuzak kuruyorlardı. Onlar bu tuzağı tasarlıyorlarken, Allah da bir düzen kuruyordu. Allah, düzen kuru-

cuların hayırlısıdır." (8 Enfal 30)

Fakir ve zayıfların işkence altında öldürülmesi, tarihî acı hakikatlardır. Hz. Bilal'in Mekke sokaklarında çocukların ellerine teslim edilip dolaştırılması, kızgın kumların üzerine yatırıp işkence etmeleri, bu zihniyetin ne kadar gaddar ve zalim oluşunun bir göstergesi değil midir? Hz. Peygambere ve sahabeye yapılanları birçok islam tarihi kitabından okumak mümkündür (1)

Hz. Ali'nin şiiri geçmişde ve günümüzde yapılanları, hatta yapılabilecek olanları çok güzel özetlemektedir, (2):

"Sapık kavimleri tanımıyor musun?
Hak dine davet edene zulmediyorlar
Başlarına bir bela gelmediği müddetçe de kötülüklerinden vazgeçmeyecekler
Onların arasında haksızlık bir yol olmuştur, Emniyetli de değildir.
Eğer böyle hareket edenler biraz daha yaşarlarsa,
Yaptıklarının karşılığını fazlasıyla göreceklerdir

Bugün de müslümanlara söylenen, bundan farklı değildir. Ya sistemin Lât, Menat ve Uzza'sını kutsayacak, onlara bağlılığını beyan edeceksin; ya da hapsedileceksin.

Bu baskı işkence ve cinayetler; müminlerin "onların hoşuna gitmeyen şeyleri" söylemiş olmalarından, Allah'ın ayetlerine inanmalarından ve Rabbimiz Allah'tır demiş ol-

malarından dolayıdır:

"Oysa sen (Firavun), yalnızca, bize geldiğinde Rabbimizin, bize gelmiş olan ayetlerine inandığımız için bizden öc alıyorsun. Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır ve bizi müslümanlar olarak öldür." (6 Araf, 126)

Evet, baskı ve şiddeti artırma-
larının nedeni, iradeyi çözüp eski dinlerine geri döndürme isteğidir. Hz. Bilal'e işkence altında söylenen şu sözlerin başka bir anlamı var mıdır? (3):

"Ya bu vaziyette ölüp gideceksin, yahut da Muhammed'i inkâr edip Lât ve Uzza'ya kulluk edeceksin"

Bugün de müslümanlara söylenen, bundan farklı değildir. Ya sistemin Lât, menat ve Uzza'sını kutsayacak, onlara bağlılığını beyan edeceksin; ya da hapsedileceksin. Ya hiçbir şeye talip olmayacak, konuşmayacak ses çıkarmayacaksın; ya da Cemaatin, Vakfın, Derneğin Partin veya okulların kapatılacaktır.

Mekke toplumunda İbn-i Düğünne Hz. Ebu Bekir'i himaye-

sine aldığı zaman Kureys'in yöneticilerinin; "Rabbine evinde ibadet etsin, namazını orada kılsın, dilediğini okusun, ama bizi rahatsız etmesin ve yaptıklarını açıklamamasın, çocuklarımızı ve kadınla-

**rımızı dinlerinden döndüre-
ceğinden korkuyoruz”** (4) de-
meleri ile; bugünün yöneticile-
rinin namazını evinde ve cami-
lerinde kılabilir, oruç tutabilir,
kurban kesebilir (derilerini mü-
saade edersek kullanabilir), ko-
lera salgını (!) olmazsa hacca
gidebilir, sokakta, evinde ve ca-
mide başörtü takabilirsiniz de-
meleri arasında ne fark vardır?

Firavun'un, Hz. Musaya iman
eden sihirbazlara;

*“Ben size izin vermeden önce
O'na iman ettiniz öyle mi?
kuşku yok bu, halkı burdan sü-
rüp çıkarmak amacıyla şehir-
de planladığınız bir tuzaktır.
Öyleyse size ne yapacağımızı
bileceksiniz.*

*“Hiç tartışmasız ellerinizi ve
ayaklarınızı çaprazca kesece-
ğim ve hepimizi idam edece-
ğim”* (7 Araf 123,124)

demesi, yalnızca Mısır dik-
tatörü Firavun adındaki bir şah-
sa özgü bir davranış değildir.
Temelde şeytanın yolunda gi-
den tüm Firavunların ortak bir
karakteridir.

Onun için Hz. Peygamber,
geçmiş kavimlerin başına gel-
enleri

“Sizden öncekilerin etleri ke-
miklerinden demir taraklarla ta-
ranarak ayrıldığı halde, bu eziyet
onları dinlerinden döndüreme-
mişti. Sonunda Allah bu dini
mutlaka tamamlayacak.
O kadar ki, bir yolcu
San'a'dan Hadramut'a
Allah'tan başka hiç kim-
seden korkmadan gidebi-
lecektir. *“Fakat size ace-
le ediyorsunuz”* (5)

diyerek dile getirmiştir.

Onun için Hz. Pey-

gamber'in bazı erken taleplere,
hızlı ve kolay zafer özlemlerine
verdiği *“Fakat siz acele ediyor-
sunuz”* cevabı üzerinde, bugün
çok daha fazla düşünmek zo-
rundayız.

Mekkeli müşrik As b. Vail'in
alacağını isteyen müslüman
Habbab'a, **“Yemin ederim,
Muhammed'e küfretmezsen
borcumu vermeyeceğim”** de-
mesi ile; bugün enerji veya
TV kanal ihalelerine giremez-
siniz” denmesi arasında bir
fark var mıdır?

Özetle geçmişteki müminle-
rin başına gelenlerle, günümüz-
de başımıza gelenler arasında
bir fark yoktur. Ancak henüz
onların başına gelen işkence,
cinayet, sürgün olayları; bugün
müslümanların başına henüz
gelmemiştir. O nedenle
bugünkü vakıf, dernek, okul
parti kapatma olayları gereğin-
den fazla abartılmamalıdır.
Bunlar yalnızca müminlerin ha-
tası veya başarısızlığı olarak da
yorumlanmamalıdır. Gerçekte
bunlar Hak-Batıl mücadelesinin
doğal bir seyri olarak algılan-
malı ve değerlendirilmelidir:

*“Bu, senden önce gönderdiği-
mizin bir sünnetidir.*

*Sünnetimizde bir dönüşüm bu-
lamazsın”* (17 İsra 77)

“Sapık kavimleri tanımıyor musun?

Hak dine davet edene zulmediyorlar.

Başlarına bir bela gelmediği müddetçe de

Kötülüklerinden vazgeçmeyecekler.

Onların arasında haksızlık bir yol olmuştur,

Emniyetli de değildir.

Eğer böyle hareket edenler biraz daha yaşarlarsa,

Yaptıklarının karşılığını fazlasıyla göreceklerdir”

Çünkü bu, zulme karşı müca-
delede bir imtihan ve bir arın-
ma sürecidir.

İMTİHAN EDEREK ARINDIRMA

İnanç sistemleri arasındaki etki-
leşimde insanlar; yükselen,
yaygınlaşan inanç sistemine
doğru yönelirler. Bu yönelme-
nin sonucunda bir inanç sistemi
içinde davanın gerçek benimse-
yicileri yanında, menfaatçılar
benciller, gösteriş hastaları ve
ajanlar da yer almak isterler.
Menfaatçılar, hastalar ve ajan-
lar birer ayrık otu gibi inancın
gerçek, samimi benimseyicile-
rini sararak zehirleyebilirler.
Bir inancın samimi savunucula-
rı bir örümcek tuzağına yakala-
nan av durumuna düşebilirler.
İşte Allah, böyle bir durumda
islam davasına iman ettiklerini
söyleyenleri imtihan ederek; sa-
mimi olanlarla, olmayanları,
sebat edenlerle etmeyenleri bir-
birinden ayırır.

*“Andolsun, mallarınızla ve
canlarınızla imtihan edilecek-
siniz ve sizden önce kendileri-
ne kitap verilenlerden ve şirk
koşmakta olanlardan elbette
çok eziyet verici sözler işite-
ceksiniz? Eğer sabreder ve
sakinürsanız bu emirlere olan
azimdendir.”* (3 Âli İmran,
186)

Allah bu denemeyi
bazan nimetleri kı-
sarak, bazan da nimet-
leri bollaştırarak yap-
maktadır:

*“Sıkıntılarla imtihan
edildiniz, sabrettiniz.
Yakında bollukla da*

imtihan edileceksiniz. Sizin adınıza en çok korktuğum şey kadınlarla imtihan edilmenizdir.” (6)

İslam tarihindeki Bedir Savaşını, ne müslümanlar ne de müşrikler arzu ediyordu. Allah; her iki tarafı, istemedikleri halde Bedir’de buluşturmuştur:

“Hani Allah, onları sana uy-kunda az gösteriyordu; eğer sana çok gösterseydi, gerçekten yılgınlığa kapılacaktınız ve iş konusunda gerçekten çekiş-meye düşecektiniz

Karşı karşıya geldiğinizde, Allah, olacağı olan işi ger-çekleştirmek için, onları göz-lerinizde az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyor-du.

Ey iman edenler, bir toplulu-kla karşı karşıya geldiğinizde, dayanıklılık gösterin ve Al-lah’ı da çokça zikredin. Umulur ki kurtuluş bulursunuz.

Allah’a ve Resulüne itaat edin ve çekişip birbirinize düşme-yin çözümlüp yılgınllaşırsınız, gücünüz gider. Sabredin. Şüphesiz Allah sabredenlerle be-raberdir” (8 Enfal, 43-46)

Müslümanların 300 müşrikle-rin 900 kişilik kuvveti karşı karşıya geldiğinde; münafıklarla, kalbinde hastalık bulunanlar, korkmuşlar, paniğe kapılmışlar-dır. “Bu müslümanları dinleri aldattı” diyebilmişlerdir (8 En-fal 49) Müslümanlar Bedir’deki imtihandan arınarak çıkmışlar-ve böylelikle müslümanlar güç ve kuvvetin sayısal çoğunlukta olmadığını görmüşler ve öğren-

Kureyş’in yöneticilerinin; “Rabbine evinde ibadet etsin, namazını orada kılsın, diledi-ğini okusun, ama bizi rahatsız etmesin ve yaptıklarını açıklamamasın, çocuklarımızı ve kadınlarımızı dinlerinden döndüreceklerinden korkuyoruz” demeleri ile; bugünün yöneti-cilerinin namazını evinde ve camilerinde kılabılır, oruç tutabilir, kurban kesebilir (derilerini müsaade edersek kullanabilir), kolera salgını (!) olmazsa hacca gidebilir, sokakta evinde ve camide başörtü takabilir-siniz demeleri arasında ne fark vardır.

mişlerdir.

RP’nin yükselişi ve hükümet oluşuyla başlayan süreç, böyle bir imtihan ve arınma süreci olarak değerlendirilmelidir RP’nin iktidarını başta sis-temin savunucuları olmak üzere toplumun değişik kesimleri istememiş olmasına karşılık, Al-lah “Olması gerekeni öldür-mak” için RP’yi, kendisine en ağır eleştirileri yönelten bir partiyle, (DYP) hükümet yapmış olabilir.

Bu dönem; müslüman halkın kafasındaki, sistemin kutsiyet perdesine büründürdüğü pek çok kavramın berraklaşmasına neden olmuştur. Bu kutsallık perdesi arkasında, kendilerinin sistem tarafından nasıl istismar edildiklerini görmüşlerdir. Ay-rica sistemin kendi temel kav-ramlarına, sistem savunucuları-nın samimi olarak inanıp bağ-lanmadığını ilk kez öğrenmişlerdir. Toplum kendisine karşı çifte standart kullanıldığını geç-te olsa anlamıştır.

Diğer taraftan “**Rey ver ve kurtul**” anlayışının yanlışlığı, sloganlarla iktidar olunmayaca-ğı, hazırsızlığın bedelinin ne olabileceği görülmüştür. Söyle-nen sözlerin sorumluluğunun olması gerektiğini yapılan her

işin bir bedelinin olduğu-nu herkes öğrenmiştir. “Ben yaptım oldu” mantı-ğının geçerli olmadığı, bu ülkede başkalarının da yaşadığı, bunların varlığı-nın gözönüne alınması gerektiği anlaşılmıştır. Hatta bu ülkede yapılmak istenen herşeyin, ulusla-rarası denklemi nasıl etki-leyebileceği ve sonuçları-nın ne olabileceğinin dü-şünülmesi zaruretini her-kes kavramıştır.

İşte bunlar; RP’nin hükümet oluşu ve hükümetten düşüşü ile ortaya çıkan gerçeklerin sadece bir kısmıdır. Onun için diyoruz ki; Allah, müslümanları bu dö-nemde imtihan ederek arındır-mış ve arındırarak da kuvvet-lendirmiştir:

“Bu, Allah’ın murdar olanı temizden ayırtetmesi; murda-rı, bir kısmını bir kısmı üze-rinde kılıp tümünü biriktirerek cehenneme atması içindir. İşte bunlar kayba uğrayanlardır” (8 Enfal 37)

ARINDIRARAK ZAFERE ULAŞTIRMA

Belki bugünkü duruma takabül eden en güzel örnek, İslam tari-hindeki kazanılıp-kaybedilmiş Uhud savaşıdır. Halit Bin Velid’in 200 kişilik süvari birliği-nin beklediğini göre göre, Hz. Peygamber’in açık, kesin emri-ni bile bile okçuların görev yer-lerini ganimet için terk etmele-ri, zaferi mağlubiyete dönüştür-müştür, Uhud’un İkinci Evresi. O gün geçitin karşı tarafında savaşa iştirak etmeyen Halit bin Velid’in 200 kişilik süvari birli-

ğini, müslümanlar nasıl görememişlerse; bugün de müslümanlar uluslararası sistemi ve onun yerli işbirlikçilerini öyle görememişlerdir. Hükümet olmakla, cemaat olarak büyümekle veya müslüman iş adamlarının kuvvetlenmesi ile mücadelenin kazanıldığı zannedilmiştir. Uhud'un Birinci Evresi, Müslümanlığın yayılmasını, köyü ve kenti kucaklamasıyla başlayan süreçte, geçitin diğer tarafında bu gelişmeleri sabırla bekleyip strateji üretmelerin harekete geçebileceği, zamanında görülemediği ve buna karşı bir çare düşünülmemiştir. Müslümanlar üzerine ard arda gelen darbelerin, şok etkisi yapması böyle bir yanılgıdandır. Bu müslümanlar için bugün Uhud'un İkinci Evresi'dir.

İşte bugün müslümanların içine düşebileceği en büyük tehlike, bu ikinci dönemin şaşkınlığının, paniğinin ye'se ve ümitsizliğe dönüşebilmesi ihtimalidir. Oysa Uhud'un bu ikinci dönemi; müminleri otokritik yapmaya çağıran, bir ibret abidesidir. Geleceğe daha güçlü olarak hazırlama sürecidir. Ayırık otlarından arındırarak zafere ulaştırmadır:

"İki misline uğrattığımız bir musibet size isabet edince mi:

"Bu nereden dediniz?: De ki

"O, sizin kendinizdendir"

İki topluluğun karşı karşıya geldiği gün size isabet eden Allah'ın izniyle idi. Bu Allah'ın müminleri ayırdetmesi; münafıklık yapanları da belirtmesi içindi...." (3 Âli İmran, 165-167)

Bugün yaşananların, bir arınma sürecini başlattığını kavrayarak, fertten cemaata kadar herkesin olanların bir muhasebesini yapması gerekir. "Kendimizden kaynaklanan hatalar" giderilmelidir. Böylelikle Uhud'un İkinci Evresi'ndeki panik halinden, korku halinden toplum kurtarılabilir:

"Siz o zaman durmaksızın uzaklaşıyor, kimseye dönüp bakmıyordunuz. Peygamber de sürekli sizi arkadan çağırıyordu. Allah da elinizden kaptırdıklarınıza ve size isabet edene üzülmemeniz için sizi kederden kedere uğrattı Allah, yaptıklarınızdan haberi olanıdır."

Sonra kederin ardından üzerinize bir güvenlik duygusu indirdi..

***Bunu Allah sinelerinizdeki denemek ve kalplerinizdeki arındırmak için yaptı,Allah, sinelerin özünde saklı duranı bilendir"** (3 İmran 133-155)*

Kalplerin ve safların arınmasıyla birlikte Uhud'un Üçüncü Evresi başlatılabilir, bugün;

"Kendilerine yara isabet ettikten sonra, Allah ve Resülünün çağrısına icabet edenler, içlerinden iyilik yapanlar ve sakınanlar için büyük bir ecir vardır"

Onlar, kendilerine insanlar: "size karşı insanlar toplandı, artık onlardan korkun" dedikleri halde, buna rağmen imanları artanlar ve "Allah bize yeter, O ne güzel vekildir" diyenlerdir.

Bundan dolayı, kendilerine

hiçbir kötülük dokunmadan bir bolluk (fazl) ve Allah'tan bir nimetle geri döndüler. Onlar, Allah'ın rızasına uydular. Allah, büyük fazl ve ihsan sahibidir.

İşte bu şeytan, ancak kendi dostlarını korkutur. siz onlardan korkmayın, eğer müminler iseniz, Ben'den korkun"
(3 Âli İmran 172-175)

28 Şubat postmodern darbesinin halkta oluşturduğu panik ancak böyle bir karşı duruşla, arınmayla, saf bağlamayla aşılabılır. O nedenle yapılan tehditlere aldırış etmeden, yürütülen psikolojik savaşa aldırmadan dosdoğru yol üzerinde yürünmelidir. "BÇG şöyle beyanat verdi", "tanklar şuradan geçti" söylemlerine karşı "imanları artanlardan, Allah bize yeter o ne güzel vekildir" diyenlerden olmaktır, bugün yapılması gereken.

MÜCADELEDE ALLAH'IN YARDIMI VE ZAFER

Mücadele, ne daima yükselen bir doğru; ne de daima azalan bir doğrudur. Mücadele çok parametrelili nonlineer bir denklemdir. Bazen yükselir, bazen durur, bazen geriler. Mücadele hep zafer veya hep mağlubiyetlerden oluşmaz. Allah'ın kimi niçin, hangi sebeple muzaffer kıldığına ilahi sırrı ilk bakışta hemen anlaşılamayabilir. O nedenle zafer ve mağlubiyet dönemlerinin insanlar arasında dolaştırılmasının şuuru varmalı, bundaki hikmeti araştırıp gelecek için dersler çıkarmalıyız:

"Eğer bir yara aldıysanız, o

kavme de benzeri bir yara değmiştir. O günleri, biz onları insanlar arasında tedavül ettirip dururuz. Bu, Allah'ın iman edenleri belirtip ayırması ve sizden şahitler edinmesi içindir. Allah, zulmedenleri sevmez.

Yine bu Allah'ın, iman edenleri arındırması ve küfre sapanları yok etmesi içindir.

Yoksa siz, Allah içinizden cihad edenleri belirtip, ayırdetmeden ve sabredenleri de belirtip ayırtetmeden cennete gireceğinizi mi sandınız”
(3 Âli İmran 140-142)

Zafer ve mağlubiyet günlerinin tedavül ettirilmesinin nedeni iman edenlerin belirlenmesi, arındırılması, şahidler edinilmesi ve cennete yerleştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Aynı-

Öyleyse bugün müminler, zulmün her çeşidine ve her şekline büyük bir basiretle ve cesaretle karşı çıkmalıdır.

ca cihat edenlerin, sabredenlerin belirlenmesi de sebepler arasında zikrediliyor. İman edenleri, cihat edenleri ve sabredenleri belirlemek, iman edenleri arındırmak küfre sapanları yok etmek için; zafer ve mağlubiyet günleri, insanlar arasında dolaştırılıyor. İnsanların cenneti hak etmesi, böyle bir seleksiyonun sonucunda ortaya çıkıyor.

Ali İmran 140'da iman edenlerin ortaya çıkarılması işlemi ile, “Allah zulmedenleri sevmez” ifadesi arasında ilginç bir bağıntı olsa gerekir. **Zulüm**

kavramını en geniş anlamıyla ele alırsak Allah müminleri, bu tedavül ettirilen günlerle, zulmün her çeşidine bulaştırmaktan da koruyor. Zulme sapanları, zulümde ileri gidenleri saflardan ayırıştırıyor. Öyleyse bugün müminler, zulmün her çeşidine ve her şekline büyük bir basiretle ve cesaretle karşı çıkmalıdır. Müminlerin zulme bulaşmamaları gerek şarttır, fakat yetmez. Aynı zamanda zulme karşı da çıkmalıdır.

Yalnızca müslümanlara yapılan zulme karşı çıkmak da yetmez. Aynı zamanda müslüman olsun veya olmasın toplumun herhangi bir kesimine karşı yapılan zulme de karşı çıkması gerekir. Müminler olarak zulüm kimden ve kime karşı gelirse gelsin, tepkimizi uygun ve en güzel bir şekilde ortaya mutlaka koymalıyız. Uhud'un bu 3. Evresi'nde tüm zalimlere karşı, tüm mazlumlara koruyan geniş bir cephe kurulmalıdır.

Bu dönemde zalimlerin zulümlerine dayanmayıp, korkuya ye'se düşen müslümanlar ortaya çıkabilecektir. Zaman zaman İslamla ters düşen beyanatlar veya tavırlar sergileyebileceklerdir. Bu durum, abartılmamalıdır. Zalimlerin safına teslim edilecek bir tek insanın bile, önemli bir kayıp olduğu kabul edilmelidir. Böylelerine yardım eli uzatılmalı, moral desteği verilmelidir.

Herkesten, “Allah bir” diyerek kendine işkence yapanları umursamayan Hz. Bilal'in iradesine sahip olmasını beklememeliyiz. Bizim arzu etmiş olmamız, gerçekleri görmemize ve içimize sindirmemize mani

olmamalıdır.

Baskı ve işkence altında Peygambere küfreden fakat Hz. Peygamber'e gelip “kötü ya Resullallah, sana kötü söyleyip müşriklerin ilahlarını hayırla andım” diyen Hz. Ammarlar bugün de olabilecektir. Bu tür olaylar karşısındaki tavrımız; Hz. Peygamberin, Hz. Ammar'a karşı olan tavrı gibi olmalıdır:

“Kalbini nasıl buluyorsun?” diye soran peygambere Hz. Ammarın “kalbim imanla dopdolu” demesi, Hz. Peygamber için yeterli olmuştur. Hz. Peygamberin Ammar'a, konuşmanın devamında verdiği cevap hepimiz için iyi bir ders iyi bir örnek olmalıdır:

“Gene böyle yaparlarsa sen gene aynı şekilde hareket et.”

Arzu edilen Hz. Bilal gibi olabilmektir. Ancak bu, Hz. Bilal gibi olanların; Hz. Ammar gibi olanları dışlaması anlamına hiç ama hiç gelmemelidir.

“Yerinde ve zamanında yapılan iş en hayırlı rehberdir.”

der Hz. Ali. Öyle ise bugün yapılması gerekenleri, ertelemekten yapmalıyız. Zalimlerin at oynattığı sömürünün yaşam tarzı haline geldiği bir dünyada, sükûnet dönemleri geçicidir. Emperyalizm sülük gibidir. Başkasının kanı ile beslenir. Kan emmeye alışanlar, bu alışkanlıklarından kendiliğinden vazgeçmezler Şu anki görüntü kimseyi vurdum duymazlığa itmemelidir. Hz. Peygamberin asırlar ötesinden

mücadelenin bu kanuniyetine ilişkin yaptığı uyarı son derece önemlidir(7):

“Ey insanlar! Sizler sulh ve sükunet devindesiniz. Zaman süratle ilerliyor. Görüyorsunuz gece ve gündüz her yeniyi eskitiyor. Her uzağı yakınlaştırıyor, her va’dı gerçekleştiriyor. Öyleyse, **Gelecekteki mücadeleler için hazırlanın**

(Sulh ise) yakında miadı dolacak olan bir hazırlanma devresidir. **Karanlık geceler gibi işler karıştığı zaman Kur’an-ı Kerim’e sarılınız** Çünkü o, şefaatheden ve şefaati kabul edilendir.

Kendisine uymayanların yenilmeyen hasmıdır”.

Öyleyse bugün hepimiz Allah’ın ipine sımsıkı yapışalım, düşüp parçalanmaktan, dağılıp ayrılmaktan yılgınlığa düşmekten güç ve kuvvetimizin kaybolmasından kurtulalım.

Hüzne, ümitsizliğe, kararsızlığa ve korkuya kapılmadan aceleci davranışlardan kaçınarak sabırla “iyiliği emredip kötülükten alıkoyarak”, “en

güzel tarzda mücadele” ilkesine uyarak Uhud’un Üçüncü Evresi başlatılmalıdır.

“Allah kendi dinine yardım edenlere kesin olarak yardım eder” (22 Hac, 40)

Vaadini Allah gerçekleştirecektir.

Allah, kalplerimizi uzlaştıracak (3/63) kalplerimize bir nur koyacak, (8/29), kötülüklerimizi örtecek (66/8) düzeltip ıslah edecek (47/2-5), korkularımızı giderecek (41/30), küçük düşürmeyecek (66/8), çoğaltacak (14/7), sağlamlaştıracak (47/7), doğru yola yöneltip ileten önderler yapacak (32/24), galip kılıp arza varis kılacak (21/105) ve bize yol gösterecektir (26/62)

Allah sözüne en sadık olanıdır. Öyleyse Allah’ın şu vaadini hiç unutmayalım.

“Allah içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara vadetmiştir; Hiç tartışmazsınız, onlardan öncekileri nasıl güç ve iktidar sahibi kıldıysa, onları da yeryüzünde güç ve iktidar sahibi kılacak,

kendileri için seçip beğendiği dinlerini yerleşik kılıp sağlamlaştıracak ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirecektir” (24 Nur, 55)

Öyleyse

“Gevşemeyin, üzülmeyin; eğer inanmışlarsanız en üstün sizlersiniz” (3 Ali İmran 139)

Ve unutmayın:

“BİR GECE
İKİ GÜNDÜZ ARASINDADIR”.

KAYNAKLAR

- 1 Hamidullah, M. İslam Peygamberi İrfan Yayınları, İstanbul, 1972.
- 2 Kandehlevi, M.Y., Hadislerle Hz. Peygamber ve Ashabının Yaşadığı Müslümanlık, Kalem yayınevi, İstanbul c. 1, s. 295. (1979)
- 3 Kandehlevi, M.Y., age. c.1. s: 297-598.340
- 4 Kandehlevi, M.Y., age. c.1. s: 279-280.
- 5 Kandehlevi, M.Y., age. c.1. s: 288
- 6 Kandehlevi, M.Y., age. c.1. s:1881
- 7 Kandehlevi, M.Y., age. c.1. s:1783

Okurlarımızın Dikkatine

1997 Ocak ayında başlattığımız
abone kampanyasında abone olan okuyucularımızın

“Abonelik” süreleri dolmuştur.

Lütfen 1998 yılı için Umran’a

ABONE OLUNUZ. ABONE BULUNUZ!

BİR SİYASAL İDEOLOJİ OLARAK FAŞİZM

Bazı olgular vardır ki tarihsel bir olay olarak geçseler bile, belli özellikleriyle yeni yapılanmalar- da varlıklarını sürdürürler. Hatta şartları- nı bulurlarsa bütünüyle yeniden hayatıyet kazanırlar. İşte faşizm de böylesi olgular- dan birisi.

Gerçekten de kendine has özellikler ta- şıyan bir siyasal tavır ve ideoloji olan fa- şizm, modern kültürün bir ürünü olması, belki de aynı kaynaklara dayanması ve ortak hedeflere işaret etmesi nedeniyle, pek çok modern yapıda hayat bulan belli ilkeleriyle varlığını devam ettirmektedir.

Bu yazının amacı, toplumdaki belli ke- simleri ve uygulamalarını "faşist" olarak damgalamak değil. Amaç bütün olarak alındığında, beğenilmeyen o lanet oluşu- mun ne olduğunu, herhangi bir siyasal davranışın ne derece ona yakın veya uzaklarında bulunduğunu göstermek, güncel hayatta hala kullanılmakta olan bu kavramın sosyal ve fikri alt yapısının ortaya koyduğu ilkelere işaret etmektir.

Yazı, daha başka kaynaklara dayanı- yorsa da Max Callo'nun Fransa'da "Çağdaş Medeniyet Üzerine Araştırmalar Merkezi" tarafından yayınlanan "Güncel Hayatta İdeolojiler" adlı eserinde- ki "faşist ideoloji" adlı makalesi önce- likli referans olarak alınmıştır.

Faşizmin bir ideoloji olması nedeniyle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ön- ce ideoloji hakkında kısa bir bilgi veril- miş, genel tanıtıcı açıklamalarda bulun- duktan sonra söz konusu ideolojinin te- mel nitelikleri sıralanmıştır.

İDEOLOJİ NEDİR?

İdeoloji, modern çağlarda (özellikle son üçyüzyıldan beri) bir siyasal meşrulaştır- ma yolu, yani mevcut siyasi otoriteyi ita- ata lâyük gösterme mekanizmasıdır. Geç- miş yüzyıllarda bu görevi daha çok din üstlenmişti ve bunda bir hayli de başarılı olmuştu. Çünkü o, doğrudan toplumdaki hiçbir ögeye dayanmayan aşkın temelli bir sistemdi.

Modern zamanlarda Batı kültürü genel olarak kutsallıkları tahrip edip herşeyi bir içkinliğe bağlamaya çalışırken kurumsal yapılar da içkinleşip sekülerleşti (dünye- vileşti). Buna bağlı olarak siyasal meşru- laştırma yolu da değişti. Dinlerin yerini yeni bir üretim olan ideoloji aldı.

Grekçe "ideal" (fikir) ve "loji" (bilim) kelimelerinin birbirine eklenmesiyle elde edilen ideoloji, güncel hayatta, sistematik fikir; gerçek dışı görüş, politik tavır, dün- ya görüşü, din'in dünyevi görünüşü veya

*Mustafa
AYDIN*

dinileştirilmiş beşeri sistem, yanlı yaklaşım, meşrep vb. gibi farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bir terim olarak ise; haklılığına inanılan, sosyal tabanlı, dolayısıyla ayrıcalıkları işaretleyen, tarihi kültürel dayanakları bulunan, bir değerler hiyerarşisi getiren, bazı sosyal grup ve zümrelerin çıkar ve özlemlerini ifade eden, mevcut bir eğilimi meşrulaştıran bu nedenlerle de var olanı anlamadan çok, onu haklı çıkaran, modern çizgiye uygun olarak içkin; duyumcu, akılcı, bütünlükçü, işgalci, gerekli gördüğünde saldırgan iman ve fikir yapıları olarak tanımlanabilir.

İdeolojiler içkin olduğu kadar içten kurulan bir bağlantıdır ve dolayısıyla da mutlak doğruluk kriteri yoktur. Meselâ inananları için o, en büyük hakikattir; ama başkaları açısından gerçek dışı yeline göre insanlık dışı bir fikir/eylem'dir. Buna rağmen o, Şerif Mardin'in deyimiyle geleneksel kültür kalıplarının yerine oynayan bir değerlendirci prensipler sistemidir. (Bkz. ideoloji)

İdeolojiler modern yapılardır. Gerçi önceki yüzyıllarda da başta din olmak üzere ideolojiye denk düşen mekanizmalar vardı. Ama bunlar, bir düşünceyi empoze etmeye değil, mevcut genel düşünceleri pekiştirmeye yönelikti. Modern dönemlerde toplulukların parçalanıp yeni bütünlüklerin oluşturulmaya çalışılması, her bir grubun konumuna uygun ideolojilerin türetilmesine sebep oldu: Sınıf kavgası, dini baskılar, etnik sorunlar, kadın-erkek mücadelesi, sanayi kirlenmesi, vb. Bunlar aynı zamanda farklı ideoloji alanlarıdır. Irkçılık, dini ideolojiler, feminizm, çevrecilik vb. bu ideolojilere örnektir ve bu gelişmelerin hemen hepsinde aydın (seçkinler) önemli bir aktör durumundadır. Meşruiyetini de bilgisinden almaktadır. Çünkü o, toplumun iyi düşünenidir. Ne var ki etkinliği bilgisi kadar güç merkezleriyle işbirliğinden doğmaktadır.

Tasvir etmeye çalıştığımız bu ideolojilerin oluşum ortamında, nitelikleri bakımından ortak özellikler gösteren ama hedef ve içerikleri farklı bir çok ideoloji doğmuştur ki bunların en belirgin olanları protestanlık, marksizm, feminizm, ulusçuluk ve faşizm'dir.

Bunlardan Protestanlık, ilk ideoloji örneğidir. Dinsel bir hareket olarak gözüken protestanlık, burjuvanın mali birikimi ve hayat tarzının kutsal dayanaklarla nasıl içkinleştirilip meşrulaştırıldığını gösteren tipik bir ideolojidir. Hem de anlamlı bir biçimde toplumun bütününe değil, bir kesimini ilgilendirmektedir. Bundan sonrakiler de bu

Faşist ideoloji bütünlüğü ve sertliği içinde bir uygulama olarak tarihe gömülmüştür. Fakat belki de aynı düzlemi paylaşması ve aynı kültürel ortamdan kaynaklanması sebebiyle, özellikleri, nice modern ideoloji ve siyasal uygulamada sürmektedir. Mesela devletin aşırı merkezîyetçi tavrı, devleti tekelinde sayan seçkin yapılar, bir ulusu kutsayan eğilimler, dünya çapında ulusal hakların mutlak haklardan önce gelişi, din karşıtı yapılanmalar, vb. modern ulus yapılarında ve özellikle çağın hakim ideolojisi ulusçulukta sürüp gitmektedir

özellikleri göstereceklerdir. Meselâ, Marksizm işçi sınıflarının, feminizm kadınların, ulusçuluk tüm genellemelere rağmen toplumsal bir eğilimin ideolojisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Asıl konumuzun oluşturan faşizm ise, bu alandaki benzerliklerin yanında farklılıklar da göstermektedir.

FAŞİST İDEOLOJİ; FİKRİ TEMELLERİ VE SİYASAL ORTAMI

Faşizm, 1932-1945 yılları arasında Almanya'da ve İtalya'da nihai şeklini ve pratiğini bulmuş bir ideolojidir ve uygulamada tasfiye edilmiştir. Ne var ki gerek genel ideolojik düzlemi vurgulaması itibarıyla ve gerekse dayandığı ilkelerin diğer ideolojilerle hâlâ yaşaması bakımından incelenmeye değer. Kaldı ki tarih ve toplumlar için öngörülen süreçler bir mutlaklık azmetmiyor. Mesela faşizm, tasarlanan genel çizgiye kapitalizm döneminin başlarında bir yerlerde gelebilirdi. Halbuki o, kapitalizmin bir hayli ileri bir basamağında ortaya çıktı. İlkelerinin önemli bir kısmı yaşamakta olan faşizmin günün birinde bir bütün olarak karşımıza çıkmıyacağını kimse garanti edemez.

Esasen faşizm, Avrupa'da I. Dünya savaşı sonrasında II. Dünya savaşı sonrasına kadar süren sosyal ve siyasal bir hareket olarak doğmuşsa da, daha sonra dünyanın değişik yerlerinde oluşan her türlü ulusçu rejim için kullanılan total bir deyim olmuştur. Faşizm deyimi Latince *fascis* kelimesinden gelmekte ve otorite anlamını taşımaktadır (Bkz. Ana Britannica ve Sosyal Bilimler Ansiklopedisi "Faşizm" maddesi.)

Faşizm, bütünlüklü teorik bir sistem değildir, eklektik bir yapıya sahiptir. Uygulamada da şekilsel farklılıklar göstermiştir. Ancak bu onun belli ilkelere dayanmadığı anlamına gelmez. Herşeye rağmen arka planında bir birikim, belli felsefi sa-

yılıtlar bulunmaktadır. Machiavelli'nin ahlâkı siyaset dışı bırakma düşüncesi J. Bodin ve T. Hobbes'in "devleti dinin üstünde bir otorite sayma anlayışı, Hegel'in devleti kutsayan öğretisi, daha sonraki dönemlerde, aynı zamanda ulusçuluğun önemli dayanaklarından birisini oluşturan ırkçı teoriler ve nihayet devletin ve toplumun selametinin bir seçkin (yüce lider) veya seçkinler eliyle yürütülmesi gerektiğine ilişkin tasarılar, bunlar arasında sayılabilir. Şüphesiz bunlara bazı tarihsel pratikler de eklenebilir.

Herşey gibi faşizmin de ekonomik, siyasî, sosyal, bazı ön şartları, yani bir ortamı vardır. Almanya ve İtalya örneklerine bakılırsa faşizm genellikle sosyal ve özellikle de siyasal tıkanmaların ağır bastığı dönemlerde ortaya çıkmakta ve bir kurtuluş umudu gibi gözükmemektedir. Mesela Hitler, 1923'lerin gittikçe tırmanan enflasyonu üzerine gelip oturmuş, İtalya'da had safhaya varan sıkıntı, ferdi özgürlükleri askıya alacak otoriter bir rejimle çözülebileceği yanılgısına dayanmıştı. Kendileriyle yarışılan toplumlardan geri kalmış olmak da milliyetçi duyguları ön plana çıkarmış, gerektiğinde de savaş bir çözüm gibi gözükmeye başlamıştı. Faşizm, yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar yalnızca bazı Avrupa ülkelerinde değil Japonya ve Arjantin gibi Asya ve Amerika ülkelerinden de benzer ortamlarda vücut bulmuştur.

FAŞİZM'İN TEMEL ÖZELLİKLERİ MERKEZİYETÇİ BİR İDEOLOJİ

Faşizm genellikle bir red ideolojisidir. Parlemenarizmin, demokrasinin ve diğer toplumsal değerlerin reddine dayanır. Faşist mantık sınıf toplumsal değerlerden kopuş değil, aynı zamanda gerekli yerlerle bir bağlantı kuramayıştır. Genel geçer mantık düzleminde ters düşen hareketleri biraz da böylesi bir ortamla açıklanabilir. Gerçi faşizm; şef, sadakat, kişisel bağ, ırk, hukukun reddi, tek parti düşüncesi, vb. bazı tarihsel feodal kalınlara dayanır, ancak bunları gönlünce, işine geldiğince kullanır ve eklektik bir sistem ortaya çıkarır.

Liberalizmde olduğu gibi faşizmin de teorik tarafı bir hayli zayıftır, hatta basit şematik unsurların bir yığını gibi gözükmemektedir. Bununla birlikte aşırı derecede bir merkezîyetçilik, onun alâmeti farikası gibidir. Gerçekten de faşist ideoloji tam anlamıyla merkezîyetçidir. İşlerin üzerinde cereyan ettiği devlet, genelde hiyerarşik bir yapıdır; tepede kendisine mutlak itaat edilmesi gerekli şef bulunmaktadır. Bütün fertlere düşen görev; bir üs-

tüne ve nihayet şefe kayıtsız şartsız itaattir. Burada şef, devletle özdeşdir.

Faşizmde her şey bu merkezîyetçi total yapıya uygun olarak düzenlenmiştir. Mesela tek parti vardır. Çok parti bu merkezî yapıya aykırı bir şeydir. Sadece partidekiler değil, herkes bu partiyi desteklemekle yükümlüdür.

Bu rejimde, başta devlet olmak üzere her kurum işgal altındadır. Ordu, bürokrasi, polis, üniversite, basın radyo (medya) partiler sendikalar, gruplar

aileler vb. herşey muhasara edilmiştir. Bu garip durum devletin tüm alanları tekeli altında tutma çabası olarak gözükür, kurumların herbiri diğerini denetlemek için kullanılır.

Herşey "devlet" kanalıyla sıkı bir şekilde planlanmıştır. İşler iyi gitmeyip devlet ve temsilcileri zor duruma düştükçe, bu durum devletin yeterince işe hakim olmadığına yorumlanır ve baskı daha da artırılır. Esasen tedhiş (baskı ve korku salma) devamlı başvurulan bir yoldur. Kara listeye alınanın cezası ağırdır. Çünkü suç, rejim (devlet ve millet) düşmanlığıdır.

Faşist ideoloji, tarihen üstlendiği önemli bir amaca sahip olduğunu düşünür. Bunu herkese yaymak ister ve herkesin bunu desteklemesini bekler. Gerekirse savaşı göze alır. Savaşçı, militarist bir ideoloji olan faşizme göre, içinde bulunduğu toplum ve çevresindeki bütün toplumlar dostlar ve savaşılması gerekli düşmanlar olarak sınıflandırılmıştır.

Burada cevaplandırılması gerekli önemli soru; bu ideolojik hareketin öznesinin ne olduğu, yani merkezinin ekseninde neyin bulunduğu.

İlk bakışta faşist ideolojinin ekseninin devlet olduğu düşünülebilir. Gerçekten de burada devletin büyük bir önemi vardır. Onun, halkın birleşik iradesini temsil ettiği varsayılır. Bunun için de fertten kendi iradesini yok sayarak itaat etmesi istenir. Herkesin aynı siyasal kanaatı paylaşması beklenir. Bir total bütünlük adına en doğal ahlâki kaygılara karşı çıkılır. (ibadetin insanın çalışma zamanını aldığı ve ruhen pasifize ettiği düşüncesi gibi). Esasen, “ortaya bir özgürlük”, onun bütünüyle karşı olduğu bir şeydir.

Ancak faşizmde devlet bu önemini, görünürde yüce ırkı temsil etmekten alır. Bilindiği gibi faşizm, üzerine oturduğu ırkı yüce gösterebilmek için akrobatik gayretlere girmiştir. Ne var ki pratiklere bakıldığında toplum, grup, fert, hiçbir kesimin devletin önünde bir değerinin olmadığı görülür. Çünkü bütün toplumsal unsurlar sadece birer siyasal araçtır ve mevcut total yapıya uyum sağladıkları oranda önem taşırlar. Aslında devlet, sırf grupsal yapılardan değil, kişilerin kararından, parlamenter kontrolden ve demokratik tavırlardan uzak tutulmak istenir. Sonuç olarak bir ırkı öncelediğini iddia eden faşist ideoloji onu aşağılayan tutumlar sergilemekten çekinmez.

İşin gerçeği faşizm, devlet ekseninde kurulmuş bir ideoloji olmasına rağmen devletin hiçbir ciddi tahlilini ihtiva etmez. Bilindiği gibi devlet sosyal politik bir teşkilattır ve toplum genelini, üst düzey değerleri temsil ettiği oranda saygındır. Yani önemli sadece varlığından kaynaklanmaz, bir seçkinci hegemonyası onu beklentilerin dışına çıkarabilir.

Faşizmde devletin ilişkide bulunduğu bir başka unsur Faşist ideolojidir. Devlet bir bakıma bu ideoloji için vardır. Değişik açılardan bakıldığında bu ideolojinin ırka ve devlete göre önceliğinin olduğu da söylenebilir. Ne var ki devletin, ırk ile ilişkisinde olduğu gibi ideoloji ile ilişkisi de bir hayli muğlaktır. Halkın hoyratça kullanılabildiği, devletin saygınlığının rahatça zedelenebileceği, ideolojinin de net anlamlı hedefler oluşturmadığı düşünülürse faşizmin öznesinin tek başına bunlardan hiçbirisinin olmadığı belki de bunlar adına bir şefflik (güncel deyimıyla seçkincilik) olduğu söylenebilir. Sözü edilen ideoloji de bu seçkinciliğin ancak maskesi durumundadır.

Faşizm, diğer bütün modern oluşlar gibi seküler (geniş anlamda ve kültürel manada laik)dir, din karşıtıdır. Dinin bütün kurumsal yapılarına karşı açık bir savaş açmıştır. Çünkü bu seçkinci kurgusu toplumu gönlünce kurmak ve öylece sürdürebilmek için dini dışlamak durumundadır. Buna rağmen kendini güçlendirmek amacıyla dinin kutsallıklarını sonuna kadar kullanır. Buna göre devlet, şef, vb. kutsaldır. Tıpkı bütün Sekülerlik iddialarına rağmen, ulus-devlet yapılarının dini doğasının gereği olan tüm alanlarda dışlarken, askerlik yapmak, vergi vermek, vb. gibi (profan) eylemleri kutsal sayması gibi.

Aile ve eğitim de faşizm de (hemen her ideoloji gibi) önem verilen ve kutsanan kurumlardır ve şüphesiz bu durum işlevseldir. Yani ideolojinin inşa ve sürekliliğinde kullanılabilecek kurumlardır, merkeziliği sağlama yollarıdır. Özgür ruhlar ve bireysel yetenekler geliştirme amaç değildir, onun için de fiziksel gelişmenin önceliği vardır.

Faşizm, ekonomik hayatta meslekî teşekküllere önem verir. Ancak bunların gelişmesi izin verilen bir çerçevede olabilir. Serbest rekabete yer yoktur. Çünkü devletin dışındaki zenginlik, bu devletçi, daha doğrusu seçkinci yanı için alternatif bir güç oluşumu anlamına gelir.

Sonuç olarak denilebilir ki, özgün nitelikleriyle kısaca tasvir etmeye çalıştığımız faşist ideoloji bütünlüğü ve sertliği içinde bir uygulama olarak tarihe gömülmüştür. Fakat belki de aynı düzlemi paylaşması ve aynı kültürel ortamdan kaynaklanması sebebiyle, özellikleri, nice modern ideoloji ve siyasal uygulamada sürmektedir. Mesela devletin aşırı merkeziyetçi tavrı, devleti tekelinde sayan seçkinci yapılar, bir ulusu kutsayan eğilimler, dünya çapında ulusal hakların mutlak haklardan önce gelişi, din karşıtı yapılanmalar, vb. modern ulus yapılarında ve özellikle çağın hakim ideolojisi ulusçulukta sürüp gitmektedir. Hatta yüzyıllardır insanlığın ortak değerleri olan bütün olumlulukları sırf kendine has bir üretimmiş gibi göstermeye çalışan ve dolayısıyla da meşruiyeti en üst düzeyde kullanan demokrasi (tutarlılıkları yanında) bu totallikten bir pay almaktadır.

Bütün dünyada olduğu gibi, içinde bulunduğumuz yapıların, sönmekte olan uygulamaların da bazı faşist ilkeler taşıdığından şüphe yok. Tartışılabilir bir tarafı; kaç ilkenin hangi düzeylerde gerçekleşeceği. Bunlar da okuyucunun takdirine bırakılır. ■

KAF DAĞININ ARDINDA AVRUPA EFSANELERİ

Avrupamerkezci efsane bize Avrupalı Batı dünyasının gelmiş geçmiş dünyaların en iyisi olduğunu söyler. Buna göre Avrupa sadece maddi güce, servet ve zenginliğe sahip oluşu bakımından değil, bilimsel düşünüş tarzı, akılcılık, pratik beceri, farklı düşünceler ve inançlara hoşgörü, insan hakları ve demokrasi gibi kavram ve değerlerin hayata aktarılma imkanı bulduğu bir yer olması hasebiyle de gıpta edilecek bir coğrafyadır. Dünyanın “geri kalan” kısmı aynı zamanda “geride kalmış” olan kısımdır. İnsanca bir hayatın vazgeçilmez ilkeleri olarak takdim edilemeyen bütün bu hususlarda onun, Avrupa gibi, insanlığa sunacak olumlu, sadre şifa derde deva birşeyleri yoktur. “İlerlemek”, “gelişmek”, “kalkınmak” istiyorsa Avrupa’yı, “gelişmiş Avrupa modeli”ni örnek almalıdır. Bunu yapmadığı takdirde, yani Avrupalılaşmayı kabul ederek bunun gerektirdiği zihinsel, kültürel, sosyal ve siyasal değişimleri gerçekleştirme yönünde çaba sarfetmediği takdirde kaçınılmaz bir inkırazla yüzyüze gelecektir.

...

Avrupamerkezci efsane kuruluşunun temelinde tarihsel bir Doğu-Batı karşıtlığı yerleştirir. Bu kurmacaya göre Eski Yunan Batı’yla, Eski Mısır, Mezopa-

tamya ve İran ise Doğu’yla özdeştir, birbirlerinin varisleridir.

Akdeniz’i uzunlamasına kateden bir bölünmeyle Yunanistan’ın Batı’ya dahil edilmesi el çabukluğu marifetiyle kotarılan bir sahtekarlıktan başka birşey değildir halbuki.

Samir Amin’e göre 19.yy’daki yetersiz sosyalist eleştiri burjuva ideolojisinin kültürcü iddialarını güçlendirmesine yolaçar ve egemen ideolojinin Avrupalı merkezli boyutu giderek öne çıkar. Avrupa merkezli kültürcü iddia gelmiş geçmiş en popüler fikirlerden biri olan “Batılı” soyağacını ileri sürer: Antik Yunanistan, Roma, Hristiyan feodal Avrupa ve kapitalist Avrupa.

Bu yalanın tutması için sözde bilimsel iddialardan okul kitaplarına kadar her türlü propaganda vasıtasına başvurulur.

“Batı”nın karşısına “Doğu” yerleştirilir. Hellenizm’i Avrupalılığa bağlamak için, Antik Yunan, varlığını borçlu olduğu “Doğu”dan koparılır. Doğu’da gelişmiş bir din olan Hristiyanlık yine keyfi bir şekilde Avrupalılığa dahil edilir ve Avrupa’nın kültürel yapıtaşlarından biri haline getirilir. Hristiyanlık, doğduğu ilk kaynağı terkederek kutsal merkezini Kudüs’ten Roma’ya taşıyacaktır.

Avrupamerkezci çarpıtma, Antik Yunan’ın akılcı felsefenin yaratıcısı olduğunu, “Doğu”nun ise hiçbir zaman me-

**Mesut
KARAŞAHAN**

tafiziği aşmayı bile beceremediğini öne sürer. Batı düşünce tarihini ele alan incelemeler mutlaka Antik Yunan ile başlar, oradaki özgür düşünce ortamı, hümanizm vb. üzerine vurgu yapar ve Doğu'nun Hellenistik düşünceye hiçbir katkısının bulunmadığını belirterek bölümü kapatır.

Kapitalizm ancak Avrupa'da gelişmiştir ve bunun nedeni de Antik Yunan akılcılığında yatmaktadır biçiminde bir izah, bu kurmacaya dayandırılır.

Bu kuymacayı "Antik Yunanistan'ın tezgahlanması" diye adlandıran Martin Bernal'in de belirttiği gibi "eski Yunanlılar Doğu dünyasının kültür alanı içinde yer aldıklarını gayet iyi biliyorlardı. Mısırlılardan ve Fenikelilerden öğrendikleri şeyleri yadsımadıkları gibi, Avrupa-merkezciliğin onlara attığı 'Doğu karşıtı' özellikleri benimsemiş de değillerdi. Tam tersine, mitsel de olsa, atalarından bazılarının Mısırlılardan geldiğine inanıyorlardı." (Aktaran S. Amin, s.100-101).

Şunu da ilave etmek gerekir ki, **Doğu-Batı** kurmacası bir süredir yerini **Kuzey-Güney** denklemine bırakma eğiliminde gibi görünüyor: Zengin, gelişmiş, müreffeh ve **Beyaz bir Kuzey** ve onun karşısında yoksul, geri kalmış, sefil ve **Siyah bir Güney!** Avrupa Birliği'nin son Lüksemburg zirvesinde alınan genişlemenin istikametine ilişkin kararlar, Beyaz Dünyanın saflarını sıklaştırmaları olarak da yorumlanabilir.

Gerçi Bernal'in yukarıdaki ifa-

Greklerden tevarüs edilen "medeni-barbar" (site sakini- dışarıdaki), skolastik dönemde bu formülasyonun uzantısı sayılabilecek olan Hristiyan-Hristiyan olmayan zıtlıştırması, 16. yüzyıldan itibaren Avrupalılar-Avrupalı olmayanlar ve Batılılar-Doğulular biçiminde gündeme gelecek ve Kartezyen düşünce geleneği ile buluşarak, yeni Avrupalı insanın "başkası" ile ilişkisinde boyun eğdirme, tahakküm ve sömürünün belirleyici olmasının zeminini hazırlayacaktı.

desiyle çelişkili gibi görünen, bugün Batı'nın taşıdığı üstünlük duygusunu Eski Yunan ve Roma'dan tevarüs ettiğine ilişkin görüşler de dile getirilmiştir. Buna göre Eski Yunanlılar "medeniyet"i sadece kendilerinde bulduğuna ve Yunan sitelerinin ötesinde yaşayanların "barbar" olduğuna inanıyorlardı. Hiç kuşkusuz bu "barbarlar" köleliğe layık kimselerdi. Romalılar da daha farklı düşünmüyorlar ve dahası, bugünkü Batı emperyalizminin meşrulaştırıcı söylemine çok benzer bir tarzda kendi hegemonyalarını bu "barbar-medeni" kurmacasına dayandırıyorlardı. Garaudy'ye göre Batı kültürü olağanüstülük ve üstünlük duygusunu Yahudilik ve Hristiyanlığın yanısıra işte bu Yunan ve Roma'dan almıştı, (İslam ve İnsanlığın Geleceği, s.126).

Modern Avrupa'nın modern ef-sanelerinin oluşumuna giden yolda Rönesans hiç şüphesiz önemli kilometre taşlarından biridir.

Önce Hristiyan düşüncesinde 11.yüzyıldan itibaren bir parçalanma yaşanır: İçinde barındırdığı, birbirine kaynaştırdığı Yahudi, Yunan ve Latin unsurları

asırlar süren donmuşluklarından kurtulmaya başlarlar. Hristiyan düşüncesi Aristo'dan etkilenmeye ve eski metinlere yüzünü çevirmeye başlar. Edgar Morin'in kelimeleriyle, "Rönesans'tan itibaren Avrupa'yı bir

baştan öbürüne saran büyük dalgaların oluştuğu ve yayıldığı görülür. İlk yayılan dalgalar Rönesans Hümanizması ve Rönesans Evangelizmidir (İncil yorumuna dönüş akımı). Bilim 17.yüzyılda yayılacaktır. Aydınlanma filozoflarının akılcılığı, Paris'ten başlayarak tüm Avrupa'ya 18.yüzyılda yayılır; romantizm ise Jena ve Berlin'den başlayarak her yanı saracaktır. Floransa, Madrid, Amsterdam, Paris ve Viyana gibi kentler, bu tarihin belli aşamalarında içinde kültür kaynayan odaklar ya da kültür merkezleri olurlar." (Avrupa'yı Düşünmek, s.85-86).

Yunan kaynaklarına geri dönüş hareketi ve kutsal metinlerin eleştirel bir gözle incelenmesi gayretleri, gitgide bizzat İman'm eleştirel bir şekilde ele alınmasına yol açacaktır. Yeni düşünce sistemleri oluşturulacak ve artık "Avrupa aklının serüvenler çağı" başlayacaktır.

Geçiş döneminde, 17. yüzyıl düşünürleri düşünmenin yeni ilkelerine ulaşmaya çalışmakla birlikte Tanrı'ya olan bağlılıklarından da vazgeçmemişler hennüz. Tanrı onlar için evrenin mükemmelleştirilmesinin zorunlu anahtarı konumundadır. Akıl ile İman'ın birbirlerinden kopuşu 18.yüzyılda Aydınlanma

filozoflarının eliyle gerçekleştirilir. Bu tarihten itibaren bir yandan efsanelere, dinlere, keyfi iktidarlara saldırılırken bir yandan da akılcı felsefenin temelleri atılır.

Akıl şimdi tek yol göstericidir. Akılcı felsefe dünyanın Akıl tarafından mutlak olarak kavranabileceğinden emindir. Şu hal-

de insan, aklını kullanarak hareket edebilen ve öyle de yapması gereken bir yaratıktır. Toplumsal ilişki ve yapılanmalar da akla uygun biçimde düzenlenip yönetilebilir şeylerdir ve öyle de olması gerekir.

Akla bu heyecan verici yaklaşım tarzı, aklın bu umut verici keşfi, bir müddet sonra, kendisinden beklenen aydınlatma görevini yerine getirmesine engel teşkil edecek olan nakisalarını sergilemeye başlar: Akıl; hurafe ve yutturmacadan başka birşey olmamakla suçladığı efsaneleri ve dinleri her türlü özden ve iç tutarlılıktan yoksun sayacak, onun bu konuda sergilediği körlük ise bizzat kendi efsanelerini oluşturmaya, özellikle de Akla Dayalı Düzen efsanesini üretmeye yönelmesiyle sonuçlanacaktı. Aklın, kendisini gerçeğin ta kendisi, yegane gerçek konu-

muna oturtması, kendi kendisini tanrılaştırmaya ve nihayet “delirmeye” götürecekti. Böylece Akıl Çağı, Aklın Delirdiği Çağ’a dönüşecekti. (Avrupa’yı Düşünmek, s.108-109)

● ● ●

Tanrılaştırılan Akıl aslında Descartes’in akıllı/akılcılığı olagelmıştır. Bu Akıl ile dış dünya arasında bir uçurumun mevcut olduğu varsayılınca, bir “ben-öteki” veya “özne-nesne” ilişkisinin varolduğu kabul edilince, yeryüzü için ölümcül sonuçlara götürecek olan bir yola girilmiş olunacaktı. Greklerden tevarüs edilen “medeni-barbar” (site sakini- dışarıdaki), skolastik dönemde bu formülasyonun uzantısı sayılabilecek olan Hristiyan-Hristiyan olmayan zıtlştırması, 16. yüzyıldan itibaren Avrupalılar-Avrupalı olmayanlar ve Batılılar-Doğulular biçiminde gündeme gelecek ve Kartezyen düşünce geleneği ile buluşarak, yeni Avrupalı insanın “başkası” ile ilişkisinde boyun eğdirme, tahakküm ve sömürünün belirleyici olmasının zeminini hazırlayacaktı.

Descartes’in cogito’suna ve bilgi anlayışına sahip olanlar -Avrupalılar- buna sahip olmayanlar üzerinde egemenlik kurma “hak”ına kavuşacaklardı. Sadece “ilkel” veya “geri kalmış” diye vasıflandırılan halklar üzerinde değil, doğa, yeryüzü, ve hatta imkanlar elverdikçe evrenin başka köşeleri üzerinde de.

Ne ilginçtir ki, aynı Descartes hayvanların ruhunun olmadığına inanıyor ve tıbbi inceleme gayesiyle canlı canlı kesilip biçilmelerine cevaz verebilmek için on-

ların acı çekmediklerini söyleyebiliyordu. Bu konuda gayet rahat bir edayla şöyle konuşabilecekti:

“Evet, hayvanları canlı canlı kesip biçerken birtakım sesler çıkarıyorlar. Ama bunların, bir çarkın gıcırtilarından ya da testereyle bir tahtayı keserken çıkan seslerden daha fazla bir anlamı yoktur. Onlar mükemmel birer otomattan ibarettir” (MUSTAFA ARMAĞAN, Cogito, 10/1997)

Bu düşünüş tarzı, bu yaklaşım, Kartezyen akıl sahibini, kendisi dışındaki dünyaya karşı ahlaklı davranmak sorumluluğundan kurtaracaktı.

İnsan haklarının niçin Batılılara özgü bir ayrıcalık gibi anlaşıldığını, dünyanın başka bölgelerinde yaşayan insanların neden “insan” olarak kabul edilmediğini şimdi daha iyi anlayabiliyoruz.

● ● ●

Hümanizma, kendisini “öteki”lerden Kaf Dağı’yla ayırmış bir kıta olarak Avrupa’da modern zamanlarda üretilmiş bir diğer efsaneydi. Eski Yunan’da Sofistlerin dile getirdiği “insan herşeyin ölçüsüdür” anlayışını yeniden canlandırıyor, insanın onur ve erdemine kaynaklık eden şeyin yine insan olduğunu vurguluyordu. İnsanı her türlü değerın temeli olarak kabul ettiğinde ise bir İnsanlık Dini’ne dönüşüyor, kendi efsanelerini yayma, İlerleme ve Yeryüzü Cenneti gibi kavramlar çerçevesinde Edgar Morin’in deyişiyle “birincil ve ikincil dinlerini kurma gücünü” elde ediyordu.

Emperyalist Avrupa’nın gücünün zirvesine ulaştığı 19. yüzyıl sonunda Hümanizma da gördü-

gü rağbet ve itibarın doruğunda-
dır. Ancak çok geçmeden onun
efsanesi etrafındaki sisler de da-
ğılmaya yüz tutacaktır. Hüma-
nizmanın Batılı insan tarafından
dünyanın geri kalan kısmına re-
va görülen insanlıkdışı davra-
nışları gizlediği farkedilecektir.
Evrensellik iddiasına rağmen fi-
ilen Avrupamerkezli bir düşün-
ce olduğu anlaşılacaktır. İnsanı
tek değer ölçütü kabul eden bir
anlayışla Yeryüzü Cenneti'ni
oluşturmanın mümkün olmadığı
görülecektir. Akıl, bilim ve tari-
hin ilerlediği düşüncesinin kuş-
kuyla karşılanmaya başlaması
Hümanizma'nın da temellerini
sarsacaktır. Astronomideki yeni
gelişmeler, evrenin olağanüstü
boyutlarda genişlemesi ve insa-
nın, evrenin ne kadar da küçü-
cük ve marjinal bir parçasını
teşkil ettiğinin gözler önüne se-
rilmesi de bu düşüşü hızlandır-
acaktır. Sonuçta Hümanizma in-
sana, dünyadaki yerine, özgür-
lüğüne vb. ilişkin çok temel bazı
soruları gündeme getirecek olan
bir boşluğu ardında bırakarak
düşünce tarihindeki yerini ala-
caktır.

20. yüzyıl, Avrupa'da yaşanan
ve yukarıda özetlemeye çalıştık-
gımız Rönesans sonrası gelişt-
melerin hasılasının daha belir-
gin biçimde devşirildiği bir dö-
nem oldu.

Decartesçi akıl, binlerce yıl-
lık güç, egemenlik ve şiddet
barbarlığının hizmetine girince,
Tanrı yeryüzünden kovulup in-
san herşeyin ölçüsü haline geti-
rilince, "laik bir ahlak"(!) da
oluşturulamayınca, ortaya ancak
"uygarlaşmış barbarlık" manza-
raları çıktı. Dünya savaşların-

dan ekolojik felaketlere, iğrenç
sömürü sistemlerinden bireyin
içine düştüğü yalnızlık ve buna-
lıma kadar hayatın her alanında
oldukça trajik sonuçlar elde
edildi.

Akılcılık, varoluşun nedenini
izah edememiş, insanoğluna tat-
min edici bir "varlık nedeni"
gösterememişti. Ortaçağ'dan bu
yana Avrupa düşünce tarihi in-
san düşüncesinin yaslanabilece-
ği sağlam bir temeli bulabilme
konusunda yaşanan aczin tarihi
olmuştu.

Morin'in deyimiyle "Avru-
pa'nın 20. yüzyılda intihar

Decartesçi akıl, binlerce yıllık güç, egemenlik ve şiddet barbarlık-
ğının hizmetine girince, Tanrı yeryüzünden kovulup insan herşe-
yin ölçüsü haline getirilince, "laik bir ahlak"(!) da oluşturulama-
yınca, ortaya ancak "uygarlaşmış barbarlık" manzaraları çıktı.
Dünya savaşlarından ekolojik felaketlere, iğrenç sömürü sistemle-
rinden bireyin içine düştüğü yalnızlık ve bunalıma kadar hayatın
her alanında oldukça trajik sonuçlar elde edildi.

ederek batışı", Hümanizmanın
bunalımıyla, Aklın bunalımıyla,
İlerlemenin bunalımıyla çakış-
yordu. Önce felsefe, ardından
bilim, en parlak başarılarını elde
ettikleri an, varsayımlarının ne
kadar dayanaksız olduğunu fark
ediyorlardı. "Gerek eleştirel fel-
sefenin, gerekse varoluşçu felse-
fenin, ardından da bu yüzyıl bo-
yunca matematiksel mantığın
(Gödel), semantik mantığın
(Tarski) ve son olarak da bilim
felsefesinin (Popper, Holton,
Kuhn), her biri kendi yöntemle-
riyle, en kesin ve en iyi doğru-
lanmış teorik bilginin bile kay-
nağında daima, yetersizin, ka-
nıtlanamaz olanın ve belirsizin
bulunduğunu kanıtlamış olmaları"
çok ilginçti. (Avrupa'yı Düş-
ünmek, s.134)

Rönesans, Garaudy'nin tanım-
lamasıyla Avrupa için "öldürü-
cü bir makas değiştirme hatası"
olmuştu. Bu dönemden itibaren
miktarı, niceliği esas alan bir
medeniyet anlayışı zihinlere yer
etmiş, araçların hizmetindeki bir
Descartes aklı, kendisinin ilk ve
temel boyutu olan hayatın nihai
gayeleri ve anlamı üzerinde düş-
ünme boyutundan koparılmıştı.
Sonuçta ortaya çıkan bir "araç-
lar dini" idi. (Çöküşün Öncüsü
ABD, s.34).

Avrupalı-Batılı insan araç bol-
luğu ve fakat amaç yokluğu
içinde boğuluyordu.

Aklın görevi, insanlara daha
insani bir gelecek sunma imkanı
veren sorunları ortaya atıp çö-
zümler üretmek idiye eğer, Ba-
tı'da hakim olan akıl bu rolü oy-
namıyordu. "Pozitivist" bir akıl
olduğu için, "temel boyutları
koparılıp alınmış, kötürüm bir
akıl" olduğu için gayeler prob-
lemine hiç gündeme getirmiyor,
sadece vasıtalar problemiyle
uğraşıyordu. Sadece nasıl soru-
sunun sorulduğu, niçin sorusu-
nun akla bile getirilmek isten-
mediği bir dünyada bilim bilim-
cilik, teknik teknokrasi ve siya-
set de makyavelizm biçiminde
yozlaşıyordu. Bu anlayışa göre
bilim bütün problemleri çözebi-
lirdi; bilimin ölçemediği, dene-
yemediği ve kestiremediği şey-
ler mevcut değillerdi. Teknokra-

Şu halde, adına modern uygarlık denilen “insanın bu hayvanî tarih öncesi dönemi”nin 20.yüzyılla birlikte son bulabilmesi için, bilimin insan hakkındaki indirgemeci anlayışından, onu, üretici ve tüketici olmaktan öteye gidemeyen ve yalnızca çıkarı için yaşayan “homo economicus/ekonomik insan” yapan bir anlayıştan kurtulmanın zamanı gelmiştir.

siye göre ise, teknik yönden mümkün olan her şey temenni edilir ve gerekli birşey demektir. Hatta bu, nükleer silah veya Yıldız Savaşları gibi yeryüzü açısından ölümcül sonuçları davet eden bir proje de olsa. (İslam ve İnsanın Geleceği, s.90-91)

•••

Felsefi ve kültürel arkaplanda yaşanan bu yozlaşma, bugün, yeryüzünün gayri insani bir çehreye bürünmesi biçiminde somutlaşıp belirginleşiyor. İnsan hakları, demokrasi, liberalizm, serbest pazar ekonomisi vb. iyi reklam edilmiş ve dolayısıyla kulağa hoş gelen efsanevi kavram ve söylemler ise dayatılan illüzyonu gizlemeye yetmeyecektir.

Çünkü pazar denilen şey artık toplumsal, kişisel veya ulusal ilişkilerin tek düzenleyicisi, iktidarın ve hiyerarşilerin tek kaynağı haline gelip adeta bir **dine** dönüşmüşse, düşünce, sanat veya vicdanî değerler de dahil bütün insanî değerler, birer ticarî meta olup çıkmışsa, Garaudy'nin çok sık tekrarladığı çarpıcı bir benzetmeyle “Batı'nın

gelişme modeli dünyaya her iki günde bir Hiroşima kadar insana maloluyorsa”, yani her gün kırk bin insan açlık veya yetersiz beslenmeden dolayı ölüyorsa, buna karşın Avrupa’da insanlar soğuk hava depolarındaki birikmiş et ve yağları ne yapacaklarını bilemiyorlarsa, günümüz Amerikası’ndaki uyuşturucu cirosu, otomobil ve çelik cirosu ile aynı hacme ulaşmışsa, hayatın anlam ve amacı kalmamışsa, Avrupaî efsanelerin, bize sunulan illüzyonu gizlemeleri artık güçleşecek demektir.

Şu halde, adına modern uygarlık denilen “insanın bu hayvanî tarih öncesi dönemi”nin 20.yüzyılla birlikte son bulabilmesi için, bilimin insan hakkındaki indirgemeci anlayışından, onu, üretici ve tüketici olmaktan öteye gidemeyen ve yalnızca çıkarı için yaşayan “homo economicus/ekonomik insan” yapan bir anlayıştan kurtulmanın zamanı gelmiştir.

Ay’a ayak basan bir kozmotun, dönüşünde, “Buradan bakıldığında, yeryüzü güzel ve aydınlıktı; birlik ve barış içinde görünüyordu.” diye tarif ettiği yeryüzünün, içeriden bakıldı-

ğında da aynı tabloyu sergileyebilmesi için, insanın insanla, Allah ve doğayla olan ilişkilerini yeniden ve farklı kıstaslarla tanzim ederek “insanî yüzlü bir gelecek” oluşturabilmek için, bugün insanlığın karşı karşıya bulunduğu devasa problemlere çözüm üretebilmek için, insanoğlunun ortak mirası sahih geleneklerin ve İslam’ın potansiyel imkanlarına yönelmenin zamanı gelmiştir.

3.binyılın eşiğinde, birkaç Aydınlanma ve Modernizm yüzyılından sonra, Gilles Kepel’in “Tanrı’nın Rövanşı” diye nitelendiği bir değişim ve dönüşüm hareketi ise çoktan başlamış bulunmaktadır. Ve tarihin bize öğrettiğini bir kez daha tekrar edersek, hiçbir baskı ve sindirme girişimi bu süreci tersine çevirmeye muvaffak olamayacaktır. ■

KAYNAKÇA

* Mustafa armağan, Descartes Felsefesinin Ufukları ve Sınırları, Cogito, 10/1997.

* Edgar Morin, Avrupa’yı Düşünmek, Çev. Şirin Tekeli, Afa Yayınları, İstanbul, 1995(2.bs.)

* Samir Amin, Avrupamerkezcilik, Çev. Mehmet Sert, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993.

* Roger Garaudy, Çöküşün Öncüsü ABD, Çev. Cemal Aydın, Nehir Yayınları, İstanbul, 1997.

* Roger Garaudy, İslam ve İnsanlığın Geleceği, Çev. Cemal Aydın, Pınar Yayınları, İstanbul, 1990.

YİNEDİ AŞK

Yürek Terimleri

Ahmet Mercan

YENİ ÇIKTI

PINAR YAYINLARI, Beyazsaray, Zemin Kat, No:31 Beyazıt/İst. Tel:(0212) 518 15 15 Faks: 638 49 44

TÜRKİYE'DEKİ MODERNLEŞTİRİCİ ELİTİN DİN PROBLEMİ

*Modernleştirici seçkinlerin her türlü oluşumda dini etkin görme anlayışını
“paranoya” olarak isimlendirmek gerekecektir.*

LAİKLİK VE DİN

Laikliği, otorite ayrışması ve kamusal alanda sadece beşeri otoritenin meşru/geçerli olması biçiminde tanımlamak mümkün. Gerçi bu tanım tartışmaya açıktır, ancak esas itibarıyla yanlış olmadığı da kesin. Otorite ayrışması; bir başka deyişle ilahî otorite ile beşeri otoritenin ayrışması ve ilahî otoritenin kamusal alandan uzaklaştırılması, modernitenin eksenini teşkil eder. İlahi otoritenin sistemli bir tarzda açığa çıktığı alan olan din, özellikle kamusal alandan ve bireyin kamusal yönünü kontrolden uzaklaşmadığı süreçte laikliğin bütün yönleriyle gerçekleşmesini ve işlevsel olmasını beklemek mümkün değildir. Bu açıdan Türkiye önemli bir örnektir. Türkiye’de iktidarı ellerinde tutan modernleştirici seçkinler, “kutsal” (1) bir görev olarak benimsemiş olmalarına rağmen zihinsel ve toplumsal dönüşümü planladıkları gibi gerçekleştirememelerinin nedenini, dini kamusal hayattan tam anlamıyla uzaklaştıramamalarında aramak gerekmektedir. Bu alanda Avrupa toplumları için bir problem söz konusu olmamıştır. Çünkü, Avrupa toplumlarının dini olan Hristiyanlık, kamusal alanda otorite olma ideali taşımayan, yüzünü hemen tamamıyla bireyin iç dünya-

sına; vicdanına çevirmiş bir din olması nedeniyle otoritenin kaynağı konusunda ısrarlı değildir. Ancak Türkiye’de modernleşmenin laiklik boyutuyla Batı Avrupa ülkelerinininkinden farklı oluşmasını sağlayan ve geciktiren bir unsur vardır: İslâm, Hristiyanlıktan tamamıyla farklı; çünkü, “onda sekizi siyaset”(2) olacak kadar kamusal alanla irtibatlı bir din. Bireysel hayattan toplumsal hayata, hukuktan siyasete, ekonomiden kültüre kadar her alanda söz sahibi olmayı hedeflemiş ve bu alanda kendi üstünde hiçbir otorite tanımayan bir din. Bu ise, pek tabiidir ki laikliğin Türkiye’de uygulanış biçiminde Batı’dakine oranla oldukça önemli ve hatta karşıt özelliklerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

TÜRKİYE’DE MODERNLEŞTİRİCİ SEÇKİNLERİN DİN PROBLEMİ

İthal ürünü projeleri doğrultusunda Türkiye’yi zihinsel ve toplumsal bir dönüşümüne sahip kılmayı gaye edinmiş modernleştirici seçkinlerin din konusundaki yaklaşımlarını ve gerçekleşen gelişmeleri doğru değerlendirebilmek için, daha çok laikliği ilgilendiren boyutuyla bir dini dört ayrı kategoride incelemekte yarar var:

1- İnanç sistemi (itikat-madde ötesi var-

**Celaleddin
VATANDAŞ**

lıklara inanç) olarak din,
2- Sosyal teşkilatlandırma kaynağı olarak din,
3- Geleceğe yönelik proje (amaç/ideal) tayin etme özelliğiyle din,
4- Güç grubunun ideolojisi olarak din.

Türkiye'nin modernleşme sürecinde, bir din olarak İslam'ın birinci özelliğiyle ilgili olarak hemen hiçbir problem yaşanmaz. Hatta modernleştirici seçkinler Milli Mücadele yıllarında dinin inanç sistemi olma özelliğinden fazlasıyla yararlanır, dinin bu özelliğini her fırsatta vurgulayarak kitleleri istedikleri amaçlara motive ederler. Dolayısıyla İslam'ın (sadece itikat düzeyinde kalması şartıyla) sahip olduğu ilke ve özellikler modernleştirici seçkinleri kaygılandırmazlar.

İkinci özelliğe gelince; modernleştirici seçkinlerin bu konuda da kayda değer sıkıntıları söz konusu olmaz. İslam'ın sosyal teşkilatlandırma özelliği, 19. yüzyılın uluslaşma teorileri dahilinde hemen hiç zorlanılmadan işlevsiz hale getirilir. (3) Türkiye'de bu yeni modern ideolojiye "millet" in isim olarak alınması ise konu bağlamında oldukça önemli ve ilginçtir. Çünkü esasta "millet", dini ifade eden bir terim olmasına karşılık, Osmanlı dönemi modernleştirici seçkinleri tarafından "ulus" un karşılığı olarak kullanılmış ve geleneksel bazı unsurlarla da desteklendiği için dinin sosyal teşkilatlandırıcılık alanından kaydırılmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Modernleştirici seçkinlerin laiklikle ilgili olarak karşılaştıkları ciddi problemlerin önemli bir kesimi üçüncü özellikte açığa çıkar. İslam, geleceğe yönelik amaçlar tayin eden ve bu amaçlar doğrultusunda fertleri ve toplumları yönlendiren bir dindir. Sunduğu projelerle, inananlarının bireysel ve toplumsal hayatlarını şekillendirir, hayata gayesi olan bir yön verir. Bu ise modernleştirici seçkinler için büyük bir tehlikedir. Bu itibarla İslam'ın söz konusu alandaki dinamizmini etkisiz kılmayı zorunlu bulurlar. Çünkü kendi projelerinin geçerliliğini sağlamaları; sosyal, ekonomik, kültürel, ideolojik, siyasal dinamizm oluşturabilmeleri buna bağlıydı. Fakat istenilen değişim tam anlamıyla

"1924'te Diyanet İşleri Başkanlığı kurulurken bu müessesenin bir önceki devrede mevcut olan Şeyhülislamlığın devamı gibi düşünülmediği kesin. Çünkü yeni bir rejim gündeme gelmiştir. Devlet yönetiminde laiklik temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Bu bünyeye uygun bir dini idare, diyanet modeli düşünülmüş ve bu düşünceden hareketle Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur."

— Tayyar Altıkulaç

la gerçekleşmez. Zira İslam'ın gelecek tasarımı yönü oldukça güçlüdür. Projeleri sağlam temellere ve güçlü ilkelere dayanmaktadır. İslam'ın bu yönünün çok güçlü oluşunu, modernleştirici seçkinlerin planladıkları

zihinsel ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirmelelerinde çok zorlanmalarından da çıkarmak mümkün. Zihinsel ve toplumsal dönüşümü sağlamayı kolaylaştıracak idealler inşa ederlerken İslam'ı hep karşılarında bulacak, onun etkisinden uzakta yeni idealler tayin etmede ciddi bir problem yaşayacak ve sonuçta sistemli bir gelecek tasarımı oluşturamayacaklardır. "Muasır medeniyet düzeyi" ise bu belirsizlik içerisinde sadece durumu kurtarmanın göreceli bir ifadesi olarak açığa çıkacaktır. Hemen tamamıyla bilimde simgeleşen "muasır medeniyet düzeyi", esas olarak pozitifizm gönderme yapan bir söylem olmaktan öteye gitmeyecektir. Böylelikle de İslam'ın gelecek tasarımı oluşturan özelliğine karşılık pozitifizm çıkarılmış olur. Eğer pozitifizm bir düşünce olarak uygulanırsa yeni/modern dinamizm getireceği öngörülür. Fakat bu alandaki zorluklar da hiçbir zaman tam olarak aşılamaz. Pozitivist bir söylemle bilimin yegâne "rehber" ilan edilerek dinin geleceğe yönelik etkilerinin: sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal, ideolojik dinamizm oluşunun önü kesilmeye çalışılırsa da istenilen düzeye gelinemez.(4)

Dördüncü özelliğe gelince; Prof. Karpat'ın da bilhassa üzerinde durduğu üzere, modernleştirici seçkinlerin dinle olan en yoğun kaygıları bu alanda açığa çıkar. (5) Güç grubu olarak sosyal, ekonomik, kültürel, yasal, siyasal, ideolojik dinamikleri ellerine geçiren seçkinler, öncelikli problemlerinin otoritelerine meşruluk kazandırmak olduğunu biliyorlardı. Güçleri vardı ve bu güce Milli Mücadele'nin önderleri sıfatıyla sahip olmuşlardı. Ancak bu gücü yeni bir düzen kurma yönünde meşrulaştırabilmeleri için daha başka meşrulaştırıcı unsurlara ihtiyaçları vardı. Eğer modernleşme yönünde meşrulaştırıcı unsur(lar) bulunamazsa dinin meşrulaştırıcı gücü değişmeyecek, düzen

üzerindeki fiili etkisi devam edecekti. Dinin meşrulaştırıcılığından yararlanmak ise modernleştirici seçkinler için hem idealleri ve hem de konumları itibarıyla mümkün değildi. Kendilerine dinin dışında başka bir meşruluk unsuru bulmaları zorunluydu. Bu arayışın etkilerini ve mücadelelerini Cumhuriyet'in özellikle Tek-Parti döneminde açıkça görmek mümkündür. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası veya Cumhuriyetçi Serbest Fırka gibi tamamıyla modern çizgide, ancak modernleş-

Bir müslümanın yaşamında total bir anlamı olan din, yasayla parçalanarak Devlet ile Diyanet arasında paylaştırılır. Dinin ahkâm hükümleri yerine geçecek olan yasaları yapma ve uygulama görevi Devlet'e, itikad ve ibadet işlerini düzenleme görevi ise Diyanet'e verilir.

tirici niteliğiyle iktidar partisiyle yöntem farklılığından başka bir ayrılığı olmayan siyasal teşekküllerin dahi "irtica"yla özdeşleştirilmesi, Cumhuriyet kadrolarının, İslam'ın ideolojik yönünden kaynaklanan fobilerini göstermesi açısından anlamlıdır. Prof. Binnaz Toprak'a göre, modernleştirici seçkinlerin her türlü oluşumda dini etkin görme anlayışını "paranoya" (6) olarak isimlendirmek gerekecektir.

İşte bütün bu nedenlerden dolayı, Prof. Tuna-ya'nın katıldığıımız tespitiyle (7) Türkiye'de laiklik çoğu zaman söylendiği gibi yanlış anlaşılmamış, esasında doğru anlaşılmış ancak Türkiye'nin özel şartları gereği yanlış uygulanmıştır. Veya bir başka ifadeyle Batı'dakinden farklı uygulanmak zorunda kalmıştır. Bu farklılıkların başında ise dini kontrol etme girişimleri yer alır. Dini kontrol arzusu, Kaesarizm olarak isimlendirilebilecek bir süreci başlatır. Diyanet Kurumu ise bu sürecin gereği olarak açığa çıkar. Ancak ne varki bu da modernleştirme yönündeki amaçlardan iyice uzaklaşılmasına neden olur. Çünkü dinin kontrole alınması kitlelerde istenilen yönde değişimi sağlamadığı gibi, karşıt bir eylem (tepki) olarak halkın dine daha çok meyletmelerine imkan sağlar.(8) Böylelikle de dinin özellikle gelecek tasarımı şu veya bu şekilde devam eder. Hatta öyleki, dini kontrol

altına alma girişimleriyle Batı laikliğinin uygulamasından uzaklaşanlar, bu sefer kitlelerin onayını almak için siyasi bir malzeme olarak dini kullanmaya başlayacaklardır.

**DİNİ KONTROL ARAÇLARI
VEYA LAİK BİR "DİNİ" KURUM OLARAK
T.C. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

3 Mart 1924'te TBMM'de kabul edilen 429, 430 ve 431 sayılı üç ayrı kanunla Türkiye'nin modernleşme sürecinin yeni ve önemli bir dönemine "resmen" geçilmiş olur. Bu üç kanun, Osmanlı siyasi, idarî yapısında ülemanın elinde bulunan bütün kamusal faaliyetleri ülemanın temsil ettiği dinin kontrolünden alarak sivil bürokrasinin tekeline terkeder. 429 sayılı kanunla, Şer'îye ve Evkaf Vekaleti kaldırılıp "Türkiye Cumhuriyeti memaliki dahilindeki bil cümle cevami ve mesacidi şerifenin idaresine imam, hatip, müezzin, kayyım ve sair müstahdemlerin tayin ve azillerine" memur bir Diyanet İşleri Reisliği kurulur. Toplam altı maddeden oluşan bu kanunun birinci maddesi Diyanet İşleri Reisliği'nin kuruluş amacını itikat ve ibadet işleriyle sınırlar. Diyanet, hiçbir şekilde kamu alanına müdahale edemeyecektir. Bu durum kanunda açıkça ifade olunur; "Türkiye Cumhuriyeti'nde muamelat-ı nasa dair olan ahkâmın teşri ve infazı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile onun teşkil ettiği hükümete ait olup din-i mübin-i İslam'ın bundan maâdâ itakadat ve ibadat için Cumhuriyet'in mukarrında bir (Diyanet İşleri Reisliği) makamı tesis edilmiştir." Bu ise modernleştirici seçkinlerin ideolojisi olan Kemalist ideolojinin amacına uygun bir gelişmedir: "Kemalizm, aslında büyük ve esaslı bir din reformudur... İslâm'da bütün şer'î meseleler iki büyük bölüme ayrılmıştır: Birinci bölüm ahireti ilgilendirir ki ibadetlerdir: Oruç, namaz, hac, zekat. İkinci bölüm, dünyayı ilgilendirir ki, bunlar da nikah ve aileye ait hükümlerle muamelât denen mal, borç, dava ilişkileri ve ukubât denen ceza hükümleridir... Kemalizm, ibadetler dışındaki bütün ayet hükümlerini kaldırmıştır." (9) 430 sayılı kanun ise, Türkiye'deki tüm eğitim ve öğretim kurumlarını Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı) çatısı altında birleştirir. Bu kanun görünüşte eğitime bir bütünlük verme amacı taşırsa da esasta durum daha farklıdır: "Dinin devlet işlerinden ayrılması, daha doğru deyimle dinî otoritelerin devlet otoritesinden ayrılmasına paralel olarak öğretimin de

laikleştirilmesi bu kanunla sağla(...)nır.”⁽¹⁰⁾ Yine aynı gün çıkarılan 431 sayılı kanun ise Hilafetin ilgasına ve Hanedan-ı Osmaniye’nin Türkiye Cumhuriyeti Memalik-i Hariciyesine Çıkarılması-na Dair Kanun’dur. Bununla da dinin kamusal alandaki gücünü simgeleyen şahıslar göz önünden uzaklaştırılmış olur.

Esasında söz konusu üç kanun bir bütünün değişik unsurlarını ifade eder. Bu üç kanunla birlikte din üzerinde kontrol ve velayet kurulur ⁽¹¹⁾ ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’nın laiklik anlayışını esas alacak olursak, devletin otoritesi yoluyla bizzat dinin kendisi de “laikleştirilmiş” olunur. ⁽¹²⁾ İşte bu, Batı’da gerçekleşen reform ve laikleşme çabalarının bizdeki karşılığı olacaktır. Bir müslü-

“Kemalizm, aslında büyük ve esaslı bir din reformudur... İslâm’da bütün şer’î meseleler iki büyük bölüme ayrılmıştır: Birinci bölüm ahireti ilgilendirir ki ibadetlerdir: Oruç, namaz, hac, zekat. İkinci bölüm, dünyayı ilgilendirir ki, bunlar da nikah ve aileye ait hükümlerle muamelât denen mal, borç, dava ilişkileri ve ukubât denen ceza hükümleridir... Kemalizm, ibadetler dışındaki bütün ayet hükümlerini kaldırmıştır.”

— Falih Rıfkı Atay

manın yaşamında total bir anlamı olan din, yasayla parçalanarak Devlet ile Diyanet arasında paylaştırılır. Dinin ahkâm hükümleri yerine geçecek olan yasaları yapma ve uygulama görevi Devlet’e, itikad ve ibadet işlerini düzenleme görevi ise Diyanet’e verilir. “Doğrusu bu Tanrı ile Sezar’ın egemenlik paylaşımıdır. İşin öteki yanı, İslam’da olmayan örgütlü bir din adamları sınıfının ve Kili-se’nin ortaya çıkarılmasıdır.” ⁽¹³⁾ Bu yorumu teyid etmesi açısından, uzun yıllar Diyanet İşleri Başkanlığı yapmış olan Tayyar Altıkulaç’ın açıklaması önemlidir: “1924’te Diyanet İşleri Başkanlığı kurulurken bu müessesenin bir önceki devrede mevcut olan Şeyhulislamlığın devamı gibi düşünülmediği kesin. Çünkü yeni bir rejim gündeme gelmiştir. Devlet yönetiminde laiklik temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Bu bünyeye uygun bir dini idare, diyanet modeli düşünülmüş ve bu düşünceden hareketle Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Tabîî araya laiklik girince Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, İslam’ın ancak muayyen konularıyla ilgilenmesi; özellikle de muamelat konularıyla ilgilenmemesi ve bunların yasama orga-

nına bırakılması gibi temel bir ayırım ortaya çıkmıştır. Kısaca söylemek gerekirse Diyanet İşleri Başkanlığı yeni oluşturulan devletin bünyesine uygun bir statüyle kurulmuştur.”⁽¹⁴⁾

LAİK DEVLET - MUSLUMAN TOPLUM

Türkiye laikliğinin Batı’dakinden farklı yönlerinden en önemlisini Diyanet Kurumu teşkil eder. Otoritelerin ayrışmasına bağlı olarak laik devletin din işlerine, dinin ise laik devletin işlerine karışmaması gerektiği ve bu gerekliliğin uygulamada gerçekleştiği Batı toplumlarından farklı olarak, Türkiye’de devlet “laik”liğine rağmen, dinle ilişkisini kesmez. Bu itibarla, Batı’daki anlam ve iş-

leviyle düşünüldüğünde laik bir devlet olduğunu ilke olarak benimsemiş olan Türkiye’de “resmî din” bir kurumun bulunması ilginçtir. Fakat elbetteki bunun Türkiye’deki laik devlet açısından “haklı” bir gerekçesi vardır. Yapay bir şekilde “Seküler” ve “Laik” ayrımı yapan ve Türkiye’yi seküler değil laik bulan Toktamış Ateş’e göre bu gerekçe şudur; “Seküler devletin din konusundaki bu mutlak tarafsızlığına ve ilgisizliğine karşılık; laik devlet din kurumu karşısın-

da ilgisiz değildir. Seküler devletin “din” diye bir sorunu yoktur. Çünkü halkın egemenliği yerine dinin ve Tanrı’nın egemenliğini getirmeye çalışan ciddi bir tehdit altında değildir. Tehdit olasılığı olmayınca, önlem gereği de ortadan kalkmaktadır. Buna karşılık laik devlet, laik düzenini korumak için dini sürekli, denetlemek zorundadır.”⁽¹⁵⁾ Taha Parla ise Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde dinin siyasetteki yerinin “bir toplumsal ahlâk sistemi ve ideolojik manipülasyon aracı olarak büyütülmüş ve meşrulaştırılmış” ⁽¹⁶⁾ olduğunu belirtirken, resmi dini kurumun işlevine de dikkati çekmiş olur. Levent Köker, Kemalizm’in öngördüğü laikliğin Türkiye şartlarına uygun olarak “din ve devlet işlerinin ayrılmasının ötesine geçerek, “dini denetim altına almak” biçiminde beliren laiklik politikasına” uygun olduğunu ve bunun sonucu olarak da “pozitivist anlayış doğrultusunda, din adamlarının bir “layisizm”e dönüştüğünü kabul etmek gerektiğini” belirtir. ⁽¹⁷⁾ Prof. Toprak’ın kanaati de aynı merkezde yer alır. Toprak’a göre Türkiye’deki Diyanet gibi bir kuruma ihtiyaç hissedilmesinin nedenini dinin kontrol edilmesi arzu-

“Devlet kasasından din görevleri için harcanan paralar, “devlet işlerine din karışsın” diye değil, tam tersine, “din, devlet işlerine karışmasın” diye harcanır... Dinin bir “vicdan” bir “iç inanç” konusu olarak kalması, laik devlet gücünün sağlayacağı böyle bir denetim yoluyla gerçekleşir”.
— Nihat Erim

sunda aramak gereklidir. Bu tespitin haklılık gerekçesi olarak da İslam’ın Hıristiyanlıktan farklı olan özelliğine dikkat çeker: “Her ne kadar çelişkili görünse de, İslamiyette dini devletten ayırmamanın olanaksızlığı dinin devlet bürokrasisine bağlanarak kontrol altına alınmasıyla sonuçlandı.” (18) Prof. Özey ise, Diyanet Kurumu bağlamında Cumhuriyet seçkinlerinin dine bakış tarzlarını ve söz konusu kurumu oluştururken amaçlarının ne olduğunu şu şekilde açıklar: “Din olgusu karşısında, Cumhuriyet kurucuları seçenekleri pek fazla olmayan bir konumdaydılar. Ya bu olgu hiç yokmuş gibi davranacaklar, ya da yönelmekte bulundukları laik devlet modeline en az ters düşebilecek bir çözüm arayacaklardı. Din olgusunu “yok” farz edemeyecek kadar basiret ve ileri görüş sahibi olan Cumhuriyet kurucuları İdare içinde bulunmakla beraber mümkün olduğunca bağımsız ve etkilenmelerden uzak kalabilecek bir yapıda olmasına özen gösterdikleri “Diyanet İşleri Başkanlığı”nı kurmuşlardı”. (19) Tarhanlı ise, bu kurumun topluma rejimin müsaade ettiği sınırlar içerisinde kamu hizmeti sunmasının yanı sıra, aynı zamanda dinî nitelikli hizmet sunan kadronun kontrolüne de imkân sağlamak amacıyla tesis edildiğine dikkat çeker. (20) Prof. Feyzioğlu’nun açıklamaları, Tarhanlı’nın birinci derecede dikkat çektiği konunun önemli olmadığını ifade eder niteliktedir. Feyzioğlu’na göre Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kurulmasında dinin siyasete ve devlet işlerine karışmasını önleme gayreti güdülmüştür. (21) Nihat Erim, konuyu bir başka açıdan ele alır ve açıklar. O, Cumhuriyetin bir seçkini olarak Diyanet’e harcanan paraların laiklik ilkesiyle bağdaşmadığı yönündeki eleştirileri cevaplar, Cumhuriyet seçkinlerinin Diyanet kurumunu kurarken asıl gayelerinin ne olduğunu da açıklamış olur: “Devlet kasasından din görevleri için harcanan paralar, “devlet işlerine din karışsın” diye değil, tam tersine, “din, devlet işlerine karışmasın” diye harcanır... Dinin bir “vicdan” bir “iç inanç” konusu olarak kalması, laik devlet gücünün sağlayaca-

ğı böyle bir denetim yoluyla gerçekleşir”. (22) Bekir Özgen’in yaptığı anket çalışması ise, Türkiye’de din devlet ilişkisinin anketin yapıldığı öğretmen grubu tarafından nasıl anlaşıldığıyla ilgili rakamlar verir. Buna göre “Türkiye’de din ve devlet işleri, ne ölçüde ayrı tutulabilmektedir?” biçimindeki anket sorusuna,

deneklerin % 83,60’ı “Hiç” ya da “Az” diye yanıt vermişlerdir. (23) Gerçi Bekir Özgen bundan dinin devlet işlerine karışması biçiminde bir anlam çıkarma eğiliminde ise de, esasında konjektürel olarak bunun diğer yönüyle anlaşılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Bugün din ve devlet ilişkilerini somut anlamda tanımlayan Anayasa maddesi 136. maddedir. Bu madde, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın statüsünü belirlemektedir. Bu maddeye göre; “Genel İdare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirir.” Bu maddeden de anlaşıldığı üzere Diyanet İşleri Başkanlığı’nın kurulmasına ve faaliyette bulunmasına kanunî bir zemin hazırlanmasındaki amaç; Cumhuriyeti kuran kadronun sıklıkla ifade ettiği üzere “gerici-yobaz-cahil” hocalardan halkı kurtararak, dinin doğru şekilde temsil edilmesi ve öğretilmesi değildir. Zaten eğitim ve öğretimin dinle ilgili kısmı dahi Diyanet İşleri Başkanlığı’na değil, laik bir kurum olan Milli Eğitim Bakanlığı’na aittir. Dolayısıyla 136. maddede açıkça belirtildiği üzere, Diyanet kurumu laikliği esas alarak ve her türlü siyasî görüş ve düşüncenin dışında kalarak milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi yerine getirmekle sorumludur. Bu dayanışma ve bütünleşmenin ise sistemin öngördüğü dayanışma ve bütünleşme olduğu açıktır. (24) Bu durum 633 sayılı ve 1965 tarihli Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Kanunu’nda “ahlâk esaslarıyla ilgili işleri yürütmek” bahsinde ifade olunun özelliğe tekabül eder. Çünkü, toplumsal yönü itibarıyla düşünüldüğünde; ahlâkın Diyanet’in sorumluluğuna verilmesi, dinî temelli ahlâkın etkin kılınmasını arzulamak ve gerçekleştirmek amacından değil, ahlâkın her an dine kaçabilecek yönlerini bu kurum aracılığıyla kontrol altında tutmak amacının gereği olarak gündeme geldiği anlaşılmaktadır. Yoksa en dinî olabilecek konuda dahi, rejim gerektiği za-

man fetvayı Diyanet Kurumu'na sormadan kendisi verebilmiştir. Örneğin; kullananların esas amacının farklı olduğu iddia edilse bile görünen ve açıktan söylenen amacın dinî olduğu bilinen "başörtüsü" konusunda laik bir kurum olan Danıştay'ın fetva üslubuyla ifade olunan kanaati şudur: "Kendi toplumsal çevrelerinin baskısına veya gelenek ve göreneklerine boyun eğmeyecek ölçüde eğitim gören bazı kızlarımızın ve kadınlarımızın sırf laik Cumhuriyet ilkelerine karşı çıkarak dine dayalı bir devlet düzenini benimsediklerini belirtmek amacı ile başlarını örttükleri bilinmektedir... Bu nedenle Yüksek Öğrenim görmek üzere okula geldiği sırada dahi başörtüsünü çıkarmamakta direnecek ölçüde laik devlet ilkelerine karşı bir tutum içinde bulunan davacının okula alınmamasında yasalara aykırılık yoktur." (25) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın rejimce tanımlanmış biçimiyle "din işleri" dışında hiç bir şekilde müdahale veya görüş bildirme yetkisi olmadığı gibi, hatta yine rejimce çizilen sınırlar içerisinde dahi olsa "din işlerinde" de tam yetkili olmadığı, siyasal sistemin her zaman ve her alana müdahale eder olduğuyla ilgili tarihî örnekler pek çoktur. Bunlardan en tipik olan Ezan ve Kamet gibi laik rejimin tanımladığı anlamda tamamıyla dinî olan bir konuya Diyanet'in sessiz muhalefetine rağmen müdahale edilmiş olmasıdır (26). Din reformu kapsamında olmak üzere camilerde ve ibadette gerçekleştirilmesi planlanan, ancak uygulanamayan düşünceler ise ilk planda hatırlanabilecek diğer bazı örnekleri teşkil ederler. ■

DİPNOTLAR

1 Atatürk, M. Kemal, Söylev ve Demeçler c. III, s.9, TTK Basımevi, Ankara, 1989 (Amasya'da Tasviri Efkar muhabiri Ruşen Eşref (Ünaydın) ile mülakattan: 24/25.X.1919)

2 Tespit Prof. Enver Ziya Karal'a ait. Bkz: "Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923-1938)", İTİA, Cumhuriyet 50. Yıl Armağanı, İstanbul, 1973, s. 390

3 Mardin Şerif, "Laiklik İdeali ve Gerçekler", s. 384 ("Atatürk Döneminin ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923-1938)" içinde)

4 Bkz: Mete, Tunçay, "Bilineceği Bilmek", Alan Yayıncılık, İst. 1983, s.18

5 "Atatürk Döneminin ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923-1938)", s.389

6 Nakleden olarak bkz: Mete, Tunçay, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)", Yurt Yayınları, Ankara, 1981, s.222

7 "Atatürk Döneminin ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923-1938)" s.393

8 Bkz: Karpat, Kemal, "Türk Demokrasi Tarihi (Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller)", İstanbul Matbaası, İstanbul, 1967, s.232-249

9 Atay, Fali Rıfkı, "Çankaya", Doğa kardeş Matbaacılık, İst. 1968, s.393

10 Eroğlu, Hamza, "Modern Eğitim İlkesi Olarak Eğitim Birliği ve Yanlış Uygulamalar", AAMD (Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi), C.IV, s.10, Kasım, 1987, s.35; Ayrıca bkz: Karagözoğlu, Galip, "Atatürk'ün Eğitim Savaşı", AAMD, C.II, s.4, Kasım 1985, s.203

11 Dursun, Davut, "Laikliğin Türkiye'deki İşleyişi Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler", Bilgi ve Hikmet Dergisi, S.2, Bahar 1993, s.101

12 Canatan, Kadir, "Kilise-Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Laiklik " Bilgi ve Hikmet Dergisi, Sayı: 11, Yaz 1995, s.36

13 Canatan, Kadir, "Kilise-Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'de Laiklik " Bilgi ve Hikmet Dergisi, s.37, Ayrıca bkz: Dursun, Davut, "Şeyhülislamıktan Diyanet İşleri Başkanlığına", İzlenim Dergisi, Sayı: 21, Mayıs 1995, s.22

14 "Din Devlet İlişkileri Bağlamında Diyanet, (Açık Oturum)", İzlenim Dergisi, Sayı 21, Mayıs 1995, s.6

15 Ateş, Toktamış, "Laiklik (Dünyada, Türkiye'de), Ümit Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara 1994, s. 30

16 Parla, Taha, "Türkiye'nin Siyasal Rejimi (1980-1989)", İletişim Yay., 2. Baskı, İstanbul 1995, s. 219

17 Köker, Levent, "Modernleşme, Kemalizm, Demokrasi", İletişim Yay. 2. Baskı, İstanbul 1993, s. 224

18 Toprak, Binnaz, "Dinci Sağ", Çev. N. Satlıgan; "Geçiş Sürecinde Türkiye" içinde, Der: İ.C. Schick, E.A. Tonak, İstanbul 1990, s. 240

19 Özay, İ.H., Özay, İlhan, "Devlet İdari Rejim ve Yargısal Korunma", Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 28

20 Tarhanlı, İhtar. B., "Müslüman Toplum, "laik" Devlet", Afa Yayınları, İstanbul 1993, s. 167

21 Feyzioğlu, Turhan, "Secularism: Cornerstone of the Turkish Revolution", Atatürk's Way (ed. by Turhan Feyzioğlu), A Cultural Publication Of Otomarsan on the Centennial of Kemal Atatürk, İstanbul, 1982, s. 188,216

22 Soysal, M. "Laiklik Nasıl Yıkılır?", Milliyet 31 Mayıs 1975

23 Özgen, Bekir, "Düşünce Özgürlüğü ve Laiklik", 2. Baskı, Çınar Araştırma Yay., İstanbul, 1995, s. 173

24 Diyanet İşleri Başkanlarından Prof. Dr. M. Said Yazıcıoğlu da bu konuya dikkat çekerek Diyanet Kurumunun gerçek anlamda din'i temsil edemeyecek yapıda olduğunu belirtir. Bkz. Yazıcıoğlu, M.Said, "Ne Verilmiştir, Ne İstenmektedir?" İzlenim Dergisi, Sayı 21, Mayıs 1995, s. 16

25 Danıştay'ın 8. Dairesinin bu kararıyla ilgili olarak bkz. E. 1983/207, K. 1984/330, T. 23 Şubat 1984 (Danıştay Dergisi, 56,57, s.317,318)

26 Ayrıntılı bilgi için bkz. Jaschke, Gottard, "Yeni Türkiye'de İslamlik", terc: Hayrullah Örs, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1972, s. 43-49.

İrticâ'nın Serüveni (II)

“İRTİCÂ”DAN

“SİYASAL İSLAM”A

BİR SÖVGÜ EDEBİYATI

İrtica yaygaralarının ardında yatan çıplak gerçek şudur: Vazifelerini uysal uysal yerine getirmeye devam eden müslümanlar “bu ülkede bizim de haklarımız var” deyince kızılca kıyamet kopmakta ve irtica hortlamaktadır.

Gegen sayımızda, “irticâ” kavramının içeriğinin İhvatçı elitler tarafından nasıl değiştirildiğini ve 31 Mart Olayı’ndan itibaren kendilerine muhalefet eden ekip- lere ve halk çoğunluğuna karşı bir “has- kı aracı” olarak kullanmaya haş- ladıklarını incelemiştik. Bu bölümde ise, irticâ söyleminin, giderek nasıl bir “söv- gü edebiyatı”na dönüştüğünü, bu nev-zı- hur kavrama nasıl bilimsel bir kılıf giydi- rilmeye çalışıldığını ve her fırsatta halkın tepesinde adeta “Demoklesin Kılıcı” gibi sallandırılıp durduğunu göreceğiz..

İRTICA EDEBİYATININ OLUŞUM SEYRİ

Egemen güçler II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e ve bugüne gelince- ye değin, “irticâ” kavramını öyle- sine sansasyonel ve etkili biçimde kulan- dılar ki, zamanla bu kavram etrafında sun’î, ama bir hayli kapsamlı ve hayret ve- rici bir semantik alan oluştu. İnceleme- mizde sadece bir kısmına yer verebildiği- miz ve genellikle de birbirine benzeyen pek çok olay esnasında bu kavramın nasıl kullanıldığına baktığımızda, irtica’nın sayı-

sız miktarda olumsuz kelime, sıfat ve kav- ramla sun’î biçimde irtibatlandırıldığını ve böylece bu dehşetli siyasal söylemin iç- renç bir “irtica edebiyatına” dönüştüğünü görüyoruz.

Artık “irtica / gericilik” neredeyse bütün kötülüklerin, bütün olumsuzlukların ana kaynağıdır. Sistemin borazancılığını ya- pan yazar-çizer taifesi ile sözde bilim adamları ve aydınlar, memleketin en önemli probleminin irticâ olduğunu, başı- mıza gelen bunca felaket ve sıkıntıların bi- ricik sebebinin yine irticâ olduğunu anlata anlata bitiremeyeceklerdir.

İrtica edebiyatçılarının ürünleri dikkatle incelendiğinde, 20. yy’ın başlarından bu- güne kadar, yazılıp çizilen ve söylenenler genelde birbirinin tekrarı ve kopyası dene- cek derecede yeknesaklık arzetsen de, bazı açılardan “eski” ve “yeni” olmak üzere iki ayrı irtica söyleminin varlığından söz edi- lebilir.

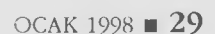
Klasik dönem irtica edebiyatçılarına göre; “irtica”, geri olanı, eskiyi, ilkelliği, çağdışılığı savunmak demektir. Mürtecî- ler, Ortaçağ (Kurun-u Vustâ) özlemiyle yanıp tutuşan, ülkeyi “Ortaçağ karanlığı- na” sürüklemek isteyen molla zihniyetli, “örümcek kafalı” kimselerdir. Onlar 1400 yıl öncesinde kalmış Teokratik düzeni geri

**Abdullah
YILDIZ**

Örneğin, sözde mürtecilere mutlaka bir kulp takma ve irtica hareketleri ile dış mihraklar arasında mevhum bağlantılar kurma şeklindeki “komplocu yaklaşım” bu değişmeyen unsurların başında gelmektedir. Keza yalan, abartma, iftira, itham, karalama, hakaret ve sövgü türü edep dışı söylemler, bütün irtica edebiyatçılarının başvurduğu vazgeçilmez

Uzatmayalım; bu talihsiz irtica söyleminin yaklaşık yüz yıllık tarihine müracaatla yukarıdaki iftira ve yakıştırmalara benzer olumsuz nitelemelerin hayli uzun ve can sıkıcı bir listesini çıkarmak mümkündür. Ancak biz, sözünü ettiğimiz edebiyatın gelişim seyri ve "irtica" etrafında oluşturulan semantik alanın boyutlarını kavramamıza yardımcı olacağı düşüncesiyle, çalışmamız esnasında rastladığımız ilginç pasajlardan oluşan gelişigüzel ve kısa bir liste sunmakla yetineceğiz:

—23 Ekim 1936 tarihli Cumhuriyet'ten ilginç bir haber: "**Bir Yobazın Marifetleri:** Bursa,22 -Bugün M. Kemal Paşa kazasında büyük bir hadise ol-

muştur. Muayyen bazı evlerin kapısına **“Dininizi unutmayın”** şeklinde elle yazılmış yaftalar yapıştırılmıştır. Meselenin sadece **mecnun bir yobaz** tarafından yapıldığı zannedilmektedir.”

—*Sebilürreşad Mecmuası (Ocak 1953, c.VI, sayı: 142), Vatan gazetesinin “İrticaa karşı savaş” sütunundan aktarıyor: “Çember sakallı yobazlara karşı layık olduğu dersi verecektik. Nihayet beklenen gün ve saat geldi. Yobazların, kara sakallıların ölüm çanı çaldı. Soluyan, hırlayan kuduz köpekler...”*

—*Çetin Özek'in, 17 Mayıs 1959'da Vatan'da yayınlanan “Devrimlerden korkmayalım” başlıklı yazısından: “Osmanlı Devleti'nde III. Selim'den sonra yapılan yenileşme gayretleri, “şeriat isteriz” sesleri ile önlenmiştir. 31 Vak'ası gibi gibi muhafazakâr çevrelerin çıkarttığı gerici olayların hepsinde, bu gericilerin mektepli münevverlere yaptıkları hücumlar gözükmemektedir. Softaların, mekteplilere hücumu ilim ve tekniğe olan düşmanlıklarını gösterir. Demek oluyor ki, fikren ve bilgice geliştirilmemiş gerici-dinci toplumda teknik yer etmeyecektir.*

—*O. Nuri Çerman'ın Kemalizm Reformuna Göre Dinimizde Esaslar (1959) adlı kitabından “Anladığımız irticanın tarifini yapacak olursak şöyledir: Zararlı ve fena olduğu kanaatine varılarak terkedilmiş köhne fikir ve olayları tekrar denemeyi düşünmek veya tatbik etmek irticadır. Bu şekildeki fikirlere hizmet ederek o terkedilmiş muzır ve zararlı fikirleri uyandıran şahıslar da mürtecidir... En tehlikeli irtica, kafalarda yer etmiş olan dinde irtica(dır). Zira, dinde irtica olduğu an, inkılâplardan eser kalmaz.*

“İrtica; Komünizm ayarında, hatta **Kominizm**den daha tehlikeli anlar bile yaşatır. Zira, Komünizm dışarıdan, irtica ise içeriden gelir.” (4)

—*Yaşar Nabi'nin Çağımıza Ters Düşenler (1975) adlı kitabından: “Atatürk'ün özgürlüğe kavuşturduğu Türk kadını bütün uygarlık haklarından soyduktan sonra kafalarının içi kadar karanlık örtüler altında köleleştirmeye çalışırlar.”(s.13)*

“Atatürk devrimlerini el altından kötüleyerek yobazlar alayının ardından onların açtığı çığırları genişletmeye koyuldular. Sonra... halka sözde yaranmak için din, tanrı, iman sözlerini ağızlarından düşürmeyerek **bedevi goygoycular** gibi dolaştılar köy köy, kapı kapı, devrimleri kötülediler.” (s.73) “Politikacı... gericiliğe taviz üstüne taviz vermekten kaçınmadı. Ama gözleri ortaçağdan da önceki çöl uygarlığına dikilmiş olanları hiçbir taviz doymayacaktır. O, her kopardığı yeni imtiyazı başının üstünde bir yeşil bayrak halinde sallayarak çağdaş

uygarlığa, olumlu bilimlerin tümüne... karşı gelecektir.” (s.113) “Şimdi birlik diyenler, laikliğe de, devrime de, halkçılığa da **salyalı ağızlarıyla** sövenlerdir... Bir de bakıyorsunuz, ya Atatürk heykeli parçalıyor ya da bizi **araplaştırmak** için yakamıza yapışmış habire sürüyorlar... Dertleri... **Anadolu'yu Hicaz gölüne çevirmek...**” (s.210) (5)

İRTİCÂ'I “TANIMLAMA” ÇABALARI

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Osmanlı'nın son döneminde Jügâtlarimize girmeye başlayan “irtica” kelimesi, Cumhuriyet devrinde gelişen “irtica edebiyatı” sayesinde iğrenç ve saldırgan bir siyasal söyleme dönüşmüş bulunuyor. Bu yüzdendir ki, Cumhuriyet devrinde yazılan ve sözde bilimsel, akademik çalışmaların ürünü olan sözlük, ansiklopedi vb. eserlerde yer alan “irtica” veya “gericilik” tanımlamalarına baktığımızda hep bu iğrenç edebiyatın ve jargonun ürünü olan sun'i ve zorlama yorumlara, yakıştırmalara rastlıyoruz. Öte yandan, Cumhuriyet aydınının din, irticâ, laiklik vb. konularındaki yaklaşımlarının neredeyse tamamının, Avrupa'da Reformasyon ve Aydınlanma döneminde şekillenen söylemin basit bir kopyasından ibaret olduğunu hayretle müşahade ediyoruz. Bu taklitçi aydınlarımız, Batılı entellektüellerin Kilise'ye ve Ortaçağ skolastik düşüncesine yönelttikleri eleştirileri, dine ilişkin yorumlarını şabloncu bir yaklaşımla aynen alarak İslam'a ve din adamlarına tatbik etmişlerdir:

Batıcı aydınlarımıza (T. Zafer Tunaya'nın tasnifi ile Batı medeniyetini bir bütün olarak almayı savunan “Bütüncüler”e) göre, Batılaşmak için yapılan inkılapların önündeki en büyük engel irticadır. **İrticâ** ise **Doğu'dur, skolastik zihniyettir. Cehalet ve yobazlıktır. Zelotizmdir, yani “mazide sığınak arayarak yenilikleri önleme” hareketleridir.** Hatta onlara göre, Türk Devriminin gerçekleşmesine engel teşkil eden her türlü fikir ve hareket irticâ'dır. (6)

Cumhuriyet aydınlarının, sözkonusu irtica edebiyatının etkisiyle Batılı şablonları da kullanarak irticâ'ı nasıl tanımlama ve açıklama çabasına girdiklerine ilişkin birkaç örnek sunalım:

Akçuraoglu Yusuf, Dârü'l-Fünun'da verdiği konferansta, ilk kez “inkılâb” ve “irticâ” kavramlarını sosyolojik bir temele oturtmayı deniyor:

“Bugün muayyen ve müşahhas olarak görüyoruz ki, medeniyet tebdili, asrî devlet teşkili yolundaki hareketlere en ziyade müşkilât ihdas eden kimseler, şark medeniyetinin fikriyatını istismar eden **ruhanîler** (mollalar, ahundlar, şeyhler... ilh.) ile bu me-

deniyetin ictimâî tarz-ı taarruzîsinden istirfâh eden **za'îmler** (ağalar, beyler, hanlar, sultanlar... ilh.) dir. Şark zeamet sistemi de, garp zeamet sistemi gibi ruhanîler teşkilatıyla müşterekü'l-menfaa bulunduğundan, bu iki uzviyet-i içtimaiye, muhafazakârlığın temelidir. Son Kürt hadise-i irticâyesi (Şeyh Said isyanı kastediliyor-A.Y.), ümerâ ve meşâyihin, yani za'îm ve ruhanîlerin ittifakı ile ika edildiğini bugün hepimiz biliyoruz... 31 Mart Vak'a-i irticâyesi de Arnavut beyleriyle İstanbul hocalarının müşterek mesâileri neticesiydi...

"Hülâsa, şarkta **anâsır-ı irticâ** (gerici unsurlar) ruhanîler ve za'îmler; **anâsır-ı inkılâb** (devrimci unsurlar), unsur-ı terakki ve inkişâf, çiftçilerle şehirliilerdir. Bunun üçündür ki, şark kavimlerini me-

Cumhuriyet devrinde yazılan sözde bilimsel, akademik çalışmaların ürünü olan sözlük, ansiklopedi vb. eserlerde yer alan "irtica" veya "gericilik" tanımlamalarına baktığımızda hep bu iğrenç edebiyatın ve jargonun ürünü olan sun'î ve zorlama yorumlara, yakıştırmalara rastlıyoruz.

deniyet-i garbiyeye idhal etmek isteyenler, bu iki sınıf-ı içtimaiye, köylü çiftçilerle şehirli sanatkar ve tüccarlara istinat ediyorlar ve tamamen haklıdır.

"Şark kavimlerinin galip ve kahir bir ekseriyeti kısmen azade, kısmen esir (serf) çiftçilerden müteşekkil olduğu için, bunlara istinat eden bir kuvvet irticacı zümâ (za'îmler) ve ruhaniyyun kuvvetlerini ezmeye daima ve tamamen kadirdir. Binaenaleyh... tebdil-i medeniyet hareketinin hasımları ve taraftarları, sınıf ve müessese olarak, sarih bir surette tayin edilmek ve hasımların menba-ı hayatları kurutulmak, müesseselerinin temelleri sökûlmek lâzımdır." (7)

Peyami Safa, "irticâ" kavramının Batı lisanlarındaki karşılıklarını bulmaya çalışırken Batıcı şablonun etkisinden kendisini kurtaramaz; "muhafazakârlığı" savunur, "yobazlığı" şiddetle eleştirir, "irticâ" a" karşı ise bir anlamda nötr kalır:

"İrticânın fransızcası "Reaction", almancası "Reaction veya Geganwirkung", ingilizcesi "Reaction", italyancası "Reazione"dir. Kelimenin milletlerarası kökü "Reakt"tır. "Tesire karşı, amele karşı" manasına gelir. Türkçede "aksülamel", "aksi tesir",

"tepki" ve sosyal planda "irticâ", "gericilik" kelimeleriyle karşılanmaktadır. Umumi manası geriye doğru harekettir... Umumiyetle **"aksiyona karşı aksiyon"** manasına gelen bu kelimenin sosyal hadiselerle tatbikinde bazı isabetsizlikler göze çarpmıştır. Çünkü irticâ mevcut halin evvelkine dönmeyi istemekse, zaman bakımından gerilik manasına gelir, fakat mahiyet bakımından ilerilik de ifade edebilir.

"**Muhafazakârlık** tarihçi ve gelenekçidir. Bugünü düne bağlayan zengin tecrübe ve kültür mirasının bekçisidir... Eskiye muhafaza eder, fakat yeniyi tepmez; teptiği zaman **"irticâ"** olur. Ölçüsüz bir muhafazakârlık olan irticâ, aynı nisbette ölçüsüz inkılap hareketlerinin cevabıdır.

"Muhafazakârlık ve irticâ aynı şey olmadığı gibi, irticâ ve yobazlık da aynı şey değildir. Mürteci, bugünkünden evvelki hali iade etmek isteyen samimi bir gerilik taraftarıdır... Her türlü değişmeye karşı haksız, fakat samimi düşmandır.

"**Yobaz** samimi değildir. Evvela hortlamasını ister görüldüğü geçmişin, tarihin, din ve milliyetçilik esaslarının ne olduğunu bilmez. Bilmeğe de lüzum görmez. Çünkü onun gayesi, muhafazakârlar gibi geçmişe ait değerleri muhafaza etmek veya mürteciler gibi evvelki hali iade etmek değildir... Yobaz bilgisiz ve haristir; yobaz münakaşa etmez, söyler..."(8)

SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLERDEN İRTİCÂ ÇEŞİTLEMESİ

II. Meşrutiyet'ten beri içerik ve anlam değişikliğine uğrayan, Batı'dan ithal kavram ve şablonlarla iyice tanınmaz hale gelen irticâ kavramına -Peyami Safa'nın yorumlarında da müşahade edildiği gibi- bir netlik kazandırmak herhalde mümkün olmayacaktır. Zira, yaklaşık bir asırdan beri, egemen güçler, irticâ ve gericilik yaftasını, bazan kapsamını genişleterek, bazan daraltarak, bazan da çıkarları nasıl gerektiriyorsa öyle yorumlayarak rakiplerine karşı diledikleri gibi kullanmışlar ve bu talihsiz kelimeyi alabildiğine kaypak ve yalama bir kavrama dönüştürmüşlerdir.

Bu bağlamda birkaç sözlük ve ansiklopedinin "gericilik" ve "irtica" maddelerine bir göz atırmek, bu talihsiz kelimenin zorlama ve keyfi yorumlarla nasıl eğilip büküldüğünü, çarpıtıldığını ve yamultulduğunu anlamaya yetecektir:

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (Kurul): **Gericici:** Toplumda yeniliklere değer vermeyen, her yönüyle eskiyi özleyen veya eski düzeni geri getirmeye çalı-

şan (kimse veya görüş), mürteci.

Mürteci: yeni düzene karşı direnen gerici.

Türkçe Sözlük (Haz. M. Ali Ağakay, 1959): İrtica: Gericilik, geri dönücülük. **Gerici:** Eskiye ve geriye özleyen, yeniliklerin kaldırılıp eski halin diriltilmesini dileyen. Mürteci.

Hayat Büyük Türk Sözlüğü (Şevket Rado): Gerici: Mürteci manasında uydurma kelime.

Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük (M. Nihat Özön, 1987): İrticâ': Geri dönme, eskiyi isteme. **Mürteci', mürtecia:** Geriye dönmek isteklisi. Fransızca-da reactionnaire karşılığı (XX. yy. başı).

Büyük Türkçe Sözlük (D. Mehmet Doğan, 1996): İrticâ: 1. İslamiyet'ten uzaklaşıp cahiliye devrine geri dönme. 2. Geriye yönelme, gericilik. 3. Cumhuriyet devrinde bazı İslami hareketler bu şekilde adlandırılmıştır.

Gerici: 1. Yeniliğe karşı olan, eski ve geride kalmış şeyleri özleyen ve isteyen, mürteci. 2. İslamiyet'e karşı çıkan cahiliye âdetlerini, nizamını ve inancını savunan kimseler için kullanılmıştır (mürteci). 3. Batılılaşma devrinde, batılılaşmaya, yabancılaşmaya, taklitçiliğe, dini-millî değerlere sırt çevirmeye karşı çıkan veya böyle olmayan kimseler için kullanıldı (mürteci, gerici). 4. Dindar (aynı şekilde ve sebeple).

Meydan Larousse Ansiklopedisi: İrtica: Geri dönmeyi isteme, yapılan bir yeniliği istemeyerek eskiye dönmeyi isteme: "Bizim için irtica temsil eden bu devrin de mürtecileri vardır." (A.Ş.Hisar) "Galiba yalnız bizdeki irtica yedi canlı, ne kadar başını ezdiğinizizi sansanız, yılan parçaları gibi her artığı kıvrım kıvrım." (F.R. Atay) **İrtica hareketleri:** Yeni kurulan düzeni beğenmeyerek eski düzene dönmek için girişilen eylem. (Sabah Gazetesi, İst/1992)

Türk Ansiklopedisi: İrtica (yeni ter. Gericilik): Toplum içinde bazı yeniliklere ve değişikliklere karşı çıkan ve eskimiş kötü kâide ve inanışlara bağlı kalan kimselerin geriye dönmek istemeleri; önemini yitirmiş, yıkılmış kurumları yeniden diriltmeye, savunmaya çalışanların başvurdukları sosyal davranışlar...

İhtilalcî sosyalistlerin, Marksçı, Leninci, Maoçu anarşistlerin "devrimcilik" perdesi altında millî ve dinî gelenek, görenek, inanış ve müesseselere, millî davranış ve hareketlere irtica damgası vurmak yolunda çaba harcamaları, sık sık başvurulmuş bir komünist taktiğidir. Gerçek irtica ile bu çeşit kasıtlı küçültme ve karalamaları birbirinden ayırmak gerekir. (M.E.B. Ank/1972)

İRTİCA TİCARETİ

Görüldüğü gibi, sınırları ve çerçevesini belirlemek mümkün olmadığından, "irtica" kavramının -klasik tabirle- şöyle 'efradını câmi, ağıyârını mani' bir tanımlaması da yapılamamaktadır. Yapılan tanım ve yorumlar ise, çelişkileri, tutarsızlıkları ve birbirine zıt unsurları ile oldukça subjektif, muğlak, elastiki ve kaypak bir nitelik taşımaktadır. (9)

Mehmet Akif "İrticân şu sizin lehçede manası bu mu?" diyerek kavramın bu kaypak niteliğine vurgu yapmakta ve sonunda da isyan etmektedir:

"İşte ben mürteci'im, gelsin işitsin dünya!

Hem de baş mürteci'im, patlasınız çatlasınız!"

Kavramın bu "kaypak ve subjektif" niteliği, egemen güçlerin, irtica'ı rakiplerine ve özellikle de İslamcı muhaliflerine karşı diledikleri gibi çarpıtarak kullanmalarına yani "irtica yaygaraları" koparmalarına ve bir anlamda "irtica ticareti" yapmalarına imkan tanımaktadır.

Sistem, belli aralıklarla irticâ "hortlatıp", konjonktüre göre onu bazan "komünistlik"le, bazan "kürtçülük", "anarşistlik" veya "bölücülük"le eşdeğer göstererek memleketi sık sık büyük tehlikelerden kurtarmakta(!), böylece egemen sınıfın ayrıcalıklı konumunun devamını sağlamaktadır. Periyodik olarak tezgahlanan irtica yaygaralarının, başka ifade ile sistemin "irtica nöbetleri"nin temelinde yatan sinsî niyet işte budur.

Bu noktada İsmet Özel'e kulak verelim:

"Mürteci, hali hazırda olan biteni belli esaslara göre, belli ilkeler doğrultusunda sorgulayan, yapılan faaliyetlerin nereye vardırılmak istendiğini öğrenmek isteyen insandır.

"Türkiye'de bazı insanların yalnızca hakları vardır, diğer bazı insanların yalnızca vazifeleri. Eğer haklarını kullanan insanlara vazifeleri olduğunu hatırlatırsanız "irtica hortlar". Yine va-

zifeleri yerine getiren insanların da belli hakları olması gerektiğini öne sürerseniz, olay “mürtecilerin baş göstermesi olarak” olarak yorumlanır. Kısacası, bazılarının hakları olmaksızın vazifeler yerine getirmesini temin etmek, bazılarının da vazife sorumluluğu taşımadan haklarını kullanmasını sağlamak Türkiye’yi dikensiz gül bahçesine çevirecektir. “İrtica” soru soranları karalamak için kullanılan “malzeme”dir. İşte ben çok masumane bir soru soruyorum: Türkiye’de hiç müslüman kalmazaydı irtica olmayacaktı değil mi?”⁽¹⁰⁾

Evet, açıkça ifade etmek gerekirse, irtica yaygalarının ardında yatan çıplak gerçek şudur: Vazifelerini uysal uysal yerine getirmeye devam eden müslümanlar “bu ülkede bizim de haklarımız var” deyince kızılca kıyamet kopmakta ve irtica hortlamaktadır. Egemen güçler, yavuz hırsız misali, hem inanan insanları haklarından mahrum bırakmakta, hem de hak talebinde bulunduklarında onları “suçlu” ve “tehlikeli” olarak lanse etmektedir. Ve sistem her “irtica nöbeti”ne tutulduğunda, müslüman çoğunluk en tabii haklarını dahi kullanamaz hale gelmekte ve adeta sindirilmektedir. ⁽¹¹⁾

İRTİCA NÖBETLERİ

Osmanlı Devleti’nin enkazı üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti, her bakımdan “eski” kurum, gelenek ve değerlerin inkar ve imhası, Batılı “yeni” değer, anlayış, kurum ve yaşam tarzının “tepeden inme” inşası ile işe başlıyordu.

“1923 tarihi, Türk milletinin kaderi bakımından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Monarşik idare bırakılıp Cumhuriyet rejimine geçilmiş, teokratik düzen bırakılıp laik düzen kabul edilmiş, kısaca bin yıldır kader ve kültür birliği yapılan İslam dairesinden ayrılınp Batı kültür ve medeniyet dairesine girilmiştir. Bu, bir milletin tüm bir silkinış ile bin yıllık bir geçmişi bırakıp kendisine yepyeni bir hayat yolu çizmesidir ki, böyle bir örneğe tarih boyunca ender rastlanır.” ⁽¹²⁾

Bu tepeden inme değişimlere karşı gelişen her türlü tepki ise, ya “gericilik” ya da “komünistlik” olarak damgalanmıştır. Hatta onlara göre “softalık, komünistliğin yani en büyük tehlikenin ta kendisidir”. ⁽¹³⁾

Neşet Çağatay’a göre, Osmanlı’dan beri Türkiye’de “dinî taassup” ve gerici tepkilerin, kişisel, sosyo-ekonomik ve harici olmak üzere birtakım nedenleri vardır. Ona göre halk, ekonomik ve sosyal düzenin bozukluğu yüzünden dinî tahrik ve tel-

kinlere kapılmaya müsaittir. Vatandaş, “mademki bu dünyada zevk almaya, mutlu olmaya imkan yoktur; o halde hiç olmazsa ahireti bari kazanayım” diye dine sarılmış, böylece de “çıkarıcı softa”nın ağına ve aldatmacasına kolayca düşmüştür. ⁽¹⁴⁾

Türkiye’de egemen laikçi sistem, bir yandan bütün İslami değerlere karşı savaş açarken, öbür yandan da İslam’a sahip çıkan, İslami yaşam biçimini savunan ve samimiyetle dinin gereklerini yerine getirmek isteyen halk çoğunluğunu “gerici”, “yobaz”, “softa” gibi yaftalarla damgalamakta, her türlü İslami gelişmeyi de “irticâ” olarak vasıflandırmaktadır. Sözelimi, gündemdeki örneklerle ifade edersek, imam hatip okullarını, Kur’an kurslarını savunmak, başörtülü olarak devlet dairelerine, okullara, üniversitelere girmek, sokakta sark, cübbe veya şalvarla dolaşmak, televizyon, radyo ve basın yoluyla İslami tebliğde bulunmak... bütün bunlar laikçi düzene göre “gericilik”tir. Müslüman halkın en doğal dini taleplerini geri çevirip reddetmek ve susturmak ise “laiklik”tir. Bu tür laikçi baskı ve engellemelere karşı çıkıldığı ve kazara bazı taşkınlıklarda bulunulduğu zaman da derhal “irtica yaygaraları” koparılır; gericiliğin “hortladığı”, dinin siyasete alet edildiği, din istismarcılarına fırsat verilmeyeceği söylenir. İşin ilginç olan yanı, irticâ’nın her gündeme getirilişinde mutlaka yakın tarihteki “irtica olaylarına” gönderme yapılır ve 31 Mart, Şeyh Said, Menemen hadiseleri temcit pilavı gibi tekrarlanır durur. ■

DİPNOTLAR

- 1) Doğan Avcıoğlu, 31 Martta Yabancı Parmağı, Bilgi y. Ank/1969, s.129-139.
- 2) Falih Rıfkı Atay, Çankaya, Dünya y. II/335-336.
- 3) Mahmut Esat Beyefendi’nin Nutukları, Türk Yurdu, c. 21-7, nr: 195-1, Kanun-ı sâni 1928, s. 57-59.
- 4) Osman Nuri Çerman, Kemalizm Reformuna Göre Dinimizde Esaslar, II. Kitap, İst/1959, s. 51-52.
- 5) Yaşar Nabi, Çağımıza Ters Düşenler, Varlık y., İst/1975.
- 6) T. Zafer Tunaya, Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, Arba y. İst/1996, s.155.
- 7) Akçuraoğlu Yusuf, Asri Türk Devleti ve Münevverlere Düşen Vazife, Türk Yurdu, c. II, nr. 13 Teşrin-i evvel 1341/1925.
- 8) Peyami Safa, Din İnkılap İrtica, Ötügen y., İst/1978, s. 178-182. (Türk Düşüncesi-1959)
- 9) Prof. Dr. Erol Cihan, Türk İnkılap Tarihi Notları, İst/1983, s.46.
- 10) İsmet Özel, İrtica Elden Gidiyor, İklim y, İst/1986, s.17-18.
- 11) M. Ertuğrul Düzdağ, Aman İrtica Olmasın, İz y, İst/1996, s.14.
- 12) Prof. Dr. Neşet Çağatay, Türkiye’de Gerici Eylemler, A.İ.İ.F.Y., Ank/1972, s. 9-10.
- 13) O. Nuri Çerman, a.g.e s.44. Çerman, daha da ileri giderek aynı kitabın 60. sayfasında şöyle der: “Nerede bir irticâî nümayiş varsa, orada ya doğrudan doğruya veya arkadan güdücü olarak Moskof vardır.”
- 14) N. Çağatay, a.g.e., s.14-23.

SİVAS OLAYLARI

DAVASINDA

33 İDAM

Adil olduğu hususunda Mahkeme'nin dahi tereddüt ettiği, böylesine önemli ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa verilen 38 idam kararı, yapılan hatadan dönülünceye kadar tartışılmaya layık bir karar olarak hukuk tarihine geçecektir.

Ankara 1. No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi 28.11.1997 günlü oturumunda, Sivas Olayları Davası olarak bilinen davada 38 kişiye idam, 27 kişiye 7.5 yıl, 2 kişiye 5 yıl, 12 kişiye 3'er yıl ağır hapis cezası verdi.

Kimilerinin "**Komplo Teorisi**" ile izah etmeye çalıştığı, kimilerinin "**Gözü dönmüşlük**" olarak yorumladığı Sivas Olaylarını, sıhhatli bir şekilde irdelemeye çalışmak bugüne kadar olduğu gibi, bugün ve bundan sonraki günlerde de bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Hatta komplo teorileri ile izah edenlerin bu düşüncelerini defalarca gözden geçirmelerine yardımcı olmak, inançlarına ve izzetlerine saldırılara tepki göstermeleri gerektiğine inandırabilmek için bıkmadan yazıp söylememiz gerekse de.

OLAYLAR

Kamuoyunda "Sivas Davası" olarak bilinen davaya esas teşkil eden olaylar, yine kamuoyunda ateist ve kışkırtıcı olarak tanınan Aziz Nesin'in, Sivas'ta yapılan Pir Sultan Abdal Şenliklerine davet edilmesi, Nesin'in de davette ve gazetecilere yaptığı açıklamalarda müslümanları tahkir edici konuşmalar yaparak kışkırtması

neticesinde toplanan halkın, davetlilerin kalmakta olduğu Madımak Oteli'ne yürümeleri, taşlamaları ve otelde kalanların sözle ve el hareketleriyle tahriklere devam ederek halkı kışkırtmaya devam etmeleri, toplanan halkın içinde birkaç kişinin otel önünde park halinde duran iki otoryu ateşe vermeleri, oto yangınından çıkan dumanların otele girmesiyle otel içinde bulunan 37 kişinin karbonmonoksit gazından zehirlenerek ölümü şeklinde cereyan etmiştir. Dosyada mevcut otopsi raporları da, oteldekilerin duman zehirlenmesinden öldüğünü belgelenmektedir. Bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur ve yakarak insan öldürme fiili söz konusu değildir. Medyanın bu konuyu çarpıtmasına, her zaman yaptığı bir kışkırtma ve intikam alma olarak bakılması gerekir.

Dava dosyası içindeki bilgi ve deliller, kamu tanıkları, müşteki ifadeleri, video ve fotoğraf görüntüleridir. Ayrıca dosyada topluluğun sloganlar atarak şenliklerin yapıldığı Kültür Merkezi ile, Aziz'i şenliğe davet eden ve şenlikte terör örgütü mensupları için saygı duruşunda bulunan dönemin Sivas Valisi'ne karşı Valilik önünde sloganlar atarak gösteri yaptıkları da davanın tüm taraflarınca kabul edilen gerçeklerdir.

**Muharrem
BALCI**

adam öldürme fiilinin gerçekleş-
tirildiğine kanaat getirmiş ve sa-
nikların bir kısmını asli fail ola-
rak idam cezası ile cezalandır-
mış, ancak faillerin herhangi bi-
rine izafe edilecek maddi delil
bulunmadığından ceza kanunu
gereği 20 yıla indirilmiş; Aziz
Nesin'in tahrikleri de dikkate
alınarak cezalarda 1/4 oranında
indirim uygulanmıştır. Mahkeme
sanıkların bir kısmını fer'i fail

idam cezası öngörmüş, diğerleri-
nin de aynı suçtan fer'i fail ola-
rak cezalandırılmalarını istemiş-
tir. Türkiye Cumhuriyeti tarihini
bilenler şu hususu gayet iyi de-
ğerlendirebilirler: TCK'nın 146.
maddesinden, bu güne kadar hü-
küm giyenlerin hiçbiri, (Talat
Aydemir olayı dışında) gerçek-
ten bu madde hükmünü ihlal
edebilecek konumda değildir. Bu
madde sadece ve sadece ihtilal

taleplerini dikkate almamıştır.

KARAR SÜRECİ VEYA İRTİCA BRİFİNGLERİ

Yargılamanın yeniden başladığı
sırada Türkiye'de iktidar deği-
şikliği olmuştur. İktidara gelen
Refahiyol Hükümeti, yönetimden
memnun olmayanların tepkisini
çekmiş ve antidemokratik biçim-
de bir iktidar değiştirme süreci
başlamıştır. Bu süreç içinde en
önemli gelişmelerden biri de
Yargı'ya baskılar ve yönlendir-
meler olmuştur. Genelkurmay,
1997 yılı başında oluşturduğu
"Milli Askeri Strateji Konsep-
ti" uyarınca Türkiye'de bir "İR-
TİCA KOMPLEKSİ" yaratmış
ve irticayı birinci derece düşman
ilan ederek, terörün ve terör ör-
gütlerinin önünde bir öncelik
vermiştir. Bu aşamada Genelkur-
may bizzat kendi görev binasın-
da bürokrasinin her kesimine
"İrtica Bilgilendirme Bri-
fingleri" tertip etmiş, tüm yargı
mensuplarını da bilgilendirmek
üzere brifinge tabi tutmuştur.

YARGI BAĞIMSIZLIĞI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa-
sı'nın 138. Maddesi, Mahkeme-
lerin Bağımsızlığı başlığı altın-
da:

"Hakimler, görevlerinde
bağımsızdırlar; kanuna ve
hukuka uygun olarak, vicdani
kanaatlerine göre hüküm verir-
ler. Hiçbir organ, merci veya
kişi, yargı yetkisinin kullanıl-
masında mahkemelere ve
hakimlere emir ve talimat vere-
mez; genelge gönderemez;
**tavsiye ve telkinde buluna-
maz.**"

hükmünü amirdir. Anayasanın
bu hükmü Türkiye'deki yargı

**Beş yıllık yargılama süresince, önce usulsüz ihbar ve kış-
kırtmalarla olur olmaz bir yığın insanı hapse tıktıran med-
ya, görüntülü ve yazılı şekilde yargıya sürekli müdahale
etmiş, her duruşma öncesi mahkemeyi etkileyecek yayın-
larda bulunmuştur.**

olarak ağır hapis cezalarına çarp-
tırmış, bir kısmına da beraat ka-
rarı vermiştir.

TEMYİZ

Mahkemenin bu kararı yargıla-
manın tüm taraflarınca temyiz
edilmiş ve Yargıtay 9. Ceza Da-
iresi Mahkemenin kararını esas-
tan bozarak, suç vasfını değiştir-
miş, TCK 146. maddesinde ifa-
desini bulan:

"Türkiye Cumhuriyeti Ana-
yasası'nın tamamını veya bir
kısımını tağyir ve tebdil veya il-
gaya ve bu kanun ile teşekkül
etmiş olan Büyük Millet Mecli-
si'ni iskata veya vazifesini yap-
maktan men'e cebren teşebbüs
edenler, idam cezasına mah-
kum olur"

hükmü uyarınca, henüz hayatla-
rında anayasanın hiçbir hükmü-
nü bilme ve değerlendirebilme
imkanı olmayacak derecede tah-
silsiz olan sanıklardan 46'sı için

yapma düşüncesiyle kanun mad-
desinde tatad edilen kurumları
hedef alan kişilere ve örgütlere
karşı uygulanabilir. Diğer bir de-
yimle ihtilal yapabilecek silahlı
gücü elinde bulunduran ihtilalciler-
e. 1960, 1971, 1980 ihtilalci
lerine uygulanmayan bu madde,
birkaç garibe uygulanmaya kal-
kılmıştır. Yani hayatlarında bir
tek anayasa maddesi bilmeyen,
bilme imkanı da olmayan, bir
kısımının okuma yazması dahi
olmayan sanıklara....

YENİDEN YARGILAMA

Yargıtay'ın bozma kararından
sonra Mahkeme heyetindeki tüm
hakimler değiştirilmiş, yeniden
teşekkül eden Heyet, Yargıtay
bozma ilamına, birkaç değişik-
likle "uyma" kararı vermiş ve sa-
nikların bozma kararına karşı di-
yeceklerini sormuş, ancak sanık-
ların bu safhada Ceza Usul Ka-
nunu hükümleri gereğince ileri
sürdükleri yeni delilleri ve tahki-
katın genişletilmesi yolundaki

bağımsızlığının esasını ve teminatını oluşturmaktadır. Ancak hatırlanacağı üzere Anayasa Mahkemesi Başkanı dahi yargının bağımsız olduğunu söyleyememektedir. “Söylersem yalan olur” diyebilmektedir.

SANIK MÜDAFİİLERİNİN TOPLU İSTİFASI

Anayasa’nın 138. Madde hükümünün yargı bağımsızlığının esasını ve teminatını oluşturduğuna inanan savunma makamı mevkiinde bulunan sanık müdafileri avukatlar, mahkeme başkanı da dahil olmak üzere Yargıtay üyelerinin de, tertip edilen Genelkurmay Brifingi’ne katıldıklarını gördüklerinde, Sivas Davası da dahil olmak üzere “Devlet Aleyhine Cürüm İşlemek”ten yargılama yapılan davalarda yargı bağımsızlığının söz konusu olmayacağını görmüş ve TOPLUCA SANIK MÜDAFİLİĞİNDEN İSTİFA ETMİŞLERDİR. Böylesine toplu ve önemli bir davada sanık vekillerinin toptan istifası Türkiye’de ilk defa görülen bir durumdur.

Hatırlanacağı üzere Anayasa Mahkemesi Başkanı dahi yargının bağımsız olduğunu söyleyememektedir. “Söylersem yalan olur” diyebilmektedir.

Tevsii tahkikat taleplerinin ve bir kısım sanıklar açısından ele geçen bazı yeni delillerin Mahkemece değerlendirilmediğini, aksine sadece şifahi ve indi yorumlara dayanan Genelkurmay istihbari bilgilerinin delil olabileceğini gören sanık vekillerinin başka bir seçeneği de kalmamış-

tır. Savunma makamını bir formaliteden ibaret sayan bir yargılamada, mahkeme heyeti’ni hüküm verecekleri sanıklarla ve vicdanlarıyla baş başa bırakmaktan başka çare de yoktur.

KARAR

Neticede Mahkeme beklenen kararını vermiş ve 38 kişiyi idama mahkum etmiştir. Evet, karar 33 idam değil, 38 idamdır. Zira yaş küçüklüğü ve akıl zaafiyeti nedeniyle 5 sanığın cezalarında indirim uygulanmıştır. Akıl hastası olan bir sanık önce Anayasa’yı cebren tebdil ve tağyirden ve TBMM’yi iskattan idam cezasına çarptırılmış, sonra da cezasında indirim yapılmıştır. Okuma yazma bilmeyen bir kısım sanık da aynı suçtan idam cezasıyla cezalandırılmıştır.

Sanık vekillerinin istifalarına karşılık Mahkeme, sanıklara vekil tayini için mehil vermesi, vekil bulamayanlara vekil tayin edilmesi için gerekli mercilere talepte bulunması gerekirken, duruşmalara can güvenliği nedeniyle gelmeyen sanıkların gıyabında, son sözlerini dahi almadan idam cezaları vermiştir.

Şimdi dava yeniden temyiz aşamasındandır. Sanıklar kararı temyiz edeceklerdir. Savcı ve müdahil vekilleri de karardan tatmin olmadıklarından kararı temyiz edeceklerdir. Neticenin ne olacağı malum değil gibi görünmekle birlikte, bir hukukçu olarak hukuka ve kanuna aykırı kararın mutlaka temyiz mercii olan Yargıtay’dan bozularak mahkemeye gönderilmesi gerektiğine inanmak kaçınılmazdır. Ancak, yaşadığımız son gelişmeler ve davanın başından bu yana yapılan hukuk dışı yargılama bu inancımızı sarsmış,

yargıya güvenimizi ortadan kaldırmıştır.

SONUÇ

Yargılamanın gerçekte üç unsurundan biri, ancak uygulamada hiçbir şekilde varlığı kabul ve tahammül edilmeyen bir unsur olarak beş yıl boyunca savunma makamında Sivas Olayları Davasını takip eden bir hukukçu olarak, yargılamanın hukukun geçerli normları içinde yansımadağına kaniyiz. Gerek devleti temsil eden Cumhuriyet Savcılığı’nın gerek siyasilerin gerekse medyanın hukuk dışı

“Milli Askeri Strateji Konsepti” uyarınca Türkiye’de bir “İRTİCA KOMPLEKSİ” yaratılmıştır .

müdahaleleri sonucu verilen 33 idam kararı nedeniyle siyasi bir karar olarak karşımıza çıkmıştır.

Mahkemenin yapacağı adil bir yargılama, kararın algılanmasında önemli bir etken olabileceğinden, bu husus gözardı edilmiştir. Bir başka deyişle yargılamanın sıhhatine ilişkin kamuoyunda oluşan olumsuz kanaat, kararın adilliği hususunda bir tatmin sağlayamamıştır.

Mahkemenin bir kısmın sanıklar hakkında ilk yargılama sonucu 11 kişi hakkında verilen üç yıllık cezaya direnmesi de, topu Yargıtay’a atma anlamı taşıyan ve adaletin tevziinde tereddüt doğuran bir tasarruftur.

Adil olduğu hususunda Mahkeme’nin dahi tereddüt ettiği, böylesine önemli ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa verilen 38 idam kararı, yapılan hatadan dönülünceye kadar tartışılmaya layık bir karar olarak hukuk tarihine geçecektir. ■

TÜRKİYE'Yİ KUŞATMA VE DURDURMA OPERASYONU

Tarihin (olayların) her zaman, belli bir noktadan başlayıp lineer (çizgisel/doğrusal) bir şekilde “ilerlediğini” söyleyebilir miyiz? Normal şartlar altında, genellikle evet.

Ancak şartlar anormalse, tarihin, lineer bir şekilde ilerlediğini söyleyebilmek güçleşir. Dolayısıyla anormal şartlarda, başlangıçta vuku bulan olayların ne anlam ifade ettiğini ancak vuku bulan olayların üzerinden belli bir zaman geçtiği zaman anlayabiliriz. O halde, normal şartlarda tarihin, baştan sona doğru değil de, sondan başa doğru ilerlediğini söyleyebiliriz. Bu şu demektir: Tarih, anormal şartlarda, ters yöne doğru işler. Deyim yerindeyse, anormal şartlarda, “amuda kalkarak” yürümek “ileriye” doğru değil geriye doğru gitmek demektir. İşkencesi de cabası tabii!

ŞARTLARIN ANORMALLEŞMESİ'NDEN KUŞATMA'YA

Burada gelmek istediğim nokta şu: Türkiye’de şartlar normal değil. Dolayısıyla Türkiye’de neler olup bittiğini anlayabilmek; ülke içinde ve dışında yaşadığımız, karşı karşıya geldiğimiz

sorunları anlamlandırabilmek için, olayları baştan sona doğru, nasıl gelişiyorsa öylece izleyerek bir sonuca varamazsınız. Yapmanız gereken şey, sondan başa doğru giderek olan bitenleri anlamaya çalışmaktır ki, bu da zorlu bir çaba ister.

Burada haklı olarak, aslında normal şartlarda da, bugün olan bitenlerin ne anlam ifade ettiğini anlayabilmek için, kaçınılmaz olarak geriye doğru iz süreriz, diyebilirsiniz. Ama böyle derse- nize yanılabilirsiniz. Neden? Şundan: Normal şartlarda, her şey, eşyanın doğası gereği, bir şekilde yerli yerinde olduğu için, başlangıçta vukubulan olayların, zamanla ne tür bir seyir takip edebileceğini tahmin edebilirsiniz. Ama anormal şartlarda, hiç bir şey, eşyanın doğası gereği, pek yerli yerinde olmadığı için, başlangıçta vukubulan olayların, zamanla ne tür bir seyir takip edebileceğini tahmin edebilmeniz pek o kadar kolay olmayabilir. Örneğin, düz bir mekanda elinizdeki topu 30-40 metre uzağınızdaki 1 metrelik bir kaleye girdirebilmeniz kolaydır. Çünkü her şey yerli yerindedir. (mekan düzdür) Ama eğer mekan engebeli, yamru-yumru ise, aynı topu aynı ölçümlere sahip bir kaleye girdire-

**Yusuf
KAPLAN**

bilmeniz pek o kadar kolay değildir; hele de mekan, kaleyi görmenizi engelleyecek kadar büsbütün yamru-yumru bir mekansa, topunuzu kaleye atabilmeniz bile handiyse olanaksızdır. Bu durumda, size kala kala tek bir hüsnü kuruntu kalacaktır. “Bu uğurda galiptir, mağlup” demek! Şu an tıpkı Türkiye’nin yaptığı gibi!

Türkiye’de iç sorunlarımızla dış sorunlarımız arasında zorunlu bir ilişki var. Başka bir deyişle, Türkiye, modernleşme tarihimizin başlangıcından bu yana sürekli olarak anormal şartların hakim olduğu bir ülke olduğu için, iç sorunlarımızı dış sorunlarımızla ilişkilendirerek anlamlandırma yoluna gitmediğimiz takdirde, Türkiye’de neler olup bittiğini anlayabilmemiz zorlaşır.

Türkiye, Batılı toplumların, kendi özgül koşullarında, kendi özgül deneyimleri sonrasında kendileri için geliştirdikleri modernleşme projelerini, bizde hakim olan şartlara uyup uymayacağını, uyarlanıp uyarlanamayacağını hesaba katmadan, “aynen” ülkemize aktarmaya çalıştı. Tanzimat modernleşmesi sırasında, hiç olmazsa, kendi anlam haritalarımız ve anlamlandırma dizgelerimiz olumsuzlanma yoluna gidilmedi. Ama Cumhuriyet’ten sonra elitlerimizin benimsedikleri modernleşme projeleri, bizim anlam haritalarımız ve anlamlandırma dizgelerimiz olumsuzlanarak, naif ve retoriksel (hayali) söylemlerle ülkemize aktarılmaya çalışıldı. Bu durum, ülkemizin şartlarını “anormalleştirdi”. Philip Ro-

bins’in deyişiyle, “Türkiye’deki elitlerin kimliğiyle, toplumun kimliğinin birbirini beslemesine, bütünlemesine değil; itmesine, olumsuzlamasına” yol açtı.

Genelde Batı ile özelde ise AB veya ABD ile olan ilişkimizin aldığı görünümün anlamlandırılması için bu arkaplanı gözönünde bulundurmak zorundayız.

Türkiye, modernleşme tarihi-miz boyunca benimsenen sözümona “Batılılaşma” projesinin bir uzantısı ve gereği olarak 1963 yılında AB’ye üyelik başvurusu yaptı. 1997 Aralık’ında da AB’ye üye olacak ülkeler listesine girmek için başvuruda bulundu. Ama AB ülkeleri Türkiye’nin AB’ye üye olacak ülkeler listesine alınmayacağına karar verdiler. Olayların görünüşte ilerlediği seyir böyle. Ancak gerçekte ise pek öyle değil. Türkiye’de şartlar özellikle 1990’lı yılların ortalarından itibaren normal olmadığı için, görünüşte olanlarla gerçekte yaşananlar arasında bir fark var.

Gerçekte karşımıza çıkan manzara şöyleydi: 20. yüzyıl, tam bir Amerikan yüzyılı.

ABD’nin dünya üzerindeki siyasi, ekonomik ve kültürel hegemonyası özellikle ikinci dünya savaşından sonra kesin bir dönemece girdi. Yüzyılın ilk yarısında Avrupa’daki ulus devletler (ve imparatorluklar) birbirleriyle iki büyük savaşa tutuştular. Bu savaşlardan sonra Avrupa’nın dünya siyaseti (ve ekonomisi) üzerindeki etki ve faaliyet alanı daraldı. ABD, ikinci dünya savaşından sonra Avrupa’da da söz sahibi olmaya ve zamanla Avrupa’nın siyasi, ekonomik ve kültürel “haritası”nm şekillenmesinde doğrudan belirleyici bir rol oynamaya başladı. Soğuk Savaş’ın sona er(diril)mesinden sonra dünyada ABD tek süper güç haline geldi. Ve dünyadaki güç dengeleri, yerini bölgesel bloklara bıraktı: Temelde Avrupa, Uzak Asya ve Latin Amerikan oluşan üç blok ortaya çıktı. (Bu bloklar, kimi, neye karşı blokluyorlar acaba?) Bu bölgesel blokların oluşmasında Amerika doğrudan müdahil oldu. Sonuçta yüzyılımızın başından itibaren başlayan, ikinci yarısından itibaren süren ve sonlarına doğru ise iyice netleşen bir Amerikan hege-

monyası, dünya sisteminin temel siyasi, ekonomik ve kültürel kavramlarını, kurumlarını ve aygıtlarını üreten tek güç haline geldi.

**AB'YE ELVEDA,
ABD'YE MERHABA**

ABD'nin artan etki ve nüfuz alanı 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'yi de içine almaya başladı. Ve Türkiye'de Cumhuriyet tarihimizin başından itibaren Avrupa ile kurduğumuz kültürel, siyasi ve ekonomik yakınlıklar ve ilişkiler yüzyılın ikinci yarısından sonra ABD'nin lehine bozuldu Türkiye'nin 1950'li yıllarından itibaren Avrupa'yla, Avrupalı kurumlarla kurduğu ilişkiler, aslında ABD'nin "desteği" (onayı) ile kurulan ilişkilerdi. Türkiye'nin Avrupa ile kurduğu ilişkilerde ABD'nin rolü yüzyılın sonlarına doğru iyice belirginleşmeye başladı. Ve nihayet Aralık 1997'den itibaren Türkiye'nin Avrupa ile olan ilişkileri kesin olarak kopma noktasına geldi. Bu süreç, Başbakan Mesut Yılmaz'ın ABD'ye yaptığı ziyaretle kesinlik kazandı ve Yılmaz hükümeti, Türkiye'nin dış ve (iç) ilişkilerinde izleyeceği söylemi ve yöntemi tayin ederken Avrupa Birliği'nin yanında değil, ABD'nin yanında yer alarak belirleyeceğini "resmen" ilan etti. Yılmaz, bu durumu, ABD'ye yaptığı ziyarete göndermede bulunarak, "aradığımızı bulduk" cümlesiyle çok özlü (!) bir şekilde özetledi.

Şimdi buraya kadar çizdiğimiz panoramayı geriye doğru

iz sürerek Türkiye'nin AB'ye üye olmak için değil, AB ile ilişkilere son noktayı koymak için nasıl çaba gösterdiğine şöyle bir bakalım:

Başbakan Yılmaz, Dışişleri Bakanı Cem, Kasım ve Aralık 97'de iki ay süresince pek alışıksız olmadığımız bir diplomasi atağı gerçekleştirdiler. Bu atığa Ecevit de katıldı. Ancak Ecevit, asıl atağı içerde yaptı.

Yönünü Batı'dan yana belirlediğini ve Avrupalı olduğunu açıkça ilan eden Türkiye'de Yılmaz hükümeti, yönünü Batı'dan çevirmese de, Türkiye'nin Avrupa'lı (AB'li) bir ülke olmak istemediğini kanıtlamak için yoğun çaba gösterdi ve Türkiye'de Refah gibi partilerle özdeşleştirilen şaşırtıcı bir Avrupa-karşıtlığı söylemi geliştirdi: Türkiye'de Cumhuriyet tarihimiz boyunca gericilikle Ortaçağ zihniyeti ile vesaire en yoğun ve en sert şekilde mücadele eden bir Türk hükümeti. "Avrupa, bir Hristiyan klübü olamaz", "Avrupa Türkiye'ye karşı yeni bir Berlin Duvarı örüyor" dedi. Yani "arkadaş", bu kadar da milletin gözünün içine sokarak yapılmaz ki bu iş, değil mi!!!

Ama hayır, Türkiye'de olay tümüyle farklı bir "dille" anlatıldı ve bir yandan "gericilikle, Ortaçağ zihniyetiyle" mücadelede ışık hızıyla yol alınırken, öte yandan da "Avrupalılar, iki

yüzlü; bize verdikleri sözleri tutmuyorlar. Yunanistan'ı bize karşı ipotek olarak kullanıyorlar" denildi. Şimdi adama sormazlar mı? Şimdiye kadar ne rededydiniz? Aklınız yeni mi başınıza geliyor? Avrupa şimdiye kadar tek yüzlüydü de, pattadanak, birdenbire şimdi mi iki yüzlü oldu. Vs. Vs.

Kimi kandırıyoruz acaba? ABD'yi mi? Hayır! ABD'yi kandırmıyoruz ABD'yi azdırıyoruz! Zevkten sekiz köşe ediyoruz! Çünkü yeni şarkının adı Elveda AB, Merhaba ABD. Bestekârı: ABD

**MEDENİYET - İÇİ ÇATIŞMA
VE TÜRKİYE**

Şimdi burada haklı olarak soruyorsunuz: ABD, Türkiye'nin AB'ye alınması için yoğun çaba göstermedi mi? El-cevap: Gösterdi; ama Türkiye'yi amuda kaldırarak gösterdi. Yani?

Yanisi şöyle: ABD Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra Yeni Dünya Düzeni yanıl-sa(t)macasını ortaya attı ve Körfez'de bir sıcak savaş başlattı. Kuzey Irak'ı işgal ederek bölgeye demir attı ve orada adına güvenli bölge dediği güvensiz bir tampon bölge yarattı. Güvenlikli bölgede (!) Kürt aşiret reislerini, (Barzani'yi, Talabani'yi) birbirine düşürdü. Sonra, önceden zuhur eden PKK canavar'ı kâh İran,

Türkiye'de iç sorunlarımızla dış sorunlarımız arasında zorunlu bir ilişki var. Başka bir deyişle, Türkiye, modernleşme tarihimizin başlangıcından bu yana sürekli olarak anormal şartların hakim olduğu bir ülke olduğu için, iç sorunlarımızı dış sorunlarımızla ilişkilendirerek anlamlandırma yoluna gitmediğimiz takdirde, Türkiye'de neler olup bittiğini anlayabilmemiz zorlaşır.

kâh Irak, kâh Suriye sınırında cirit atmaya ve Türkiye'nin başını ağrıtmaya başladı. Ve Türkiye de kaçınılmaz olarak teröristleri yok etmek için seferber oldu. Türk askerinin teröristlere karşı verdiği mücadele Türk askerinin saygınlığını, prestijini ve gücünü artırdı. Ve Türk askeri şöyle dedi: PKK'ya karşı verilen mücadelede sona gelindi, şimdi sıra İrtica'ya geldi. Ondan sonrasını biliyorsunuz: Siyaset tıkandı, demokrasi tatile çıktı (meclis çalışıyor ama!) ve ekonomi batma sinyalleri vermeye başladı. Sonuç: AB, "insan hakları ve demokrasi sorunu olan Türkiye'yi AB'ye üye yapamayız" dedi. Böylelikle Türkiye'de kamuoyunu bilinçli olarak aksi istikamette bilgilendiren Yılmaz, istediği sonucu aldı. Tüm diplomatik kuralları hiçe sayan bir dil ve tavır geliştirerek Brüksel'de AB'ye rest çekti; ardından da kendisini Beyaz Saray'da bekleyen Clinton'a tafsilat vermek amacıyla Washington'a uçtu.

ABD, dünyanın tek süpergücü olsa da, Avrupa Birliği ile çeşitli şekillerde çıkar çatışması içine giriyor. ABD ile Avrupa arasındaki çıkar çatışması medeniyet-içi çatışma biçiminde tezahür ediyor. ABD ile AB arasındaki medeniyet-içi çatışmanın en yoğun olarak görüldüğü coğrafya İslam coğrafyası ve bu coğrafyada kilit rol oynayan ülke ise Türkiye. Şu an gelinen noktada Türkiye'den istenen şey, Türkiye'nin Batılı yörüngesinden uzaklaşmaması ve bölgede istikrar unsuru bir ülke olarak elinde iki kilit taşıması. Türki-

ye de zaten batılı yörüngeden uzaklaşmasının mümkün olmadığını ve elindeki kilitlerle bölgede "istikrar" unsuru olacağını söylüyor.

İKİ "KİLİT" SAHİBİ "İSTİKRAR" UNSURU BİR ÜLKE

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in önemli bir sözü var: "Türkiye, Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar Avrupa'nın kültürünü taşıyacak". Demirel'in bu sözünü, bu sözün söylenmesine imkan veren psikoloji açısından oldukça önemsiyorum. Bu söz Türkiye'nin, bulunduğu jeo-politik ve jeo-kültürel bölgede ulusal sınırlarını aşan bir güce sahip olduğunun ifadesidir. Türkiye'nin bu gücünü Avrupa ve ABD, Türkiye, bölgede hayati bir istikrar unsurudur şeklindeki sözlerle; Türki Cumhuriyetler ve bölgedeki bazı ülkeler ise "Türkiye, laik, demokratik,

müslüman bir ülke olarak bize örnektir" şeklindeki cümlelerle dile getiriyorlar.

Burada kilit kavram "istikrar" kavramı, aynı anda birbiriyle taban tabana zıt bir rol üstlenen bir kavram bu. Yani, istikrar kilidinin bir kapıyı açması ve diğer kapıyı da kilitlemesi isteniyor. İstikrar kilidinin açacağı kapı, ABD'nin bölgedeki hegemonyasını sürdürmesinde kullanılacak. Ama istikrar kiliti, Türkiye'nin "elinde" olacak. Türkiye olacak yani, Türkiye! İstikrar kilidinin kilitleyeceği kapı da yine Türkiye'nin "elinde" olacak: Yani Türkiye'nin bölgede ABD'nin hegemonyasını sürdürmek demek olan "istikrar"ın sürdürülebilmesi için, Türkiye içinde ABD'nin bölgedeki hegemonyasına engel olabilecek "gelişmeler" kilitlenecek. Tersinden söylemem gerekirse. Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşmasına yol açabilecek her tür iç "geliş-

me” durdurulacak (kilitlenecek). Mesela bazı partilere kilit vurulacak. Bu mesala’ların bir hayli uzatılması gerektiğini söylemek bile gerekmiyor elbette ki.

TÜRKİYE DURDURULUYOR

Aslında Türkiye ne kadar farkında bilmiyorum ama ülkemi-ze karşı büyük ölçekli bir oyun/operasyon sahneleniyor.

Şöyle bir oyun bu: Osmanlı’nın, Toynbee’nin deyişiyle “durdurulması”ndan sonra İslam medeniyeti fiilen sona erdi. İslam dünyası dağıtıldı. İslam coğrafyasında birbiriyle sudan sebeplerle kavgaya tutuşmaya başlayıveren küçük küçük tonlarca “ulus” devleti zuhur etti. Bu devletlerden yaklaşık üçte biri Osmanlı’nın sınırları içinde kalan devletlerdi.

Türkiye, bir medeniyet ve kültür değişimi yaptığını; siyasi, ekonomik ve kültürel iktidar aygıtlarını İslam’ın tanımlamadığını ve yönünü Batıya döndüğünü açıkladı. İslam dünyasının kilit bölgesini son 500-600 yıl içinde adalet, barış ve kardeşlik ilkeleri çerçevesinde başarıyla yöneten ve bunun en son ve en sofistike kavram, kurum ve aygıtlarını geliştiren İslam medeniyetinin temsilcisi Osmanlı gitmiş, yerine Osmanlı’nın misyonundan ve iddialarından vazgeçtiğini ilan eden ve yönünü Batı’ya döndüğünü açıklayan genç Türkiye Cumhuriyeti gelmişti.

İslam Dünyası’ndaki nev-zuhur ulus devletler de (24 Arap

devleti, 24 ayrı ulusa mı ait acaba?) sözde siyasi bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, siyasi, ekonomik ve kültürel iktidar aygıtlarını İslam’a göre tanımlamadıklarını ilan etmişlerdi.

Yani, müslüman ülkeler bir anormalleşme sürecine girmişlerdi. Ama hala müslüman olduklarını ürkerek çekinerek de olsa söylemekten geri duramıyorlardı: Halklar müslümandı çünkü. Bu durum, İslam dünyasındaki anormalleşme sürecini iyice hızlandırdı.

Ve nihayet yüzyılımızın sonlarına doğru İslam Dünyası’nda yaşayan müslümanlar tuhaf bir anormalleşme durumu ile

İslam Dünyası’ndaki nev-zuhur ulus devletler de (24 Arap devleti, 24 ayrı ulusa mı ait acaba?) sözde siyasi bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, siyasi, ekonomik ve kültürel iktidar aygıtlarını İslam’a göre tanımlamadıklarını ilan etmişlerdi.

karşı karşıya olduklarını fark ettiler. Sosyalizm, milliyetçilik vesaire gibi Batılı ideolojilerin kendilerini kendilerinden (müslümanlıktan) uzaklaştırmak için “buyur” edildiğini görmeye başladılar. İslam Coğrafyası’nın çekirdeği olan Ortadoğu’nun siyasi, kültürel, ekonomik ve manevi coğrafyası yeniden müslümanlığa boyanıyordu. Batılılar gördükleri manzara karşısında şaşkına döndüler. Ve müslümanlığın yeniden dönüşünü önlemek için İslam coğrafyasına yoğun

bir şekilde yerleşerek bölgede istikrar’ın (anormalleşmenin) bozulmaması için kollarını sıvadılar.

Türkiye, Batılı hegemonik güçleri şaşkına çeviren İslam’ın yeniden dönüşünün medeniyet projesine dönüşmesinin önlenmesi için çepeçevre kuşatılıyor. Batılı hegemonik güçler şunu çok iyi biliyor. Bölgede şu ana kadar korunan “istikrar”ın (anormal durumun) devam edebilmesi büyük ölçüde Türkiye’ye bağlı. Bu süreçte Türkiye’nin önemi son derece büyük. Geçen yüzyılda İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya ile birlikte Osmanlı, dünyanın belli başlı süpergücü olan ülkelerdi. Bu ülkeler, dün fiilen hakim oldukları coğrafyalarda bugün de söz sahibi olmak için yoğun çaba gösteriyorlar. Bu ülkeler arasında sadece Türkiye, dün hakim olduğu bölgelerde bugün söz sahibi değil. Türkiye’nin bir gün “beyaz adamın yükünü” değil de Osmanlı’nın misyonunu üstlenebileceği bugün filan şeyi taşımaya soyunan Türkiye’nin yarın filan şeyi taşımaya kalkışabileceği kuşkusuyla hareket eden Batılı güçler, Türkiye’yi çepeçevre kuşatıyorlar ve Türkiye’ye yerinde dur diyerek istikrar’ı (anormal durumu) korumaya ve Türkiye’nin amuda kalkarak yürümesini sürdürmeye çalışıyorlar.

İyi de amuda kalkarak nereye kadar yürüyebileceksiniz ki? “ADAM” gibi yürüyebilmeniz için “AYAK”larınızı “YERE” “SAĞLAM” “BASMAK” zorundasınız.

Vesselam. ■

RAŞİD GANNUŞİ İLE MODERNLİK, ŞİDDET VE DEMOKRASİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşanlar: Yusuf KAPLAN, Kani TORUN

Bir öğle üzeri, metroyla Heathrow havaalanına doğru yola koyuluyoruz. Gannuşi'nin evi Heathrow yolu üzerinde, Londra dışında bir banliyöde. Gannuşi bu Heathrow metrosuyla her Allah'ın günü Londra'ya gidip gelirken kimbilir kaç kez Tunus'a gitmek için can atıyordur. Kaç Kez...

Randevumuza vaktinde varıyoruz. Kapıyı genç bir arkadaş açıyor. Gannuşi'nin sekiz çocuğundan biri mi acaba? Ardından Gannuşi kapıda beliriyor: Mütebessim ama acılı bir yüz. Yüreği kan ağlıyor sanki. Yüzündeki çizgiler sert ve savruk değil; oldukça yumuşak ve sıcak.

"Hoşgeldiniz" diyor Gannuşi. "Uzak ama tanıdık, çok tanıdık bir ülke" den gelen iki can dostunu karşılar gibi; ve genişçe bir salona alıyor bizi. Salonda yere serili bir seccade, seccadenin hemen yanbaşımda mütevazı bir kitaplık, kible tarafında ise bir Kabe-i Muazzama illüstrasyonu var. Duvarları hat tablolarıyla donatılmış salonun, kuzey tarafındaki duvarına "asılı duran" büyükçe bir Tunus haritası dikkatimizi çekiyor. Karış karış işgal edilmiş, Gannuşi'nin mütebessim ama hüznünlü yüzünün aksü'l-ameli bir Tunus haritası

sanki. Gannuşi ülkesine "veda" ederken kan ağlayan, adeta kendisiyle, kendi hayat ve memat tarihiyle özdeşleşen bir Tunus haritasını yanına almayı ihmal etmemiş. Ne de olsa, cefakârlıkla vefakârlık arasında sadece bir haıflık bir fark var, değil mi... Cefa çekmeyenlerin vefa'yla kurbiyyet kurabilmeleri elbette ki boş bir hayal. Salonun önü açık ve geniş bir yeşil alan uzanıyor: Dışarda ürpetici bir sesizlik hakim. Yaklaşık 30'a yakın ev, dört ayrı blok halinde bu yeşil alanı kuşatıvermiş. Yeşil alanda köpekler dolaşıyor. Sağnak yağmurdan sonra çıkan güneş, salonu aydınlatmaya yetiyor. Fakat güneşi göremiyoruz sadece ısınısını hissedebiliyoruz.

Yarım saatlik randevumuz üç saati geçiyor derin ve içten bir sohbet zamanı aşmamıza yol açıyor. Arada bir dışardan köpek sesleri geliyor. Ama biz sohbetimizi sürdürmekte kararlıyız.

Şiddet sorunuyla başlıyoruz sohbetimize 20. yy'da, İslam Dünyası'nda belki de en fazla öne çıkan ama nedense gözardı edilen sorunlardan biri, en geniş anlamıyla şiddet sorunu. Gannuşi, şiddet konusunda oldukça duyarlı bir lider. "Şiddetle bir yere varamayız" di-

yor. “Şiddet hele de terör bizim işimiz değil. Biz insanları öldürmekle değil, diriltmekle yükümlü, seçilmiş bir ümmetiz. Nitekim Kur'an'ı Kerim'de “Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş bir insanı dirilten bütün insanlığı diriltmiş gibidir” buyurulmuyor mu? Böylesi bir ilahi emrin muhatabı olarak bizim şiddete bulaşmamız müslümanlığımızın sorunlu hale gelmesine, müslümanlıkla çelişik bir duruma düşmemize yol açar.”

İslam tarihi boyunca müslümanların başka dinlere ve kültürlerle mensup topluluklara karşı şiddete başvurmadıklarını hatırlatıyor Gannuşi. Ve ekliyor: “Şiddet, Avrupalı toplumlarla yaşıt, batı medeniyeti, bir şiddet medeniyeti. Nitekim modern Batı tarihi boyunca başka medeniyetlerde rastlanamayacak ölçüde ve etkileri hala süren büyük ölçekli şiddet olayları yaşanmıştır. Bir engizisyon, bir sömürgecilik deneyimi türünden sapmalar başka medeniyetlerde, en azından Batıda görüldüğü kadar görülmemiştir. İslam tarihinde ise bu tür olaylara rastlayabilmek çok zordur.”

Gannuşi'nin olaylara medeniyet perspektifinden bakması dikkat çekici. Zaten liderliğini yaptığı hareketin manifestosu, “Bir Medeniyet Projesi” alt başlığını taşıyor. Bu durum, biraz heyecanlanmamıza ve sohbetin daha da koyulaşmasına yol açıyor.

Bu arada çaylar, bisküiler, pastalar geliyor. Çay özel bir çaya benziyor. Sigarasız çay içmek de sohbet etmek de çok zor, nasıl yapsak acaba? Pencereyi açtırsak da hiç olmazsa bir si-

Nitekim Kur'an'ı kerim'de “Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş bir insanı dirilten bütün insanlığı diriltmiş gibidir” buyurulmuyor mu? Böylesi bir ilahi emrin muhatabı olarak bizim şiddete bulaşmamız müslümanlığımızın sorunlu hale gelmesine, müslümanlıkla çelişik bir duruma düşmemize yol açar.”

gara yaksak... Ama Gannuşi'nin yanında sigara tüttürmek pek yakışık olmaz. Adabı, edebi elden bırakmamakta fayda var, belki hoşlanmayabilir ve hatta dikkati filan da dağılabilir En iyisi bu konuda sabretmek, “sigara orucu tutmak” (!) ve sohbetin tadını kaçırtmamak galiba...

Peki batılı toplumların diğer toplumlarla özellikle de müslüman toplumlarla kurduğu ilişkide şiddet ne tür görünüm alır? Tamam, ben de oraya geliyordum zaten, diyor Gannuşi. “Teorik olarak şiddeti öne alan bir kültürün, pratikteki yansımaları kaçınılmaz olarak daha da net olacaktır.”

— Bu netliği, biraz daha netleştirelim isterseniz.

“Tabi. Şimdi bakın, modern Batı tarihi, Batılı güçlerin, ulus devletlerin dünyanın başka coğrafyalarında yaşayan toplumlar üzerinde haksız egemenlikler kurdukları, bu toplumların özellikle doğal zenginliklerini sömürdükleri, batılıların kendilerinin de hiçbir şekilde meşrulaştırmayacakları, savunamayacakları acı, kan ve gözyaşı dolu bir tarihtir. Şu Ortadoğu'nun haline bir bakın. Osmanlı'nın tasfiye edilmesinden sonra müslüman Ortadoğu toplumlarının içine itildikleri sefalet, kargaşaya, kaosa bir bakın. Bu tablonun bu şekilde olmasında müslüman toplumların kendilerinden çok, batılı sömürgeci emperyalist güçlerin rolü olduğunu

söylemek zorundayız.

— Peki, böyle söylemekle, her şeye rağmen, suçu başkalarına atmış olmuyor muyuz?

— “Hayır” diyor Gannuşi. “Suçu başkalarına atmıyoruz. Ortada bir gerçek var”.

— Nasıl bir gerçek?

— “Açıklayayım. Bu konu üzerinde ısrarla durmanızı anlıyorum. Müslüman toplumların yaşadıkları modernleşme tecrübelerini alın. Aslında ortada modernleşme tecrübesi filan yok. Bir avuç elit, yönetici sınıf, keyiflerine göre yönetiyorlar Müslüman toplumları.”

— Söylediklerinizi biraz daha somutlandırabilir misiniz? Burada Batılıların rolü ne?

— “Burada Batılıların rolü şu: İslam Dünyası'nda uygulanan modernleşme projelerinin modernleşmeyle filan ilgisi yok. Sömürgeci batılılar sömürgelelerine sözde bağımsızlık verdikten sonra çekip gitmediler elbette. Batıcı bir elit yetiştirdiler. Bu elit sınıflar, Batılıların yapmadıklarını yapıyorlar. Batılılardan daha iyi yapıyorlar hem de. Halkın iradesini, taleplerini hiçe sayıyorlar. toplumu demokratikleştirmek, sivil toplum kurumlarını yaygınlaştırmak gibi bir kaygıları yok. Maalesef, tüm bunlar elbette ki tesadüfi değil. Eğer batılı güçler, elit sınıfları desteklemeseler, ayakta tutmak için yoğun çaba göstermeseler, bu azınlık yönetici sınıfların bir gün bile ayakta durabilmeleri zorlaşır. Ama şu ke-

sin ki, batılılar, islam ülkelerini laikleştirecek de olsa tam anlamıyla bağımsızlıklarına kavuşmalarını istemiyorlar.

— *İslamcı hareketler, İslam Dünyası'nda köklü bir yenileşme gerçekleştirebilecekler mi? Gellner, İslamcı hareketlerin modern hareketler olduğunu söylüyordu. Yine bazı düşünürler ve yazarlar İslamcı hareketlerin reaksiyoner hareketler olduğunu, uzun vadeli programlarının olmadığını öne sürüyorlar.*

— “İslamcı hareketlerin modern hareketler olduğu görüşü doğru. Ama reaksiyoner hareketler olduğu görüşüne katılmıyorum.

— *İyi de her şeyi fizik gerçeğe, rasyonaliteye indirgeyen modernlikle reaksiyonercilik arasında bir ilişki yok mu? Modernliğin kendisi bizzat reaksiyoner bir tutum, tavır alış, bir olumsuzlama bir red projesi değil mi?*

— “Nereye gelmek istediğini izi anladım. Bir kere şunu söylemek isterim. İslam modernlikten önce vardı. Buradaydı. Yani müslümanlar olarak bizim tarihimiz, modernliğe gösterdiğimiz reaksiyonla başlamamıştı ki moderliğin rasyonalite formuna bürünme projesi, İslami dünya görüşünde zaten mündemikti. Bu yüzden İslam da zaten modern dedim. Yani modernliğin sorduğu soruları biz daha önce kendimize özgü bir şekilde sormuştuk zaten. İslam'da rasyonalite anlamında modernlik zaten var. Ama İslam'da modernlikten daha fazla şeyler de var. İslam hem bu dünyayı hem de öte dünyayı aynı anda kuşatan şümüllü bir din; dünya ta-

savvuru ve hayat tarzı olduğu için, modernliğin aşırılıklarına, yani indirgemeciliğine düşmüştür. Şimdi buradan sorunun ikinci kısmına geçebiliriz. İslamcı hareketlerin reaksiyoner hareketler olarak gözükmesine yol açan şey, müslümanların son bir kaç yüzyılda yaşadıkları travmatik deneyimlerle ilgilidir. bu travmatik, kaotik deneyimlerin batılıların İslam dünyasına yaptıkları saldırıyla doğrudan ilişkisi var. Batılı güçlerin İslam dünyasına yaptıkları saldırının uzun vadeli ve çok yönlü sonuçları olmuş, bu da tabii olarak müslümanların zamanla belirginleşen ve büyüyen tepkilerine yol açmıştır”

— *Peki, İslam Dünyası'ndaki modernleşme projeleri konusunda neler düşünüyorsunuz?*

— Herşeyden önce bir noktanın altını çizmek isterim: İslam Dünyası'nda başlatılan çeşitli modernleşme projelerini Batılılar çeşitli şekillerde önlediler. Örneğin Türkiye'de 19. yüzyılda başlatılan reform hareketinin Osmanlı'nın tasfiyesinden sonra gerçek bir modernleşme hareketine dönüşmesi önledi. Bunun bir başka örneği de Mısır'da yaşandı. 19. yüzyılda Mısır'ın batılılaşmasını savunan Mehmet Ali'nin başlattığı modernleşme hareketi Batılı güçler tarafından kesintiye uğratılmıştır. Yine Batılı sömürgeci güçler, Nasır'ın geliştirdiği askeri ve endüstriyel teknolojiyi yok ettiler. Batılıların aynı yöntemle, İslamcı reform hareketlerinin önünü kesmek için de başvurduklarını biliyoruz. Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesinden önce Mısır'da başlatılan güçlü bir İslamcı reform hareketi vardı. Bu hareke-

tin gelişmesi Avrupalı güçler tarafından bilfiil önlenmiştir. Yani Batılı devletler, bilfiil askeri güç kullanarak müslümanların topraklarını işgal ettiler, kültürlerini ve kimliklerini yok etmeye çalıştılar. Müslümanların buna tepki göstermeleri elbetteki kaçınılmazdı.”

— *Söylediklerinize benzer şeyler, Türkiye'de de yaşandı. Örneğin, Şerif Mardin, Şükrü Karatepe ve İsmail Kara gibi sosyal bilimciler, halkın iradesine dayanan, demokratik, ço-*

Müslüman toplumların yaşadıkları modernleşme tecrübelerini alın. Aslında ortada modernleşme tecrübesi filan yok. Bir avuç elit, yönetici sınıf, keyiflerine göre yönetiyorlar Müslüman toplumları”

ğulcu parlamenter sistem düşüncesinin İslamcı düşünürler tarafından geliştirildiğine ve Cumhuriyet yönetimine geçildiği zaman, bu kurumların ortadan kaldırıldığına dikkat çekerek.

— “Çok doğru. Cumhuriyet döneminden önce Türkiye'de önemli İslamcı düşünürler vardı. Said Halim Paşa, Ahmet Cevded Paşa ve Cumhuriyet döneminde susturulan Mehmet Akif ve Mustafa Sabri gibi. Mesela Mustafa Sabri'nin Batı felsefesini güçlü bir şekilde eleştiren “el-Akl ve't-tecdid” adlı eseri önemli bir eserdir.”

— *İslam Dünyası'ndaki rejimlerin büyük çoğunluğu, modernleşme adına Batılılaşma adına çeşitli kılıflarla, iktidar aygıtları*

rını terketmemek için kendi halklarına baskı yapıyorlar terörize ediyorlar, psikolojik bir savaş yürütüyorlar. Neden böyle yapıyorlar sizce Bu iş nereye kadar gidecek?

— Gözlemlerinize katılıyorum. Bir kere şunu söylemek isterim: İslamcı hareketler, her ne suretle olursa olsun şiddete, teröre bulaşmamalıdır. Başlangıçta da söyledim. Şiddet terör bizim işimiz değil. Baskıcı yönetimlerin rejimlerin islamcı hareketleri teröre sürüklemek ve böylelikle diskalifiye etmek için yoğun çaba gösterdiklerini unutmamak gerekiyor. Resmî şiddet veya devlet terörü olarak adlandırabileceğimiz bir fenomenle karşı karşıyayız. Kaldı ki, bu rejimler, kaba güçle ayakta duruyorlar. Kaba güç, yani ordu, polis, medya ve hatta mafya onların elinde. O yüzden gerek duyduklarında, yani gelecekleri ve çıkarları tehlikeye girdiğinde resmi teröre, kaba güce başvurmaktan ve masum halkı kışkırtmaktan çekinmiyorlar. Bu tehlikeli ve sonuç getirmeyecek bir oyun. Bu oyuna gelmemeliyiz. Şiddete başvurmak yerine, şiddetle kendimize özgü yöntemlerle şiddeti tümüyle ortadan kaldıracabilecek şekilde mücadele etmeliyiz.

— *Söylediklerinizi biraz somutlaştırmanız mümkün mü?*

— Elbette. Bunun en kestirme yolu şiddete şiddetle karşılık vermekten kaçınmak. Sivil toplumun, demokrasinin tüm kurumlarıyla gelişmesi ve kök salması, halkın iradesinin bir şekilde meclise, parlamentoya yansıtılması için her ülkenin spesifik şartlarına göre hareket etmek. Böylelikle halka karşı psi-

kolojik savaş yürüten, gizli ve açık, legal, veya yasaları hiçe sayarak şiddete, sindirme yöntemlerine başvuran azınlık yönetici sınıfı marjinalize etmek ve sivil toplum yoluyla maskesini düşürmek. Bunun için, demokrasinin güçlendirilmesi için çalışmak; vakıflar, ticari birlikler, okullar, hastaneler, işyerleri açmak ve halkı demokratik yollarla mobilize etmek,

İslamcı hareketler, her ne suretle olursa olsun şiddete, teröre bulaşmamalıdır. Başlangıçta da söyledim. Şiddet terör bizim işimiz değil. Baskıcı yönetimlerin rejimlerin islamcı hareketleri teröre sürüklemek ve böylelikle diskalifiye etmek için yoğun çaba gösterdiklerini unutmamak gerekiyor.

harekete geçirmek zorundayız. Bu arada, cemaat ve hatta tarikat çalışmalarını ihmal etmemeliyiz. Takva, samimiyet, ahlak, dürüstlük, dayanışma ve yardımlaşma temel ölçütlerimiz olmalı. Bunların olmadığı yerde sivil toplum kurumlarının, demokrasinin işlemesi ve dolayısıyla halkın iradesinin sağlıklı bir şekilde sisteme yansıtılması çok zordur.

— *Aslında sözünü ettiğiniz sürece islam Dünyasının pek çok ülkesinde girdiğini söyleyebiliriz.*

— Tabii iktidarı paylaşmak istemiyorlar. Aslında, azınlık yönetici elitlerin marjinalleştirilmesi, toplumda tecrit edilmesi bakımından İslamcı hareketlerin başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Zaten bu yüzden baskıcı rejimler iyice sertleşmeye başladılar.

— *Bunu, çoğu zaman demokrasiyi koruma, modernleşme, batılaşma adına yapıyorlar.*

— Doğru. Ama bunların gerçekte modernleşmeyle ilgisi yok. Bu elitler modern değil ki. Sahte modern bunlar, batılı ülkeler de, çıkarlarını koruyabilmek için bu baskıcı rejimleri ve elitleri destekliyorlar ama bu daha fazla sürmez. Çünkü bu durum, İslam Dünyasını patlamaya hazır bir bomba haline getiriyor. Müslümanlar sonuçta, batı şiddetinin kurbanı.

— *Ne olursa olsun, bu bizim mazlum edebiyatı geliştirmemize yol açmamalı diye düşünüyorum. Sizin de biraz önce söylediğiniz gibi bu durumun tersine döndürülmesi için aktif bir tavır ve tutum takınarak, her ülkenin kendi şartlarına özgü somut projeler geliştirmeliyiz.*

— Çok doğru. Hakim sistemleri eleştirirken iyiyiz, başarılıyız. Ama somut alternatif projeler geliştirme konusunda aynı başarıyı gösteremiyoruz. Bu, öncelikle, İslam Dünyasının hemen her coğrafyasında yeterli kadar yönetim tecrübesine sahip olmayışımızla ilgili önemli bir problem. İktidar tecrübemiz yok. Buna da izin vermiyorlar zaten. İşte bu durum, bazı İslamcı hareketlerin kolayca naifleşmelerine neden oluyor. Selefi anlayışın tek tipleştirici indirgeyici naifliğini tam olarak farke edebilmiş ve aşabilmiş değiliz. Bunların yanısıra ciddi bir liderlik sorununuz var. Kitlelere

Resmî şiddet veya devlet terörü olarak adlandırabileceğimiz bir fenomenle karşı karşıyayız. Kaldı ki, bu rejimler, kaba güçle ayakta duruyorlar. Kaba güç, yani ordu, polis, medya ve hatta mafya onların elinde.

rehberlik edecek kitleleri yönlendirecek ulema geleneğimiz yok oldu. Biliyorsunuz, ulema geleneğinin yerine başka yeni gelenekler de icat etmeyi henüz başaramadık. Liderlerin İslami ilimlerle ilişkileri pek iç açıcı değil. O yüzden sivil toplum kurumlarını güçlendirirken eğitime, cemaat ve tarikat faaliyetine önem verilmesi gerektiğini söyledim. Müslüman kitlelere, güçlü amaçlar, idealler vermek ve özgüven duygusu kazandırmak, bunun için de kısa orta ve uzun vadeli somut projeler geliştirmek zorundayız. İşte burada liderlik kurumu çok önemli rol oynayacaktır. Liderlik yapısının da İslami ilkelere göre meşrulaştırılması, demokratikleştirilmesi ve İslami bir denetleme mekanizmasına sahip olması gerekiyor. Bu konularda ciddi sorunlarımız, eksiklerimiz var.

Aslında bu son söyledikleriyle Gannuşi sanki kendisini, kendi hareketini anlatıyor gibi. Gannuşi İslam Dünyasında ender rastlanan liderlerden biri. Sadece lider değil. Aynı zamanda aydın ve alim. İşte bu "üç Gannuşi". Raşid el-Gannuşi'nin hayatı ilimle entellektüel faaliyetle ve siyasi aktivite ile meczedebilmesine, söylediği şeylerin yaptığı faaliyetlerle bir şekilde örtüş-

mesine ve dolayısıyla söylediklerinin ve yaptıklarının gerek Tunus'ta gerekse Tunus dışında ses getirmesine imkan tanıyor.

Gannuşi, İhvan'ın ve Cemaat-i İslami'nin Selefi kültürüne dayanan naif söylemlerinin Tunus'ta yaşananları açıklamayacak kadar retoriksel nitelikler taşıdığını; Tunus'un spesifik tarihsel koşullarında somut projeler geliştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu savunuyor.

Gannuşi bugün geline nokta da "Tunus'taki baskıcı rejimi marjinalleştirmeyi, izole emeyi başardıklarını" söylüyor. Şu an Tunus devleti, polis devletine dönüşmüş durumda. Tunus, ordu, polis, medya ve mafya dörtlüsünden oluşan bir çete tarafından yönetiliyor. Rejimin, toplumu baskı yoluyla sindirmekten başka seçeneği kalmadı. Bu durum, Tunus'ta siyasetin ölmesine yol açtı. 10.000 kişi siyasi suçlu olarak zindanlara atıldı. Bunların hepsi İslamcı da değil, aralarında sosyalistler, seküler siyasetçiler de var. Son 10 yıl içinde 12 gazete kapatıldı. Başörtüsü tümüyle yasaklandı. Sokaklarda bile başörtüsüyle dolaşmak yasak. Tüm ülke çapında tek bir hutbe okunuyor. Devletin hazırladığı rutbeler bunlar. Camilerde konuşmak yasak. Namazların dışında Kur'an'dan ayetler okuyanlar bile en az 3 yıl hapse mahkum ediliyorlar. 30 yaşından küçük olanların camilere girmelerine izin verilmiyor. Tunus şu an, tam 1940'ların Türkiye'sini andırıyor.

— Peki uluslararası insan hakları örgütleri tüm bu ürkütücü insan hakları ihlalleri karşısında bir şey yapmıyor mu?

— Nadiren de olsa, Uluslararası Af Örgütü, Human Rights Watch gibi örgütler zaman zaman Tunus'taki insan hakları ihlallerini kınayan raporlar yayınlıyorlar. Ama bunların çoğu da Tunus'taki laiklerle ve sosyalistlerle ilgili raporlar.

— Peki bu ürkütücü durumun nedenleri neler? Bir ülkenin yöneticileri kendi insanına, toplumuna bu kadar baskı, zulüm yapabilir mi? Gannuşi, Tunus'un polis devleti haline gelmesinde Batılı ülkelerin birinci derecede rol oynadığını söylüyor: "Batılı ülkeleri, Libya ve Cezayir'deki İslamcıların Tunus'a kaçarak Tunus'u bir tampon bölge olarak kullanabileceklerini düşünüyorlar. Kendi güvenlik politikalarını ve bölgedeki çıkarlarını garanti altına alma çabalarının bir gereği olarak Tunus'u bu şekilde kuşatma altına alıyorlar."

Böyle bir devlet nasıl ayakta kalabiliyor? Böylesi bir ortamda ekonomik faaliyet de sıfırlanmıyor mu, ölmüyor mu? "hem evet, hem hayır" diyor Gannuşi, "Tunus rejimi, Batı ülkelerinden aldığı ekonomik yardımlarla ayakta duruyor. Ülkede elbette ekonomik bir faaliyet var. Örneğin devlet, ekonomiyi özelleştirmek için çalıştığını söylüyor. Gerçekten bir özelleştirme çabası var. Ama bu özelleştirme makinası, küçük bir kabilenin, azınlığın tekelinde. Onlar işletiyorlar." ■

İNGİLTERE MEKTUBU “Yeis Yok”

Sevgili dostlar, bu mektupta İngiltere'den çok Türkiye'den bahsedeceğim. Türkiye'de son zamanlarda meydana gelen olumsuz gelişmeler, müslümanlarda şu veya bu şekilde bir ümitsizlik havası yayılmasına, bir içine kapanma ve moral bozukluğuna yol açtı. İnsan sadece Türkiye'yi görünce belki de böyle düşünmekte haklı olabilir. Oysa gerçek hiç öyle değil. Dünyada İslami uyanış hız kazanmaktadır. Türkiye müslümanları bu gelişmede önder rol oynamaya aday olduklarını bilmeli ve kendilerini buna hazırlanmalıdırlar. Dünyaya Türkiye içinden bakınca bu sözlerim size hayalci gelebilir ancak Türkiye dışına çıkınca benim haklı olduğumu göreceksiniz. Daha iki hafta önce Londra'da “Müslim Council of Britain”(Britanya İslam Kurultayı) toplandı. Oraya bu ülkedeki tüm İslami kuruluşlar delege olarak katıldı. Değişik etnik kökene sahip insanlarla tanıştığımızda Türkiye'deki son durumu bize soruyorlardı. Mübalağasız hepsi Refah partisinin Anayasa Mahkemesi'ndeki duruşmasını yakından takip ediyor. Aynı şey yazın toplanan bir İslami kongrede başıma geldi. Erbakan iki gün sonra istifa etti ve herkes bana askerin darbe yapıp yapmayacağını soruyordu, niye? Çünkü insanlar Türkiye'den çok şey bekliyor. Sizi hâlâ Osmanlı görüyorlar. Çoğu insan Türkiye'nin başkentini hâlâ İstanbul zannediyor. Bin yıldır bu topraklarda haçlı

seferlerinden başlayarak Batı ile savaşmış İslam Dünyası'nın koruyucusu ve yöneticisi olmuş, Avrupa'nın ortalarına kadar İslam'ın sancağını taşımış, göz kamaştırıcı bir medeniyet kurmuş olan bu ülke insanından dünya müslümanları yine aynı misyonu bekliyor.

İşte bunun için (yazının başlığına dönerssek) yeis (ümitsizlik) yok diyorum. Biz 70 yıldır müptela olduğumuz amnezi (hafıza kaybı)den kurtulmaya başladığımız için küffar tedirgin. (Burada global sistemi kastediyorum, yoksa onların Türkiye operasyonlarını yürüten yerli piyonları değil. Onun için Türkiye müslümanları üzerine baskı var. Türkiye'nin ne yapabileceği bilindiği için bizi rahat bırakmayacaklar. Ama bunlar bizi yıldırırmamalı, ümitsizliğe yol açmamalı. Çünkü biz uzun yola çıkmaya hüküm giydik.

Osmanlı Doğu Romayı fethetti, şimdi sıra Batı Romayı fethitte. Bugünkü Batı Roma tarihteki selefi gibi içten çöküyor. Dışarıdan bakınca heybetli görünüyor ama içi çürüyor.

“Gevşemeyin, mahzun da olmayın inanıyorsanız siz galipsiniz.”

“Allah'ın yardımı fetih yakındır müminlere müjdele” (Kuran -ı Kerim)

Hepiniz Allah'a emanet olun.
Vesselam

**Kâni
TORUN**

AMERİKA “HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI YARDIM KOMİTESİ” BAŞKANI MANZOOR GHORİ İLE SÖYLEŞİ

Konuşan: Kani TORUN

Değerli okurlar. Hindistan müslümanlarının yardım-severliğini kendi tarihimizden yakından bilmekteyiz. 1920 lerde işgal altındaki hilafet merkezini kurtarmak için kurdukları ı“Hilafet Cemiyeti“ vasıtasıyla topladıkları altınları Ankara’ya Meclis’e göndermişlerdir. (Daha sonra bu paralar İş Bankasına sermaye yapıldı. İş Bankasındaki CHP hisseleri işte bu paralardır.) Şimdi de Amerika’da bulunan Hindistan asıllı müslümanlar bir yardım komitesi kurarak başta Hindistan olmak üzere dünyanın değişik yerlerinde yaşayan müslümanlara yardım yapmaktadırlar. Şimdi Komite Başkanı Manzoor Ghorî ile yaptığımız söyleşiyi sunuyoruz.

Umran: Komite’yi ne zaman kurdunuz?

M.Ghorî: 1982’de Assam katliamında 600 müslüman köyü yıkıldı ve 12 bin müslüman katledildi. Bölgeye yardım amacıyla bu komiteyi kurduk ve halen faaliyete devam ediyoruz.

Umran: Kaç üyeniz var?

M.Ghorî: 6700 üyemiz var. Bu üyeler bizim yardım faaliyetlerimizi destekliyorlar. Ancak bizim örgütümüz üyeliğe dayalı (üye ağırlıklı) bir örgüt değil, bir yardım örgütüdür. Bu rakamın çok üstünde sayılarda insanlara ulaşıyoruz.

Umran: Sadece Hindistan müslümanlarına mı yardım ediyorsunuz?

M. Ghorî: Hayır. Daha önce Afganistan ve Filistin sonra da Bosna müslümanlarına yardım gönderdik.

Umran: Eğitim yardımı yapıyor musunuz?

M.Ghorî: Evet daha çok ilk ve orta öğretimi destekliyoruz. Geçen 15 yılda 33 bin okul çocuğuna burs verdik. Şu anda Hindistan’ın 12 eyaletinde 5063 müslüman çocuğa burs vermekteyiz. 33 köy okulunu destekliyoruz. 3 tane İslami okulu (kız) finanse ediyoruz. Ayrıca Tamil Nadu’da bir İslam merkezini finanse ediyoruz. Bu merkez 21 okulda yeni müslüman olanlara İslami eğitim veriyor. Ayrıca yüksek öğretim öğrencileri içinde kredi programına başladık.

Umran: Bunun dışındaki faaliyetlerinizi özetler-

misiniz.

M.Ghorî: Hindistan’daki İslami dava merkezlerini destekliyoruz. Elbise, Fitre ve kurban dağıtımı yapıyoruz. Sağlık yardımı, felaket bölgelerine yardım ayrıca meslek edindirme ve hukuki yardımda bulunuyoruz. Geçen yılki yardım bütçemiz yaklaşık 700 bin US Dolar civarındadır.

Umran: Amerika’daki müslümanlardan bahsedermisiniz?

M.Ghorî: Amerika’daki müslümanların durumu elhamdülillah cesaret vericidir. Müslümanlar organize İslami çalışmalara karşı uyanık ve umut doludurlar. Geçen 15 yılda binden fazla cami inşa edildi. 100’den fazla okul var. Müslümanların İslam davasına karşı uyanıklığından dolayı çok umutluyuz.

Umran: Amerika’da müslümanlar arası ilişkiler nasıl? ISNA (Kuzey Amerika İslam Toplumu) bütün İslami grupları bünyesinde toplayan bir üst kuruluştur. İslam davası bütün milletlerin üzerindedir ve Amerika’daki müslümanlar İslam kimliği etrafında organize edilirler. İranlı, Türk, Malezyalı, Hindistanlı ve diğerleri. Örneğin bizim camiye 55 ayrı milliyetten müslüman devam etmektedir.

Umran: Bize birazda kendinizden söz edermisiniz?

M.Ghorî: 1968 yılında Amerika’ya geldim. Illinois Üniversitesinde kimya ve tıp teknolojisi tahsili yaptım. Sağlık yönetimi üzerine master yaptım. 25 yıldır burada bir hastanede yönetici ve klinik bilimci olarak çalışmaktayım. Öğrenciliğimden beri İslami çalışmaların içinde ve İslami cemiyetlerde çalışmaktayım.

Umran: Son olarak Türkiye müslümanlarına ne söylemek istersiniz?

M.Ghorî: Büyük bir zevkle söylemek istiyorum, son ISNA Kongresine Türkiye yönetimi resmi heyet gönderdi. Prof.Erbakan’ı temsilen Refah Partisinden beş kişilik bir heyet katıldı. Bu bizim için büyük bir mutluluktur. Türkiye’deki kardeşlerimize buradan sizin aracılığınızla selam göndermek istiyorum.

Umran: çok teşekkür ederiz. ■

CEMİL ÇİÇEK: “SİYASET TIKANDI”

Türkiye’de insanlar her zaman genel bir soru soruyor: “Bu memleketin hali ne olacak siyaset nereye gidiyor?” Soru kolay geliyor ama cevap vermek oldukça zor. İnsanlarımız genelde hap cinsinden cevaplar isterler. Fakat bu suale hap cinsinden cevap vermek zor.

İstenilen cevabı alamamamızın bir takım nedenleri var: **Birincisi**, Türkiye siyasetinde bilinmezlik muğlaklık var. Yarın ne olacağı bilinmiyor. **İkincisi**, siyasi meseleleri çözmede hap cinsinden cevap yoktur. Çözümler uzunca bir zamana bağlıdır. Belki de nesiller boyu sürececek bir takım gayretler ister. **Üçüncüsü**, toplumun bütün meselelerinin muhatabı tek bir siyasi liderdir. Her şeyin cevabı ondan isteniyor. Halbuki gelişmiş Batı toplumlarında ve geçmişimizde siyasi meselelerin muhatabı bir kişi değildir. Bunun en azından iki ayağı vardır. **Birincisi, Umera. İkincisi Ulema...** Günümüzde umeranın yapacağı iş de, ulemanın yapacağı iş de siyasetçiye soruluyor.

Siyasetçinin işi doğruyu yapmaktır. Doğruyu söyleyecek ise ilim adamlarıdır. Eğer ilim adamları doğruyu söylemiyor veya onu projelendirmiyorlarsa siyasetçinin de doğruyu yapma olasılığı azalır.

Türkiye’de siyasetin bu kadar çok konuşulmasının iki nedeni var. Birincisi, kolaydır. Çünkü bu toplumun her zaman el altında tuttuğu, ulaşabildiği, hesap sorabildiği tek meslek grubu siyasetçidir. İkincisi de, herkesin siyaset yapabilmesi her şeyin siyasetle başlayıp siyasetle bitmesidir.

Geldiğimiz nokta itibariyle siyaset bugün çıkmazın içerisinde.

Enflasyon % 100’ün çok üzerinde. Bu nedenle vatandaş ekonomik açıdan alt seviyede. Türkiye’nin dış problemleri ise sayısız.

Şu an dost olduğumuz hemen hiçbir komşu ülke yok. Ciddi bir borç batağına girilmiş durumda. Bunun için de dış politika dahil hepsi ipotek altında.

Türkiye bunca zamandır neden kavga içerisinde? Bu iyice düşünülmelidir. Görülen o ki kavganın sebebi din üzerindedir, dine karşıdır. 28 Şubattan evvel ya da sonra yaşadığımız olayların temelinde din yatmaktadır. Türkiye de en çok konuşulan din ve laiklik olmasına rağmen en az bilinen şeyler de bunlardır.

Türkiye tarihinde ilerici-gerici, onbeş yirmi yıl sağcı-solcu diye ilim yuvası olan üniversitelerde insanlar kavga ettirildi. Şimdi de Alevi-Sünni ve laik-antilaik kavgasına dönüştürülmeye çalışılıyor.

Dine, dünyevi ve uhrevi hayatın bütün aşamalarını kapsayan bir olgu olarak görmek yerine konjonktürel bakılıyor. Buna da irtica adı veriliyor. Bu noktada devlet ile halkın arası açılıyor.

Meselenin kavga haline getirilmesinin nedeni kendi zemininde değil de onun dışındaki zeminlerde tartışılmasından kaynaklanıyor. Konu önce uzmanların konuşması, değerlendirmesi gerekirken, hiç alakası olmayan zeminlerde tartışılıyor. Bu noktada ehil insanların görevlerini yapmamaları da önemli bir konudur.

Dünya’da bir dini gelişme var. Buna paralel olarak Türkiye’de de bir gelişme var. Şu parti, böyle bir gelişme sonucu meydana gelmiş bir harekettir. O zaman bu laik düzen için bir tehliktir gibi algılama yanlışına düşülürse beraberinde bir çok sakınca getirir. MGK’nın 28 Şubatta dile getirdiği, şimdi de milli siyaset belgesi olarak hazırladığı düşüncenin yanlışları da, bu yanlış algılamalardan kaynaklanmaktadır.

Türkiye bir taraftan Batıya entegre olmaya çalışıyor. İnsan hak ve özgürlükleri, din ve devlet işleriyle ilgili belgelere imzasını atıyor, yeri geldiğinde bunları iç politikada da kullanıyor. Ama yeri geldiğinde bu konuda verilmiş kararları hesaba katmıyor.

Diğer taraftan din sadece Allah ile kul arasında bir özel ilişki değildir. Tarih boyunca gelişmelere baktığımızda bunun mutlaka kamusal alana tezahürü olmuştur. Din toplum içerisinde sosyal, kültürel ve siyasal açıdan belirleyicidir. Bunun aksini iddia etmek ortaya yeni bir din çıkarmaktır. Türkiye’de eğer din doğru bir şekilde algılanır ve tanınır ise yükselen tansiyon düşecek, kavganın önemli bir gerekçesi kalkmış olacak.

Özetle Türkiye’de siyaset yapanlar, özellikle de siyaset belgesi düzenleyenler, inanmak için olmasa bile yönettikleri toplumun dinini ve tarihi bilmek zorundadırlar. Eğer bilmiyorlarsa yönetemezler de. Bugün Türkiye iyi yönetilmiyorsa bu din bilinmediği içindir. (Yer: Araştırma ve Kütür Vakfı, Haz.: İdris Kahraman) ■

“SİYASAL İSLAM PARANOYASI”

SÜRÜYOR

John Esposito, Kasım '97'de İstanbul'da verdiği bir konferans esnasında “İslamcıların iktidara geldikten sonra demokrasiyi ortadan kaldıracakları korkusuna katılıyor musunuz?” sorusuna, “İslamcıların demokrasiyi kaçıracakları paranoyası tehlikelerin en büyüğüdür ve radikal İslam asıl o zaman başlar” cevabını vermişti.

Türkiye’de 28 Şubat süreci ile belirginleşen “irtica paranoyası” MGK’dan yargıya, eğitimden YAŞ’a, medyadan iş hayatına kadar her alanı etkileyen bir tasfiye kampanyasına dönüşmüş bulunuyor: Refahyol hükümetinin “post-modern darbe” ile düşürülmesini takiben İmam Hatip okullarının orta kısmının kapatılması ve Kur’an kurslarına ilişkin kısıtlayıcı uygulamalarla başlayan “Radikal İslam’a yönelik operasyonlar, geçtiğimiz aylarda, yargının “bağımlı” siyasi kararları, Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerdeki “temizlik hareketi”, başörtüsü zulumu, her YAŞ toplantısında mutad hâle gelen “irticai tasfiye”lerle “kesintisiz” olarak sürüyor.

Milli Güvenlik Kurulu toplantıları, “irticam hâlâ birinci tehdit olduğu” vurgusuyla çalış

malarına başlıyor. Namaz kılan, hanımı veya yakın akrabası başörtülü olan, balolara katılmayan subaylar, dinci örgütlere üye olduğu iddiasıyla ordudan atılmaya devam ediyor. Başörtülü kızlar, aylardır üniversite kapılarındaki çile çekiyor. Kudüs gecesinde iki tane poster astığı için 17 yıl hapse mahkum edilen Nureddin Şirin için kimsenin kılı kıpırdamıyor. Daha önce çoğunluğu beraat eden, bir kısmına da birkaç yıl hapis cezası verilen Sivas Davası sanıkları, Yargıtay’ın bozma kararı ve mahkeme heyetinin değiştirilmesi ile “konjonktüre uygun olarak” yeniden yargılanıyor ve 33 kişi idam cezasına çarptırılıyor. Böylece “radikal İslamcı” ve “şeriatçı” çevrelere gözdağı verilmiş oluyor. Milli Eğitim Bakanlığı, “temizlik” adı altında yüzlerce “İslami eğilimli” yöneticinin görevine bir günde son veriyor. YÖK, Harran ve Kırıkkale Üniversitelerinin rektörlerini Cumhurbaşkanı’nın onayıyla görevden alıyor. Gerekçe ise “irticai kadrolaşma, Atatürk büstü bulundurmamak, vs...” İslami yayınlar yapan radyo ve televizyon kurumlarına yönelik operasyon hazırlığı ise yolda gözükmüyor.

PİJAMALI KARTELCİLERE 16.4 TRİLYONLUK DİYET

Refah-Yol koalisyonunun çökertilmesi ve yerine Anasol-D hükümetinin kurulmasında gösterdiği olağanüstü çaba ve üstün başaridan dolayı “Kartelci Medya” ya tam 16.4 trilyonluk “tebrik”, pardon teşvik kredisi verildiği ortaya çıktı. Özellikle -neredeyse tek başına- Kanal 7’nin gündeme getirdiği bu hortumlama skandalına, her nedense diğer yazılı ve görsel medya kulaklarını tıkadı. Anlaşılan ipin ucu Yay-Sat’ın elinde idi...

Türkiye’deki medya imparatorluğunun %70-80’ine sahip olan Aydın Doğan-Dinç Bilgin ikilisinin dağıtım şirketleri için teşvik kredisi talepleri, Refah-Yol döneminde kabul edilmemişti. Mesut Yılmaz Hükümeti işbaşı

na gelince, kartelcilere gün doğdu. Başbakan olduğunun ertesi günü “Pijamalı patron”uyalısında ziyaret eden Mesut Yılmaz, ona şükranlarını sundu. Bunu takip eden bir ay içinde ise, Yay-Sat, Simge Yayıncılık, Bir-Yay ve Birleşik Basın’ın “faksla yollanan” teşvik talepleri yıldırım hızıyla sonuçlandırıldı.

Böylece 16.4. trilyonluk diyet, defaten ödenmiş oluyordu. Ama kafalara takılan soru hükümetin bu konuda gereğinden fazla acul davranması idi. Acaba kartelci medya, tıkanma noktasına gelmişti de bu yüzden mi istical ediliyordu? Yoksa, hükümet zaten başından beri istim üzerinde duruyordu da elini çabuk mu tutuyordu?

**Abdurrahman
EMİROĞLU**

SUSURLUK'TAN ÖTEYE...

ABD'nin önde gelen think-tank kurumlarından Washington Enstitüsü'nün Başkanı Alain Makovsky, Susurluk sorununu çözmeye işinin Türk parlamenterlerini aştığını vurguladı ve şöyle dedi: "Susurluk'u hiçbir siyasal parti yargılayamaz. Bu olay kendi mecrasında devam eder." (Y. Yüzyıl, 4.12.1997)

Geçen ay, Susurluk olayını aydınlatacak(!) kilit isimler olarak görülen Mehmet Ağar ve Sedat Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılması ile, Susurluk üzerindeki sis perdesi aralanmak şöyle dursun, daha da koyulaşacağı benziyor. Mahir Kaynak'ın Aktüel dergisinin 18.12. '97 tarihli sayısında yer alan "Susurluk Amerikancı bir çeteydi" ifadesi ile yukarıdaki açıklama birleştirildiğinde, Susurluk'un üstüne bir bardak soğuk su içmek gerektiği daha iyi anlaşılacaktır. Kaynak'ın bir başka gizli

servis (Alman istihbaratı) hesabına çalıştığını iddia ettiği Susurluk Komisyonu eski Raportörü Hakim Akman Akyürek'in esrarengiz bir kaza sonucu ölmesi ve bürosundaki belgelerin ve bilgisayar kayıtlarının yok edilmesi de bardaktaki suyun buz kesmesini sağlayacak boyutta bir gelişmedir.

Derin devletin kollarının nerelere kadar uzandığını ortaya koyacak olan Susurluk soruşturmasından bir sonuç alınamayacağını, TBMM Susurluk Komisyonu Başkanlığı yapan Mehmet Elkatmış'ın ağzından dinlemek ne kadar anlamlı: "Gladio, kontrgerilla, ne dersiniz deyin, o var. Devletin kendisi var işin içinde. Devlet görev vermiş. Şimdi bu iş soruşturulur da herşey ortaya çıkarsa, devletin bütün ayıbı, çetenin içinde ne varsa, kumar, uyuşturucu, faili meçhuller, cinayetler, ihale mafyası herşey ortaya çıkacak. Ortaya

çıktığında da bugün çok yetkili ve masum gördüğümüz bir takım insanların, bu işten en azından bilgi sahibi olduklarını göreceğiz... Susurluk skandalına bulaşmayan güvenlik kuruluşu yok... MİT de biliyor... Askeri ayağı da var bu işin. Kimse onun üzerine gidemiyor. Üstelik hem Koman hem de Genelkurmay Başkanlığı, komisyona çok ağır yazılar gönderdiler. Komisyon raporunu TBMM başkanlığı bastı ve bu yazılara raporun ekinde bile yer verilmedi... Ağar, MGK'da bir takım kararların verildiğini, kendisinin de uyguladığını bize açıkça söyledi. Mahkemede 'Orada böyle karar verdiler, ben de uyguladım' derse, ben MGK kararını yargıya getirebilecek hakim görmüyorum." (Y. Yüzyıl, 22.12. '97)

Elkatmış'ın sözleri, Susurluk meselesine son noktayı koymuyor mu? Meselenin bitip bitmediğini en iyi "büyüklerimiz" bilir diyelim de işi sağlama alalım.

DÜNYA DÖNÜYOR ÖNEMİMİZ ARTIYOR

Türk dış politikası, 1997'nin son ayında iki önemli şoku birden yaşamış ve milletçe tam bir sükut-u hayale uğramıştı ki, Başbakanımız Amerika gezisi ile bizi yeniden büyük umutlara(!) gark eyledi. Tam da Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmaya "aday" bile olamayacağına Lüksemburg'da ilan dildiği... Tahran'da toplanan İslam Konferansı'nın, Türk-İsrail dostluğuna tepki göstermesi üzerine Cumhurbaşkanı Demirel'in konfransı yarıda kesip gelmek zorunda kaldığı... bir sırada Mesut Yılmaz'ın ABD'ye gitmesi, Türkiye'nin kararlar ufuklarını bir anda aydınlatıverdi!

Bir de Clinton, Yılmaz'la görüştüktan sonra **"Dünya haritasına her sabah baktığımda Türkiye'nin önemini daha iyi anlıyorum"** demez mi? Her şey bir anda değişiverdi ve herkes kürre-i arzı çevirerek ne kadar önemli olduğumuzu anmaya başladı.

Yılmaz-Clinton zirvesinden beri dünya yuvarlağı yerinde durmadığına göre Türkiye'nin önemi bir kaç kat daha arttı demektir.

Evet, dünya dönmeye devam ediyor...

Hem de kendi ekseninde!

"DİNİ KÖYLÜLERE BIRAKTIK"

RADİKAL, 24. 11. 1997

İlber Ortaylı: "...Biz zaten dini de esas olarak köylülere bırakmışızdır. Dini işleri, odun kırmak, sebze ekmek filan gibi görmüş Türkler. Bunu köylüler yapsın, denilmiş. Avrupa'da okuyan çocukların ne işi var camide, din ilimlerinde...

Avni Özgürel: -Batı'da entellektüel dediğimiz insan kilisede doğarken...

İ. Ö.: -İhtilal Fransası'nda bile en üst sınıflar yürüttü bu müesseseyi. En iyi eğitim görmüşler, en iyi mali imkana sahip olanlar...

A. Ö.: -Okur yazar insanların mahallelerindeki camiyle de ilgileri yok...

İ. Ö.: -Tabii... Kapıcılar, köyden gelenler, tek tük yaşını başını almış ihtiyarlar gidiyor camiye. Aydının hiçbir ilgisi kalmamış.

A. Ö.: -Entellektüel düzeyde de dine ilgi yok ama...

İ. Ö.: -Bu işin içtihadını, araştırmasını falan toptan köylüye bırakmışız canım... Bu normal bir şey değil. Oysa basbayağı rafine toplum kesimlerine ait olması gereken bir iş bu...

DEVLET NEREDE?

ETYEN MAHÇUPYAN, RADİKAL, 4. 12. 1997

Bu açıdan bakıldığında Güneydoğu'da komutanların ağzından duyulduğu söylenen 'Devlet nerede?' haykırışı sadece orada yaşayanların haklı ihtiyaçlarını yansıtmakla kalmakta, ama maalesef Türkiye gerçekliğini çarpıtmaktadır. Çünkü kendi tercihi ve seçimiyle bazı konuları 'büyük siyaset' olarak tanımlayıp tekeli altına aldıkça, ordunun kendi dışında bir devletten söz etmeye hakkı kalmaz. Ülkenin 'milli' politikalarını kendisine ayıran bir kurumun bayındırlık

yetkililerine çağrıda bulumalarının ciddiyeti olmaz.

'Devlet nerede?' sorusunun cevabı apaçık olarak orada, Güneydoğu'da askerin gözlerinin önünde yatmaktadır. Olumlu olumsuz tüm yaptıklarıyla devlet zaten oradadır. Eğer bugün bölgeye doktor gelmiyorsa bunda devlet politikalarının rolü yadsınamaz. Bugün bölge terör referanslı bir politikaya dayanılarak devlet eliyle yeniden biçimlenmiş ve belki de 'normalleşmesi' çok zor olan bir yapıya sokulmuştur.

ÇİFTE STANDART

NAZLI İLİCAK, AKŞAM, 2. 11. 1997

Laik cumhuriyette, aile birliğini ve kutsiyetini sarsan bu gibi ilişkiler tabii karşılanıyor ama, kendi mahallerindeki başörtülü genç kızlar, rejim açısından bir tehdit arz ediyor. Mini etek giyip evli erkeklerin etrafında dolaşsalar, herhalde rejimin teminatı sayılacaklar. Bu çifte standart, hayatımızın her aşamasında kendisini

hissettiriyor.

Eşber Yağmurdereli, THKPC üyesi olmasına ve açıkça PKK'yı övmesine rağmen fikir suçlusu; ama, Nurettin Şirin, Sincan'da Hamas ve Hizbullah örgütünün ölmüş liderlerinin posterini astığı için, Yağmurdereli'den 17 misli daha ağır bir cezaya çarptırılıyor. Çünkü, onun fikri, "doğru dürüst" değil.

●●● Avrupa Bıktırdı

Tanzimat'tan bu yana taşıdığımız değişmez tutku, yerini derin bir hayalkırıklığına ve küskünlüğe bırakıyor.

Hakkını yemeyelim, sık sık vahim hatalar yapsalar da Türkiye'yi yönetenler de az uğraşmadı bu ülkeyi Avrupa'ya beğendirmek için. Yemedik, içmedik ama Cumhuriyet Balolarımızı hiç ihmal etmedik. Kadın demedik, sarışın demedik, ne Avrupalı tipli politikacımızı başbakan yaptık. Debriyajla frenin yerini karıştıran kadınlarımıza bile ehliyet dağıtıp kadın sürücü sayımızı yükselttik. Bütün firmaları ite kaka ISO 9000 için zorladık. Kör dedik, yazıktır dedik, Eşber Yağmurdereli'yi zorla hapisten çıkardık. Yine yaranamadık... Ve galiba artık bu kendini beğendirme gayretindin yorulduk...

(Gülşay Göktürk, Yeni Yüzyıl, 4. 12. 1997)

●●● "Sekülerleşme Moral Değerleri Anlamsız Kıldı"

"...Batı'da sekülerleşmenin aracı olan relativizm kopuk ve 'ilişkisiz' bireyler yaratarak manevi dünyayı ve moral değerleri toplumsal düzeyde anlamsız kılmıştır."

(Etyen Mahçupyan, Radikal, 25. 11. 1997)

●●● "Komünizmin Yerine İslam Tehlikesi mi?"

"Bazı İslam ülkelerinde yer alan şiddet olayları, İslam dininin şiddete açık bir din olduğunu mu gösterir? Yoksa Batı, bu konuyu çarpıtıp komünizmin yerini alan bir "İslam tehlikesi" mi yaratmaya çalışıyor? "Ortak düşman" kavramını pekiştirmek için bu mitosa ihtiyaç mı duyuyor?"

(Zülfü Livaneli, Milliyet, 10. 12. 1997)

Bugün Cumhuriyet Bayramı...
En büyük halk bayramı...
Fakat halkta tıs yok...
Coşma, tepki seli yok..
Cumhuriyetin "**Cumhuru**" gitmiş.
Cumhuriyet halkını yitirmiş...
Geriye boş bir "**riyet**" kalmış.
Halk geçmişini unutmuş...
Aklını tatile çıkartmış..
Halk kendi bayramını unutmuş.

Beşiktaş bir İsveç takımını yenince, Milli Takım Hollanda'yı yener gibi olunca halk sabahlara kadar evine girmiyor, bayraklar, korna sesleri, kahkahalarla bayram yapıyor fakat Cumhuriyet Bayramı'nın kutlamalarına katılmıyor, neşelenmiyor, heyecanlanmıyor.

Niçin?

Cumhuriyet mi halktan koptu?

Halk mı geçmişini unuttu?

Kurtuluş Savaşı'na onbaşı rütbe-siyle katılan **Halide Edip**'in kitaplaştıran yazdığı "**Türk'ün Ateşle İmtihani**"nın bayramı bugün...

Halk bu bayramı kutlamıyor...

Halkın babaları kutluyor. Büyük Cumhurbaşkanı, büyük Meclis Başkanı, büyük Başbakan, büyük Genelkurmay, büyük basın, büyük sermaye, büyük milletvekilleri törenler yapıyorlar...

Fakat halk törenlere katılmıyor.

Benim ilkokul üçüncü sınıftaki kızım **Ayşe Su** da okulunda yapılan törende "**Hani bir güneş doğmuştu...**" diye başlayan şiirini inanılmaz güzellikte okuyarak; "**Cumhuriyetin aslında bir aydınlanma devrimi...**" olduğunu haykırıyor.

Ancak halk katılmıyor...

Halk Kurban Bayramı'na, Ramazan Bayramı'na her yıl giderek artan yoğunlukta, bağlılıkta katılıyor. Fakat Cumhuriyete karşı isteksiz, neşesiz, keyifsiz, pörsümüş. Halk aklını yitirmiş...

74 yıl önce bugün...

Cumhuriyet "**Bir toplumsal barış projesi**" olarak kuruldu. Öyle bir proje ki padişahlığa, aile hakimiyetine, zâdegânlığa, soyluluğa son veren

ve ister dindar ol ister dinsiz, ister zengin ol ister fakir, ister bilgili ol ister cahil herkese yer veren ve herkes için yararlı olmak için düşünülmüş bir proje...

Cumhuriyetin ülküsü vardı...

Medeni olmak, uygarlaşmak...

Yüksek adalet...

Yüksek ahlak...

Yüksek çalışkanlık...

Yüksek teknoloji...

Avrupa medeniyetini yakalamak...

Her topluma ülkü gerekli. Ülkü peşinde gitmek insanları geliştiriyor ve Cumhuriyetin ilk yıllarında "**Az zamanda çok büyük işler başardık...**" diyerek insanlar büyük bir coşku duyuyordu. Evet, "**Bir Türk dünyaya bedel değildi**" fakat insanlar buna inanıyordu ve "**iman dolu göğsümüz var bizim...**" diye büyük bir özgüvenle bağırıyordu.

Cumhuriyet ülküsünü yitirdi...

Kendimizle gurur duymuyoruz.

Biz adam olmayız psikolojine girdik ve "**Türk milleti zekidir, cesurdur, çalışkandır**" rüzgarından "**Türk milletinin yüzde 65'i aptaldır, yıkanmaz keçi gibi kokar, çalışmaz, yalan söyler, şark kurnazlığı yapar...**" aşağılık kompleksine geldik.

Nasıl, niçin geldik?

Ankara'da oligarşik bir yapı oluştu. Padişahlığa, aile hakimiyetine, zâdegânlığa, bir çeşit çemiş soyluluğuna dayanan bir sistem gelişti. Halk kemer sıkarken Cumhurbaşkanı 25 trilyonluk bütçe istiyor. 4 köşk birden yaptırıyor. Başbakan'ın 700 koruması var. Halk şirketinin başına bacanağını yerleştiriyor, Meclis Başkanı, "**Bir saatte 2.5 milyar lira harcamaya son verecek bir cumhuriyetçi atılım**" göstermiyor, dışış-ları zırhlı Mercedesler dolusu para harcıyor, askerler de Fenerbahçe Orduevi'ni sürekli büyütüp geliştiriyorlar.

Halk da Cumhuriyetle coşmuyor.

Oysa en büyük bayram bugün...

Halk aklını yitirmiş...

● KISA... KISA... KISA...

● "**SUSURLUK POLİTİKACILARI AŞAR**" ABD'deki think-tank kurumlarından Washington Enstitüsü'nün Başkanı Alain Makovsky, Türk milletvekillerini uyardı: "Susurluk'u yargılamak sizin işiniz değil. Susurluk'u hiçbir siyasi parti yargılayamaz. Bu olay kendi mecrasında devam eder" dedi. (Y. Yüzyıl, 4. 12. 1997)

● "**MESUT YILMAZ ASKERLERE MAHKUM**" Mete Tunçay Türk-Yunan ilişkilerini değerlendirdi: "Yılmaz, sadece askerlerin kabul edebileceği şeyleri yapabilir. Tek başına hareket edemez." (Radikal, 23. 11. 1997)

● **ON DAVADAN SEKİZİ NAFİLE** Geçtiğimiz yıl sonuçlandırılan davaların %61'i için takipsizlik, %20'si hakkında da beraat kararı verildi. (Gazete Pazar, 23. 11. 1997)

● "**DURUŞMAYA TÜRANLA GİREMEZSİN!**" Yargıtay 8. Ceza Dairesi, avukatların türbanla duruşmaya katılmalarını "duruşmadan atılma" nedeni olarak değerlendirdi. (Y. Yüzyıl, 23.11. 1997)

● "**ŞERİAT'A KARŞI ÇOCUK YAP!**" Bir zamanların dahi çocuğu ve günümüzün "önde gelen" Atatürkçüsü, ressam Bedri Baykam, Atatürkçülere şeriat tehlikesine karşı çocuk yapma çağrısında bulundu. Kendisinin çocuk yapma konusunda katkısının sıfır olduğunu hatırlatan Baykam, "Cumhuriyeti korumak istiyorsak hemen işi gücü bırakıp bu soruna katkı sunmamız lazım! Üçten az çocuk yapmış aileleri, bu yıl 1923 Cumhuriyeti adına göreve davet ediyoruz." dedi. (Y. Yüzyıl, 20. 11. 1997)

● "**KÜRT KÖKENLİ TÜRK VATANDAŞ**" "Siirt'te aldığımız bir brifingde, ilin nüfus yapısı anlatılırken, "Yüzde 90 Kürt kökenli Türk vatandaşın oluşmaktadır" cümlesi kullanıldı. Cümleyi bir tuğgeneral kullandı.

Yani "Türk" bir üst kimlik, "Kürt" ise alt kimlik olarak. Aynen Amerika'da siyahlar için kullanılan "Afrikalı Amerikalı" deyimi gibi. Aynı silahlı kuvvetler, bundan sadece altı yıl önce "Kürt yoktur, onlar dağ Türküdür" diyordu, bugün "Kürt kökenli Türk vatandaşı" deniyor. (İsmet Berkan, Radikal, 27. 11. 1997)

BOSNA

BOSNA'DA CLINTON ÖNCESİ

TEMİZLİK !

Sırlar Bosna'da katıksız bir Sırbistan kura-bilmek gayesiyle iki yılı aşkın süredir bir temizlik kampanyası başlattılar ve 250 bin civarında Müslümanı katlettiler. Henüz katliamin kanları kurumadan buraya ülke dışından mazlum Müslümanların haklarını korumaya gelen Mücahidler savaş biter bitmez fundamentalist ve terörist ilan edildiler. Halbuki bu kirli savaş sırasında Hırvatlar Almanya'dan ithal ettikleri dazlakları, Sırlar da Slav enternasyonalistlerini Müslümanlara karşı savaşmışlardı.. Paralı askerlik Sırbistan da bir sektör haline gelmiş ve örgütlenen Sırp paralı askerler eski Zaire Devlet Başkanı Mobutu'nun ordusunu eğitmişler ve altın ve elmas ticaretine başlamışlardı. ABD ve dünya kamuoyu bunların varlıklarını bile hatırlamazken sürekli olarak Bosna'ya yerleşen ve burada evlenerek buranın vatandaşı olan Mücahidleri gündeme getirdi. Clinton yılbaşı münasebetiyle Amerikan askerlerini yalnız bırakmamak için Bosna'ya gitti ve ziyaret öncesinde George Soros'a bağlı basın yine yabancı mücahidleri diline doladı ve bunun üzerine Mücahid avı başlatıldı. Amacın Mücahidleri sindirmek ve Clinton'a yönelik mevhum/ sanal saldırı ihtimalini bertaraf etmek olduğu sanılıyor. 16 Arap asıllı Mücahid tutuklandığı gibi Yemen asıllı birisi de öldürüldü. Yakalanamayanlar için de karalama kampanyası başlatıldı. Bunlar arasında Türkiye'de olduğu bildirilen Fatih Ali Haseneyn gibi dünya çapında tanınmış bir de fikir ve dava adamı vardı. Bilindiği gibi Sudanlı olan Belgrad'da tıp eğitimi alan Fatih Ali Haseneyn'in Bulgaristan dahil Doğu Avrupa Müslümanlarıyla ilgili araştırmalarının yanında Avusturya merkezli olmak üzere bu bölgeyle ilgili dava faaliyetleri bulunuyor. Hakkında Soros'un basını tarafından kampanya açılan Fatih Ali Haseneyn, aynı zamanda İzzetbegoviç'in danışmanı.

Bosna'daki mücahidler sanal korkulardan dolayı derdest edilirken savaş baronu ve suçlusu olan Mladiç ve Kradziçler keyfi kemalinde günlerini gün ediyorlar.

FAS

FAS'DA İSLAMCILAR İLK DEFA PARLEMENTO'DA

14 kasım tarihinde Fas'da genel seçimler yapıldı seçimlere İslamcılar Mısır'daki gibi muhtelif partiler aracılığıyla girdiler. El Adlu ve'l-İhsan hareketinin Lideri Şeyh Abdusselam Yasin hala göz hapsinde bulundurulmaya devam ederken Fas'da iki İslami örgütün birleşmesinden doğan Hareket-el Tevhid ve'l-İslah'ın bazı üyeleri Demokratik Anayasal Halk Hareketi safları arasında seçimlere katıldılar ve yaklaşık 9 sandalye elde ettiler. 325 sandalyeye sahip olan Fas Meclisi'nde bu rakamın küçümsenmeyecek bir rakam olduğu ve hareketin diğer partiler-

deki gönüldaşlarını yanına çekmesi halinde meclis grubu oluşturabileceği sanılıyor. Fas'da İslamcılar ilk kez son seçimlerin arkasından parlamentoya girebildikleri belirtiliyor. Fas'daki muhalefet bloku olan Halkın Güçleri Sosyalist Birliği (USFP) toplam 102, hükümet yanlısı partiler ise 100, merkez sağ koalisyon ise 97 sandalye elde etti, geri kalan sandalyeler ise diğer partiler tarafından paylaşıldı. Fas İçişleri Bakanı Driss Basri'nin gayretleri sonucu seçimlerin nezih bir ortamda cerayan ettiği ve sonuçlardan memnun kaldığı ifade edildi. Kral'ın ise ABD'ye ve dünya kamuoyuna şirin görünmek için daha fazla demokratikleşmeyi kabul ettiği ancak sonuçlardan da pek memnun olmadığı belirtiliyor.

**Mustafa
ÖZCAN**

MISIR

ULEMA LUKSOR KATLIAMINI KINADI

17 Kasım tarihinde meydana gelen ve saldırganlar da dahil 67 kişinin hayatına malolan katliam ulema, aydınlar ve İslami cemaat ve hareketler tarafından kınandı. Kraliçe Hatshepsut Mabedi'nde meydana gelen katliam Mısır'da devlet yanlısı bir kurum olan Ezher Şeyhi Seyyid Tantavi, Mısır Müftüsü Nasr Ferid ve Vakıflar Bakanı Mahmud Hamdi Zakzuk ve Ezher Üniversitesi Rektörü Ahmed Ömer Haşim tarafından ortak bir bildiriyle kınandı. Ulema yabancı ve müstemelerin kesinlikle Mısır hudutları içinde emniyet içinde bulunduklarını ve İslam noktai nazarından bunlara saldırının cürüm ve cinayet olduğunu vurguladı. Masum ve suçsuz insanların öldürülmesini

Allah'ın yasakladığı da hatırlatıldı. Müslüman Kardeşler hareketinin Sözcüsü Memun el Hudeybi de katliamı vahşice bir saldırı olarak nitelendirdi. Tunus İslami Nahda hareketinin Lideri Üstad Raşid Gannuşi ve HAMAS hareketi de saldırıyı kınadı ve bunun İslam dışı olduğunu belirtti. Katliam Lübnan Cemaat-ı İslami Lideri Fethi Yeken tarafından da kınandı. Fadlallah gibi şahsiyetler de katliamın Doha zirvesine denk geldiği için İsrail'in işi olabileceği üzerinde durdular. İran da devlet olarak katliamı kınadı.

Öte yandan katliamın Cemaat-ı İslami'nin dağılık birimleri tarafından yapıldığı ihtimali giderek ağırlık kazanıyor. Cemaat-ı İslami bildirilerle önce

katliamı sahiplendiği halde daha sonra Cemaatin cezaevindeki tarihi liderleri kınadı ve bunun gayri İslami olduğunu belirttiler. Bununla birlikte cemaatin içinde bir grubun bunu hala savunduğu ve bu gelişmeler üzerine Cemaatin tanınmış avukatı

Muntasır ez Zeyyat da örgüt içinde çatlak olduğunu açıkladı. Ömer Abdurrahman ise adına işlenen katliama sahip çıkmadı ve Kahire'de oğlu Abdullah vasıtasıyla basına yaptırdığı açıklamada bu katliamı ve bu tür şiddeti onaylamadığını açıkladı.

ZANZİBAR

ZANZİBARLILAR BAĞIMSIZLIK İSTİYOR

Afrika'da Müslümanların yoğunlukta yaşadığı arkaik bölgelerden birisi olan Zanzibar adasının sakinleri anavatan Tanzanya'dan bağımsızlıklarını kazanmak istiyorlar.. Zanzibarlı Müslümanlar Tanzanya'nın kendilerine her konuda ayırım uyguladığını, polisin de haşin ve sert muamele de bulunduğunu ve iktidardaki Chama-Cha-Mapinduzu (CCM) partisinin ve yerel kolunun Lideri Salmin Amour'un da ayrışımı derinleştirdiği belirtiliyor. 1964 yılında Zanzibarlılar adalarının bir şekilde Tanzanya ile birleştirildiğini ve o tarihten sonra da adaya ne bir okul ne bir hastane yapıldığını ve alt yapının tamamen ihmal edildiğini belirtiyorlar. Eskiden Zanzibar bölgenin entelektüel merkezi olmasına karşın son sıralarda beyin göçü veriyor. İnsanlar baskı ve korkudan adayı terk ediyorlar. İkinci büyük ada olan Pemba sakinleri hallerinden hiç memnun değiller. 800 hükümet görevlisi kadro fazlası diye işlerinden atıldı bu da ada da dalgalanmalara yolaçtı.

ÖZBEKİSTAN

ÖZBEKİSTAN VE KIRGIZISTAN'DA VEHHABİ İDDİALARI

Dağıstan'dan sonra Özbekistan ve Kırgızistan da Vehhabilerin faaliyetlerine ve şiddet eylemlerine maruz kaldıkları yönünde bazı iddiaları gündeme getiriyor. Kırgızistan Başmüftülüğü Ağustos ayından beri dışarıdan gelen dini yayımları kontrol ediyor ve sansüre tabi tutuyor. Kırgızistan Müftülüğü, içteki bütünlüğü muhafaza etmek kaygısıyla böyle bir tedbir almaya mecbur kaldığını iddia ediyor. *Ekho Osha* gazetesine göre Ağustos ayında alınan bu karar Vehhabiler olarak anılan grupların faaliyetlerini engellemeyi amaçlıyor.

TUNUS

BİN ALİ REJİMİ 10'UNCU YILINDA

Burgiba'yı deviren Zeynelabidin Bin Ali rejimi 10 yaşına bastı. 1987 yılının 7 kışında bir saray darbesiyle eski patronunu deviren Bin Ali ilk yıllarda muhalefetle bir balayı devresi yaşamış ve çok geçmeden 1990 yılıyla birlikte yeniden selefi Burgiba'nın yoluna hem de daha keskin olarak sapmıştır. 1987 yılında daha sonra Nahda ismini alacak olan İslami Yöneliş Hareketi'nin liderlerinin, başta Gannuşi olmak üzere idamla yargılanmaları üzerine bir iç savaş çıkacağı korkusuyla Batılı ülkelerin de işaretiyle Bin Ali kansız devrimini gerçekleştirmişti. Ardından tutuklular salıverilmiş ama 1990 yılı itibarıyla Bin Ali'nin de hem İslami hem de sol muhalefetle arası bozulmuştu. Geçen 10 yıl zarfında çok sayıda insan cezaevlerinde çile doldurdu. Bunlar arasında Nahda hareketine yakın isimlerin eş ve aileleri de vardı. Bağımsız kaynaklara göre halen Tunus cezaevlerinde 2 bin siyasi tutuklu bulunuyor. Bin Ali'nin bunların

varlıklarını inkar etmesine karşılık Tunus muhalefeti bu sayıyı 10 bin olarak değerlendiriyor. O kadar insan da çareyi yurtdışına firar etmekte bulmuş. Ama Bin Ali rejiminin uzun kolları muhalefeti yurtdışında da rahat bırakmıyor. Fransa, Almanya gibi ülkelerde sıkı takibat altında bulunuyorlar. Tunus'da ise durum daha da vahim. Ülkede İslamın şiarlarına rastlanmıyor, Bin Ali de gelişen İslami akımların köklerini kurutabilmek için eğitimi eski solcu ve marksistlere devrederken kamuya ait alanlarda da dini hatırlatacak hertürlü işareti bertaraf ediyor. Kamu binalarındaki bütün mescidler kapatılmış bulunuyor. Bununla da kalmayarak Hannibal gibi İslam öncesi Tunus kimliğine ait referansları diriltmeye çalışıyor. Tunus'ta her 75 kişiye bir polis düşerken bu ülkede 200 bin muhbirin bulunduğu ve son yıllarda 100 binden fazla insanın da polis soruşturmasından geçtiği öğrenildi.

SANCAK

SJENİCA RADYOSU YASAKLANDI

Lübnan'da Şeyh Said Şaban ve Tevhid hareketinin sahip olduğu radyo ve televizyonların kanlı bir şekilde kapatılmasından sonra bu dalga Yugoslavya'ya da sıçradı. Sadece 10 gün yayın yapan Sancaktaki Sjenica Radyosu 5 Kasım tarihinde Yugoslavya Telekomunikasyon Bakanlığı tarafından lisansı olmadığı gerekçesiyle kapatıldı. Radyonun Müdürü Fahreddin Kukiç bu yasaklamanın sadece kendilerine yapıldığını oysa daha başka lisansa sahip olmayan radyoların bu tür bir cezadan muaf tutulduklarını ve faaliyetlerine devam ettiklerini belirtti. Sjenica Radyosu Sancaklı Müslümanlar tarafından, Belgrad basını tarafından Sancak'taki Müslüman partilere yönelik medya boykotunu kırabilmek için kurulmuştu.

SUDAN

ALBRIGHT :

SUDAN REJİMİ NE PAHASINA OLURSA OLSUN DEVRİLMELİ

ABD'nin Yahudi asıllı Dışişleri Bakanı Albright, Afrika ülkelerini kapsayan bir ziyarete çıktı. Bu ziyaretin en önemli duraklarından birisi Uganda idi. Başkent Kampala'da Sudan muhalefetine ileri gelen 6 kişiyle bir araya geldi. Bunlar adına 1984 yılından beri Güney Sudan'da isyana öncülük eden SPLA Lideri John Grang bir konuşma yaptı ve konuşmada Sudan rejiminin ümitsiz bir vaka olduğunu ve ulusal barış müzakerelerle vakit kaybedilmesi gerektiğini ileri sürdü. Halbuki Kasım ayında Amerikalılar Sudan'a yeni kuşak ambargo paketini açıklayınca dek John Grang, Nairobi'de Sudan yönetiminin temsilcileriyle müzakerelerde bulunuyordu. Sonra Amerikanın yeni ambargo paketini açıklamasıyla görüşmeler başarısızlıkla sonuçlandı. Hasan Turabi'nin bizzat bize açıkladığı gibi aslında ABD, biraz da görüşmelerin geleneksel olarak İngiliz kampında yeralan Kenya'nın başkenti Nairobi'de yapılmasına içermiş ve bu yüzden görüşmeleri baltalamıştı. Zira ABD kıtada Fransız nüfuzunu bertaraf etmek istediği gibi İngiliz nüfuzuna da sıcak bakmamaktadır. Albright, Kampala'da Sudan yönetiminin terörü desteklediğini ileri sürmüş ve ne pahasına olursa olsun ister barışçıl yolla isterse de savaşla bu rejimin devrilmesini istemiştir. Aslında Albright'ın Sudan'a ilgisi epey eskiye dayanıyor. ABD'nin BM daimi tem-

silcisi olduğu günlerde Sudan'ı ziyaret etmiş ve ziyarette insan hakları konularını gündeme getirmişti.

Geçen yıl Sudan'dan kaçan anamuhalefet lideri ve eski başbakanlardan Sadık Mehdi'nin son açıklaması Sudan muhalefetine şok etti. Mehdi, John Grang'ın umutsuz vaka olarak nitelendirildiği Sudan yönetimiyle muhalefetin müzakere masasına oturmasını istedi. Bu açıklama Sudan'da bütün denklemleri altüst etti.

Sudan aslında Afrika'nın en talihli hem de en yalnız ülkelerinden birisi. Batı basını sık sık bu ülkeyi boy hedefi haline getiriyor. Amerikan basını sık sık bu ülkede köleliğin hala geçerli olduğunu iddia ediyor. Bu bazı dini veya sosyal mahfillerde de makes buluyor. Merkezi İsviçre'de bulunan Uluslararası Hristiyan Dayanışma teşkilatı (CSI) ve Başkanı İngiliz Baroness Caroline Cox, Sudan'da hala köleliğin cari olduğunu ve köle alışverişi yapıldığını ileri sürüyor. Bu tür iddialar maalesef Baltimore Sun gazete ve hatta Time gibi ciddi dergilerde de yankı buluyor. Sudan hükümetinin daveti üzerine bu ülkeye giden ve kölelik üzerine araştırma yapan İngiliz Lordlar kamarası üyesi Lord Mc Nair bu tür iddiaları kökten yalanladı. Londra'da düzenlenen basın toplantısında da Sudan'da kölelik yapıldığı iddialarını kökten çürüten raporunu okudu.

NİJER

FRANSIZ NGO

NİJER'DEN KOVULDU

Tavank veya Latince yazılışıyla Tuaregler arasında faaliyet gösteren hükümet dışı Fransız organizasyonunun (NGO) bir yetkilisi provakatorluk suçlamasıyla Nijer'den kovuldu. Sınırdışı edilmeden önce NGO yetkilisi Martine Cabarez önce polis tarafından sorgulandı ve daha sonra da evi arandı. Nijer'in ulusal radyosu Cabarez'i isyancı militanlarla işbirliği içinde bulunan Muhammed Anako ile özel ilişkilere sahip olmakla suçladı. Muhammed Anako, Silahlı Mücadele Cephesleri Birliği (UFRA) ne bağlı eski üç Tuareg isyancı grubun lideriydi. UFRA 1995 nisanında Tuareglerle Nijer hükümeti arasında imzalanan barış anlaşmasının dışında kalmış ve bunun üzerine kuzeyde bazı mezalim irtikap etmişti. Radyonun haberine göre Cabarez, kuzeyde Niamey ve Agadez'in halkları arasında dondurulmuş ilişkileri yeniden tesis etmeye çalışıyormuş. Cabarez, hükümet kuvvetlerine karşı saldırıların yapıldığı sırada aynı bölgede ve aynı anda görülmüş. Toubou ve UFRA elamanlarının başlattığı saldırılarda 32 kişi hayatını kaybetmiş onlarca kişi de yaralanmıştı. Nijer Polisi Cabarez'i 1993 yılında gerçekleştirilen ve onun da adının karıştığı bir hırsızlık olayından beri biliyor. Cabarez Nijerya'da "Bayan NGO Amine" olarak anılıyor. Amine Nijerya'da kızların kolektif olarak kullandıkları ilk ad olarak biliniyor. ■

Nijeryada
yaşayan Tuaregler

İNGİLTERE

İNGİLTERE İSLAM KONSEYİ KURULDU

İngiltere'de yaşayan Müslümanlarla ilgili bir taraftan müsbet bir taraftan da olumsuz haberler alınıyor. İngiliz basını son sıralarda toplumda İslam nefretini ve fobisini yaydığına dair suçlamaları zımni de olsa kabul etti. Ve bu ülkede basın yoluyla İslam düşmanlığının uyandırılmasını engellemeye yönelik tedbirler çerçevesinde raporlar hazırlandı. Eğer fikri takip yapılır ve konunun arkası takip edilebilirse gelecekte bazı müsbet gelişmeler kaydedilebilir.

22 Kasım 1997 tarihi İngiltere Müslümanları için belki de bir dönüm noktası. Bu tarihte Müslümanlar üst organlarını oluşturmak için bir araya geldiler. Toplantının bereketine İngiltere İslam Konseyi (MCB) doğdu. Hazırlık Komitesi'nin Başkanı Seher Azam :'' Bugün İngiltere Müslümanları için tarihi bir gündür. İnşallah bu gelecekte daha iyi anlaşılacak ve gelecek yıllarda sosyal ve dini alanda dönüm noktası teşkil ettiği görülecektir.'' dedi. İngiltere İslam Konseyi'nin bazı hedefleri şunlar : Müslüman toplum içinde işbirliği zemini hazırlamak ve konsensüsü teşvik etmek. Müşterek konularda toplumun sesi olmak ve görüşlerini deklare etmek. Müslümanların karşılaştıkları ayrımcılık veya olumsuzluklarla Konsey vasıtasıyla mücadele vermek. İslam kültürünün güzelliklerini evsahibi topluma en yalın bir şekilde ulaştırmak. İslam toplumunun gelişmesi ve yükselmesi için katkıda bulunmak. MCB, Müslü-

man toplumun kendisini ifade etmesine ve ülke yaşamına müsbet yönde katkıda bulunmasına da öncülük etmeyi hedeflemektedir. Toplantıda konuşan İkbâl Sacranie İngiltere'de büyük yayınevlerinin Müslümanların hissiyatını hiçe saydıklarını ve rencide ettiklerini hatırlattı ve bu örgütlenmeden sonra İslam toplumuna saldıran ve hakaret eden eserleri neşrederken bir kez daha düşünmek ihtiyacını hissedeceklerini ifade etti. MCB, Müslüman veya gayri müslim; toplumun bütün kesimlerine saygıyı ve anlayışı esas alıyor.

İNGİLİZ DEMOKRASİSİ MÜSLÜMANLARA KAPALI MI ?

Pakistan asıllı İngiliz Müslümanlardan Muhammed Sarvar bilindiği gibi İngiliz Avam Kamarası'na giren ilk Müslüman ünvanına sahip. Ancak girdiğinden beri başı dertten kurtulmuş değil. İngiliz Mahkemesi Muhammed Sarvar için tevkif müzakeresi (tutuklama kararı) çıkarttı. Mahkeme, Muhammed Sarvar'ın seçimlerde hile yaptığını ileri sürüyor. Bilindiği gibi Muhammed Sarvar İşçi Partisi'nin adayı olarak Glasgow bölgesinden seçimlere girmiş ve kazanmıştı. Haziran ayında hakkında suçlamalar gündeme gelmiş ve ardından İşçi Partisi üyeliği dondurulmuştu. Sarvar iddiaları yalanlıyor ve kendisine yönelik kampanyada Hind ve İsrail lobilerinin etkili olduğunu belirtiyor.

FİLİSTİN

İNTİFADA 10 YAŞINDA

1987 yılında Şeyh Ahmet yasin'in manevi liderliğinde başlayan İntifada 10 yaşına bastı. Ancak bugün İntifada'dan geriye ne kaldı o tartışılıyor. Arafat İntifada'nın mirasını bir miras-yedi gibi yiyip bitirirken HAMAS da yeni bir dönemece girdi. Muhammed Nezzal gibi HAMAS temsilcileri ve bizzat Şeyh Ahmet Yasin son sıralarda bir taktik olarak İsrail'le mütarekeyi kabul edebileceklerini belirtiyorlar. Şeyh Ahmet Yasin bunun için İsrail'in 1967 topraklarından çekilmesini şart

koşuyor. Bunun anlamı İsrail'in Doğu Kudüs'ten çekilmesi ve burayı Filistinlilere terketmesi. Ancak Amerikan idaresiyle bile zaman zaman ters düşen Netanyahu'nun bunu kabul etmesi uzak bir ihtimal olarak kalıyor. Filistinliler İntifada'nın onuncu yılını kutlarken İsrail de BM'nin 181 sayılı kararı çerçevesinde gerçekleşen taksimi ve İsrail'in kuruluşunun 50. yıl dönümünü kutluyor. Bu kutlamalara İngiltere Başbakanı Blair'de mum yakarak katılıyor.

KISA... KISA...

● **Moritanya'da** yapılan başkanlık seçimleri ikinci kez Muaviye Taya tarafından kazanıldı.

● **Tacikistan'da** İslamcı muhalefet anlaştı

Tacikistan'da İran ve Rusya'nın aktif arabuluculuğuyla İmam Ali Rahmanov iktidarıyla İslamcı Nahda hareketi arasında sürdürülen barış görüşmeleri sonuçlandırıldı ve koalisyon hükümeti konusunda anlaşmaya varıldı. 30 bakanlıktan 12'si İslamcılara ayrılırken devlet kadrolarının da yüzde 30'unun İslamcılara tahsis edildiği öğrenildi. Bu anlaşmaya sadece eski Duşanbe Müftüsü Turecanzade muhalefet ediyor.

● **Çifte kısıkaç politikası sonuna yaklaştı**

İran'da Hatemi'nin seçilmesinden sonra başlayan yumuşama süreci içinde ABD'nin birkaç yıldan beri uygulamada tuttuğu "dual containment" olarak anılan çifte kısıkaç politikasının en azından İran'a bakan ayağının sona ermekte olduğu bildiriliyor.

● **Ukrayna Müslümanları** PMU adıyla anılan partilerini kurdular. 1.5 milyon civarında Müslümanın yaşadığı tahmin edilen Ukrayna'da faaliyete başlayan bu partinin Başkanı Reşid İbrahim Baragin. Deyn gazetesi gibi gazeteler bu partinin etkin olmasıyla çoğunluğa domuz ve içkiyi yasaklayacağını yazsa da Reşid İbrahim bu tür sürtüşmelerle kaybedecek vakitlerinin olmadığını belirtiyor.

● Geçtiğimiz ayda **Tahran'da** yapılan **İslâm Konferansı** İran açısından muhteşem başladı, muhteşem bitti. İran Araplarla arasındaki buzları kırarken Batı'nın tecdit politikasını da başarısızlığa uğrattı.

MÜSLÜMANLAR VE CEMAATLEŞME PROBLEMİ

CEMAATLEŞME VE
İTİKADİ BİRLİKTELİK

"...Kitap verilenler kendilerine belgeler gelmişken aralarındaki kıskançlıktan (çekememezlikten) dolayı kitapta anlaşmazlığa düştüler..."
(Bakara 213)

Önceki sohbetimizde cemaatin oluşum sürecine genel bir bakış yapmıştık. Bu sohbette de cemaatleşmenin temel ilkeleri ile ilgili bazı konular üzerinde durmaya çalışacağız.

İlk olarak üzerinde durmamız gereken konu, cemaatleşmenin "olmazsa olmaz" ilkesi olan inanç, akide birliği ilkesidir. Bunu böyle söylerken ne kastediyoruz? Bir cemaatleşmede inançta, itakadda düşüncede bir birliktelik yoksa, pratikte birliktelik uzun süreli olamaz. Mutlaka belli bir zaman süreci sonunda dağılıp gider. Bu bakımdan itakadda birlik öncelikli bir şarttır.

Cemaatte itikadi birliği sağlamak ise ancak bir şartla mümkündür. Bu da o cemaatin temel eğitim programı olarak Kur'an-ı Kerim'i öne almasıyla olacak bir iştir. Yani cemaatleşme başlangıcında, oluşum sürecinde, mücadelenin tüm alanlarında hayat boyu sürekli olarak cemaatinin bireylerini eğitmekte, onları yetiştirmekte öncelikli olarak Kuran-ı Kerim'i elinde bulundurmaktır. Mutlaka Kur'an'dan beslenmelidir. Ancak o zaman cemaatleşmede, bir inanç birliğini gerçekleştirilmiş olabilir. Çünkü Kur'an'a göre eğitilen cemaat bireyleri sonuçta hadiseler, topluma, toplumun problemlerine aynı bakış açısına uygun

bir yaklaşımı sağlayabilirler. Bu insanların böyle bir eğitim yapması halinde Allah'a iman esasları, Allah'a inanma tarzları aynı olacaktır. Çünkü burada fıkıh kitaplarında olduğu gibi ihtilaf çıkamaz. Bu insanların peygamberleri gerektiği gibi tanımaları, Kur'an'dan beslenen gerçek bir eğitim almaları ile mümkündür. Kitaplara gereği gibi iman konusunu kavramak için yine Kur'an'dan beslenmeleri gerekir. Hakeza, ahiret inancı olsun, melek inancı olsun ve benzeri temel inançlarla ilgili birlikteliği, ayniyeti, aynı yaklaşım tarzını sağlayabilmek için temel eğitim programının Kur'an olması lazımdır. Ancak Kur'an'ın temel eğitim programı olarak öne alınması ile itikadi birlik sağlanabilir. Eğer cemaat, fertlerinin eğitimini Kur'an'dan yapmıyorsa iş baştan bozuk demektir. Geçici muvaffakiyetler, başarılar söz konusu olsa da bu hareketin uzun vadede yürümeyeceği görülecektir. Bugüne kadar yapılanlara bakılırsa aslında bunu görmek zor da değildir.

Kur'an-ı Kerim'e dikkatle bakarsak bir çok ayeti kerimelerde bu bizim temel ilke olarak öne koyduğumuz itakadda birliğe vurgu vardır. Allah'ın dinini öğrenmek, yaşamak, yaşatmak ve onun uğruna mücadele etmek için biraraya gelmiş

Şemseddin
ÖZDEMİR

yapının adı olan cemaat eğer öncelikli hedefi Kur'an'ı öğrenip insanlara öğretmek ise bunu öğrendikçe kendini daha iyi anlar ve kendisi okuduğu kitaba uygun olarak bir görüntü almaya çalışır. O açıdan baktığımızda Fatiha suresi bize bir hatırlatma yapmaktadır. Orada biz bir akit yaparız, Rabbimize deriz ki, **“Biz yalnız sana ibadet ederiz, yalnız senden yardım dileriz”**. Burada altı çizilmesi gereken gerçek, müminlerin ancak ve yalnız Allah'la irtibat kurması, yardımı ondan beklemesi, ibadeti ona yapmasıdır.

Yine Bakara suresinin 136-139. ayetleri arasında geçen kısa bir ifadeyi aktarmak istiyorum. Ehli kitap ile ilgili eleştiriler yapılırken *“Eğer onlar da sizin gibi iman ederlerse doğru yolu bulmuş olurlar. Dönerlerse anlaşmazlık için düşmüş olurlar”* buyrulur. Burada müminlerin inandığı gibi, peygamberin inandığı gibi inanma vardır ki, o da Kur'an-ı Kerim'de vardır, insanların yorumlarında değil. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği gibi inanırlarsa mutlaka doğru yolu bulurlar. Altı çizilecek bu vurgunun arkasında bize nasıl inanmamız, nasıl inanmamamız gerektiği anlatılıyor. Tekrar tekrar yüzlerce ayeti kerimde iletiliyor. Yine aynı şekilde, ayetin devamında Allahu Teala şöyle buyuruyor:

“Allah'ın boyası ile boyan. Allah'tan daha güzel boyası olan kimdir?”

Bir İslam cemaatinin görevi bu ayette anlamını bulan bir muhtevaya ulaşmaya gayret sarfetmesidir. Bu, cemaatin iman ilkelerinin, bireyler arasındaki davranışların Kur'an'a uygun hale gelmesidir. Yani Kur'an'da müminlere emredilenlerin yapılması, nehyedilenlerden de uzak kalınması halinde uzaktan bu topluluğa bakan insan unsurları

Kur'an dinde ihtilafa düşmeyi kesinlikle yasaklarken müslümanlar, peygambere “ümmetin ihtilafının rahmet” olduğunu söyleterek tarihte ve bugün birçok dini fırkalara delil bulmak gayretine düşmüşlerdir.

rı onların davranışlarında, hal ve hareketlerinde Kur'an'ı, İslam'ın temel ilkelerini görmüş olacaklardır.

Yine bir başka ayette Ali İmran suresinin 100'den 103'e kadar olan ayetlerinde Allah *“Her kim Allah'a bağlanırsa, kesinlikle doğru yola iletilmiştir.”* buyurur. Bir başka ayette *“Hepiniz Allah'ın ipine yapışın.”* buyrulur. Aynı ayetin devamında *“Allah'tan ona yaraşır şekilde korkun.”*

buyrulur. Allah'a bağlanmak nedir? Bütün bunlarda birşey görüyoruz. Demekki, bu İslami cemaat Allah'a, Allah'ın ipine bağlanmak için Kur'an-ı Kerim'e bağlanmalıdır. Yani Kur'an'ın isteğine uygun davranmalıdır. Bu ise O'nun inanmamızı emrettiği gibi inanmak, yaşamamızı emrettiği gibi yaşamamız halinde olur. Kur'an'ın dışında başka ilkelere, başka iplere yapışma halinde bu bağın sağlam olmadığı anlaşılabacaktır. Buraya kadar gördüğümüz bütün uyarılarda bir temel esasa bağlanmamız emredilmektedir. Bu da kelimenin tam anlamıyla bilerek, anlayarak Kur'an'a bağlanmaktır.

Maide suresinin değişik ayetlerinde Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenlerin zalim, fasık, kafir olduğu gibi hükümlerin yanında kitabın ayakta tutulmasından bahsedilir. Buradaki vurgularda, sürekli Allah'ın indirdiği ile hüküm verme, amel etme yalnız yaşanan düzenin siyasal eğilimlerini yorumlamak için değildir. Cemaatin kendi iç ilişkilerinde, problemlere bakış tarzında da Allah'ın hükmü var ise önce onunla hükmetmesi gerekir. Bunu cemaat hep öne çekecektir. Ama kişiler buralarda ifade edilen az sonra da ifade edeceğimiz temel Kur'anî esaslar yerine kendi yazdıkları ilkelere ortaya koyar, bunlarda da birlik olursa o zaman itikatte birlik olmaz, kendi yorumlarında birlik olur. Yine bir başka yerde *“Kitaba sımsıkı sarılarak namazı kılanlar”* (Araf 170-172) veya *“Sen sana vahyedilene sımsıkı sarıl”* buyrulur Zuhur suresinde. Yine 43-44. ayetlerde. Bir başka ayette özellikle tevbe suresi 23 ile mücadele suresi 22. ayetlerde, eğer küfrü tercih ediyorlarsa müminlere, babalarını, kardeşlerini, bütün sevdiklerini gerçekten can dost edinmemelerini söylerken birlikteliği iman esasına bağlamaktadır. Burada özetle kavranılması gereken şudur: Bir müslüman cemaatin olmazsa olmaz şartı itikatta birliktir. Kur'an-ı Kerim'i öncelikli olarak öne çıkartmayan, onu her süreçte devrede tutmayan bütün İslami cemaatler ne kadar arzu ederlerse etsinler ve hatta ne kadar İslami olurlarsa olsunlar maalesef Kur'an'ı anlamda bir inanç birliğine ulaşamayacaklardır. Bugün bütün İslami cemaatlere baktığımız zaman kendileri İslam adına ortaya çıkmış olsalar da inanç ilkelerini kendi cemaatinin beşeri yorumları haline getirmişler, farkına varmadan o yorumlar, beşeri yorumlar cemaatin alâmet-i farikası haline gelmiştir ve itikadi ilkelere ise haberleri bile yoktur. Dolayısıyla cemaat kutsallaşmaya başlamıştır. Bu ise itikatta birlik yerine yanlış bir inançta birlik meydana getirir. Kur'an-ı Kerim'in kastettiği bir itikat birliği değil, ancak kendi yorumlarının birlikteliğini sağlar ki,

bunun cemaatleşme açısından hiçbir kıymeti yoktur. Böyle bir oluşum mutlak anlamda istikbalde parçalanmayı, çatışmayı, bitişi meydana getirecektir.

İTİKADDA BİRLİĞİ BOZAN HASTALIKLAR

Sohbetimizin burasında itikadda birliği engelleyen, bozan yaklaşımlar, hastalıklar nedir? Biraz da bunlara temas etmemiz gerekecektir. İslami cemaatler itikatte birliği niçin sağlayamamaktadır? Bizce bunun birkaç temel sebebi vardır.

1- Kur'an'ın gereği gibi okunmaması

Bakara suresi 121. ayette, Allah *"Kendilerine kitap verdiklerimiz kitabı gereği gibi okurlar"* der. İşte onlar O'na iman ederler. Buradaki vurguyu dikkate alarak Türkiye'deki müslüman cemaatlere bakalım. Cemaat olduğunu söyleyenlerin büyük eksriyeti bir veya birkaç defa Kur'an- Kerim'i okumamışlardır —manasını anlama ve kavrama anlamında kastediyorum— kaldıkları okunsa bile bu yetmez. Gereği gibi okumak, düşünme, düşünme, kafa yora yora, akleden akleden ayetlerin üzerinde muhakeme ederek, yani pratikte hayatla mücadele ederken bir taraftan Kur'an'ı okumaktır. Böyle bir okunma gerçekleşmezse, Allah'a, peygamberlerine, kitaplarına, ahiret gününe, meleklerine gereği gibi iman edilmesi mümkün olamaz. Birinci esas budur. Kur'an'ın gereği gibi okunması gerektiği konusunda birkaç hatırlatma daha yapmak lazım. Nisa suresi 82, Mümin suresi 68, Sad suresi 29, Muhammed suresi 24. ayetlerinde Allah müminlere şunu emrediyor: Kur'an'ı tede-bür ederek okuyun, diyor. Bu dört ayette ifade edilen şartlara uygun olarak kendisi de İslami hayata hakim kılacağını söyleyen bu gaye uğruna çatıştığını söyleyen cemaatler bu ayetlerdeki anlamıyla gereğine göre Kur'an'ı okuyorlar mı? Bu anlamda okumuyorlarsa yapacakları hiçbirşey yoktur. Bu anlamda okuyup düşünmeyen insanlara ne denilse ona inanırlar. Bunların Kur'an-ı Kerim hakkındaki bilgileri kulaktan dolma bilgilerdir. Allah düşünmeyi farz kılıyor, onlar da tam aksine Kur'an üzerine düşünmemeyi iman esası yapıyor, düşünmeyi yasaklıyorlar. Birçok cemaatın anlayış tarzı Türkiye'deki birçok yapıda Kur'an'ı Kerim üzerine düşünmemeyi arzu etmektedirler. Bu anlamda Kur'an'a muhalif bir hareket tarzı ortaya koymaktadırlar. Ama onlara sorsanız, bunlar Türkiye'de İslam adına mücadele

ettiğini söyleyen cemaat olma iddiasındadırlar. Demekki, bu anlamda Kur'an'ı gereği gibi tede-bür ederek okumamak başta bahsettiğimiz cemaatleşmede inanç birliğini zedeleyen temel hastalıktır. Çünkü Rabbinin ne dediğini veya ne dediğini bilmeyen insanlar neye inanıp inanmayacaklarını kendilerine kim anlatırsa ona göre inanırlar. Onun anlattığı doğruysa ne âlâ ki böyle bir inanışında hiç kimseye bir yararı olamaz.

2. Kur'an'ın terkedilmiş bırakılması

Furkan suresi 30. ayette Peygamber aleyhisselam hesap günü Rabbine karşı ümmetinden şikayet edecektir. Ve şöyle diyecektir: *"Ya Rabbi, benim toplumum, benim taraftarlarım, benden sonra Kur'an'ı terkedilmiş bıraktılar"*. Yine Zuhuruf suresinin 36'dan 38'e kadar olan ayetlerde Allahu teala diyor ki: *"Kim benim zikrimden yüz çevirirse ben buna bir şeytanı arkadaş kılarım. O şeytan onu saptırır, fakat o, hala sıratı müstakimde olduğunu zanneder."* Yine Taha suresi 124-126. ayetler arasında *"Kim Rahman'ın zikrinden yüz çevirirse, Kur'an'ı unutursa biz onu bunalıma iteriz. Kıyamet gününde ise kör olarak haşşederiz. O Ya Rabbi, niçin beni kör olarak haşşettin, oysa ben görür idim, dediği zamanda sana ayetlerimiz geldi, sen onları ihmal ettin denir."* buyurulmaktadır. Bu genel uyarıları dikkate alarak olaya bakarsak;

Allah düşünmeyi farz kılıyor, onlar da tam aksine Kur'an üzerine düşünmemeyi iman esası yapıyor, düşünmeyi yasaklıyorlar.

A- müslüman olduğunu iddia eden bir cemaat Kur'an-ı Kerim'i sürekli ve tekrar tekrar okumakla, terkedilmiş bırakmaktadır.

B- Önceleri okumuş olsalar bile daha sonra cemaat halinde veya bireyler olarak yıllar geçtikçe Kur'an'ın ayetlerini ihmal edip Kur'an'ı bir taraf bırakıyorlarsa bunu terkedilmiş olarak bırakıyorlar demektir. Terkedilmiş bırakılmaları için de şeytan onlara musallat olur. Onları yoldan saptırıp azdırdığı halde onlar hâlâ Allah için mücadele ettiklerini zannederler.

C- Peygamber tarafından kıyamet günü herke-

sin hesap verdiği gün şikayete muhatap olanlar. Kur'an'ı terkedilmiş bırakarak neyin mücadelesi yürüteceklerdir. Bir daha gelmesi söz konusu olmayan en son vahyedilen ve Allah'ın bize bildirdiği gibi tekrarı olmayacak bir **Kitabı doğru dürüst okumayan, onun için kafa yormayan, onu bir tarafa bırakıp başka kaynakları zevk ve heyecanla okuyan onların gıdasından gıdasını alan bir müslüman cemaatin belli doğrular etrafında kendi yapısını kurması mümkün değildir. Nasıl bir inanç birliği sağlayabilir, çünkü onun neye inandığından haberi yoktur.** Bu anlamda baktığımız zaman bugün Türkiye'de İslam adına mücadele yürüttüğünü söyleyen cemaatlerin büyük ekseriyeti Kur'an'ı terkedilmiş bırakmaktadırlar. Kur'an'ın Arapça okunmasını kastetmiyorum. Bu bir sevap kazanma okumasıdır. İnsanlar biner defa anlamadan okusalar ne fark eder. Çünkü Kur'an anlaşılacak üzere, hayata aktarılacak üzere Allah'tan vahyedilen son kitaptır.

3. Kitapta ihtilafa düşmek

Cemaatleşmeyi sabote eden temel hastalıklardan biri de Kitap da (Kur'an'da) ihtilafa düşmektir. Bakara suresinin 174-176. ayetleri bu tehlikeye dikkat çekmektedir:

"Allah'ın Kitap'tan indirdiğinin bir kısmını gizleyen ve onu az bir değere değişenler karınlarına ancak ateş doldurmaktadırlar. Onlar can yakıcı azaba uğrayacaklardır.

İşte onlar hidayet karşılık sapıklığı, bağışlanmaya karşılık azabı satın almışlardır. Onlar ateşe ne kadar da dayanıklıdır.

Bu Allah'ın kitabı Hakk olarak indirmesinden dolayidir. Kitap hakkında anlaşmazlığa düşenler, kuşkusuz derin bir ayrılık içindedirler."

Demek ki, Kitap'ta anlaşmazlık varsa, çekişme, ayrılık, parçalama mukadder akıbetir.

Yine Bakara suresi 213. ayette özetle, "...*Kitap verilenler kendilerine belgeler gelmişken aralarındaki kıskançlıktan (çekememezlikten) dolayı kitapta anlaşmazlığa düştüler...*"

Bir cemaat Kitap'ta ihtilafa düşerse birlikteliğini sağlayamaz, uzun ömürlü olamaz.

Muhtevasının ne olduğu bilinmeyen, terkedilmiş bırakılan gereği gibi okunmayan bir kitapta zaten insanlar ihtilafa düşer. Çünkü o kitabı herkes kafasına göre tarif etmektedir. Körlerin fili tarif etmesi gibi. Bilmediğimiz kitap hakkında kafadan konuşacaksa zaten ihtilafa düşmüşüzdür. Ayrıca kitabın gerçekleri haset yüzünden, kıskançlık yüzünden bile bile tahrif edilmektedir. Grup fanatizmi ile her grup Allah'ın ayetlerini olduğu gibi kabul etmek yerine kendi grubunu des-

telemek için kullanırsa ona yönelik olarak ondan tahrifatlar yapmaya bile bile veya dolaylı olarak kendisini önceleyen, haklı gösteren anlamında Kur'an'a yaklaşırsa bu anlamla da Kur'an'da ihtilafa düşmüş olabilir.

Eğer bir cemaat az önce ifade ettiğim gibi kendi cemaatinin iç eğitimini her anlamdaki eğitimini eğer Kur'an'ı öne çıkartarak ondan sürekli tekrarla yapmazsa mutlak anlamda ihtilafa düşecektir.

Grup fanatizmi ile her grup Allah'ın ayetlerini olduğu gibi kabul etmek yerine kendi grubunu desteklemek için kullanırsa ona yönelik olarak ondan tahrifatlar yapmaya bile bile veya dolaylı olarak kendisini önceleyen, haklı gösteren anlamında Kur'an'a yaklaşırsa bu anlamla da Kur'an'da ihtilafa düşmüş olabilir.

İhtilafa düşmek halindeyse mukadderat çatışmaktır. Bunların başka bir sonucu yoktur.

Eğer inançta kitapta ihtilaf varsa eylemde birlik sağlanamaz. Onun için Türkiye bakın 70 yıl içinde kurulduğunu söyleyen, birçok İslami cemaat global cemaatlere bakalım. Bugün en az yedi sekiz parça haline gelmişlerdir. Niye? Çünkü onları birleştiren, biraraya getiren Allah'ın kitabından daha çok kendi şeyhlerinin kendi liderlerinin yazdığı eserlerdir. Onları biraraya getiren bu muhteva aslında onların en temel zaafı olarak da onları çekişmeye, parçalanmaya itmektedir. O bakımdan kitapta ihtilafa düşmek bir temel parçalanma sebebidir.

4- Kur'an'ı parçalamak veya hükümlerini gizlemek

Hicr suresi 90-91. ayette Allah uyarıyor "*Onlar Kur'an'ı parça parça ettiler. Rabbin Hakkı için onların hepsini sorguya çekeceğiz*" diyor. Burada mucizevi bir şekilde daha Kur'an'ın inişi tamamlanmadan parçalanacağına yapılan atıf maalesef zaman için de müslümanlar tarafından gerçekleştirilen bir felaket olagelmıştır. Şimdi Maide suresi 49. ayette şöyle bir ifade yer alır:

"*Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet. Onların hevalarına uyma. Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından seni vazgeçirerek fitneye düşürmelerine dikkat et.*"

veya Bakara suresi 159 ayette

"İndirdiğimiz açık delillerle kitaptan insanlara açıkça indirdiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah lanet eder, hem de lanet edebilenler lanet eder."

Bugün acaba doğru dürüst Kur'an'ı okumayan ders yapmayan müslüman cemaatlerin bazıları bilerek veya bilmeyerek Kur'an'ı parçalamış noktaya düşmüş olamazlar mı? Bugün cemaatler acaba Kur'an'ı mı tebliğ ediyor çoğunlukla yoksa kendi kitaplarını mı? Kendi arkadaşlarına öncelikle kendi yorum ve düşüncelerini özümletiyorlarsa bilerek veya bilmyerek Kitab'ı parçalamış veya birçok yönünü gizlemiş olurlar.

5- Dinlerini parçalamak, Kitap'ta olmayanı Kitap'tan gibi sunmak

6/153 "Fırkalara ayrılarak dinlerini parça parça edenler"

21/93 "Dinlerinde ihtilafa düştüler"

23/53 "Dinlerini paramparça ettiler. Her fırka kendi elindekiyle avunmaktadır."

30/31-32 "Yalnız O'na yönelin ve O'ndan sakının, namazı kılın, dinlerinde ayrılığa düşüp hiziplere ayrılan, her bir hizbin kendisinde olanla övündüğü müşrikler gibi olmayın."

42/13 "O size dinden Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi şeriat yaptı. Şöyle ki dini hayata hakim kılın ve O'nda ayrılığa düşmeyin..."

Bütün bu ilahi uyarılara rağmen acaba müslüman cemaatler bu felaketlerden kendilerini ne oranda kurtarabilmektedirler.

Yoksa her grup kendisini mutlak hak olarak görüp diğerlerine yanlış yolda olanlar gözüyle mi bakmaktadırlar.

Kur'an dinde ihtilafa düşmeyi kesinlikle yasaklarken müslümanlar, peygambere "ümminin rahmet" olduğunu söyleyerek tarihte ve bugün birçok dini fırkalara delil bulmak gayretine düşmüşlerdir.

Müslüman cemaatler dini fırkalaşmaya fırsat vermemeli, kendi yorumu ve görüşlerini din gibi belletip büyük bir sapmaya yol açmamalıdır.

3/78'de "Onlardan bir grup aslında Kitapta ol-

bir müslüman cemaat itikadde birlikteliğini Kur'an'ın muhtevasıyla dipdiri bir tarzda ayakta tutmak ve Kur'an'a sımsıkı sarılmak mecburiyetindedir. Bu ise Kur'an-ı Kerim'i cemaatin eğitim ve öğretiminde en öncelikli kaynak olarak uygulamaya koymakla mümkün olabilir.

mayan birşeyi Kitap'tan sanasınız diye Kitab'ı dillerini eğip bükerek okurlar ve O Allah katından olmadığı halde "ALLAH KATINDANDIR" diyerek Allah'a karşı bile bile yalan söylerler.

2/79 "Yazıklar olsun. Kitabı elleriyle yazıp, sonra da az bir değere değişmek için bu Allah katındandır diyenlere. Yazıklar olsun elleriyle yazdıklarına, yazıklar olsun kazandıklarına"

Yukarıdaki anlamıyla kendi yorum ve düşüncelerini Allah'ın katından gelenler gibi tartışılmaz kabul edenler kendi cemaat mensuplarına kutsal metinler gibi ezberletip belletenler de cemaatin itikadi birliğini sabote edip parçalamış olmaktadır.

"Kendi cemaat yorumunu, anlayışını kadrolarına iman esası gibi belletmek, önder ve liderlerinin eser ve esaslarını iman esası gibi ezberletip Kur'an'ın önüne geçirmek halinde cemaatler en temel sapma noktasına gelirler ve bu yönüyle de itikadde birlik (Kur'anî anlamda) mümkün olmaz.

Kur'an'da ihtilaf varsa cemaatte de çekişme ve çatışma devamlıdır. Bu yönüyle cemaatlerin iki yakası bir araya gelmez.

Sonuç olarak bir müslüman cemaat itikadde birlikteliğini Kur'an'ın muhtevasıyla dipdiri bir tarzda ayakta tutmak ve Kur'an'a sımsıkı sarılmak mecburiyetindedir. Bu ise Kur'an-ı Kerim'i cemaatin eğitim ve öğretiminde en öncelikli kaynak olarak uygulamaya koymakla mümkün olabilir.

Müslüman cemaatlerin yapması gereken temel görev budur. Aksi ise ancak parçalanmayı, umutsuzluğu ve karamsarlığı ortaya çıkaracaktır. Çoğandır İslâm Dünyasının hali budur.

**Ya Kur'an'a sımsıkı sarılmak.
Ya parçalanmak.**

■

Yeni Çekir

İslâmî Mücadelede

Bilginin Gücü

Cevdet Said

Pınar Yayınları

Beyazsaray Zemin kat No: 31 Beyazıt İstanbul Tel: 518 15 15 638 49 44

AHLAK VE KONTROL

Erdemli bir toplumu arayanlar ahlaki teslimiyetlerinin sonuna ekledikleri ütopyalarının yeryüzünün herhangi bir yerinde etekemiğe bürünmesinde, yeryüzünün merkezindeki konjonktürün etkisini doğru hesaplamak zorundadırlar. Kemal Karpat kitabında diyor ki: “30 Ekim 1918’ de altmış parça gemiden oluşan Müttefik donanması Rusya’da ki Bolşevik hareketine karşı koyma bahanesiyle İstanbul’a gelerek asker çıkardı” (*Türk Demokrasi Tarihi*, Afa, 1996, s:50) Bolşevizm, Ortadoks Slavlara “ekmek-özgürlük-eşitlik” sloganıyla insanlaşmış bir İsa müjdesi sunarken başka bir ahlaki yapılanmanın (Osmanlı) tükenişine vesile ediliyordu. İstanbul’a asker çıkarılan tarihten 70 yıl sonra Batı ideolojisinin kırık bir tekrarı, taklit bir medeniyet tezahürü olan Bolşevizm üzerinden denilebilir ki: erdemli toplum tasarımlarının gerçekleşmesi anında tasarımların kendisi için davranmak bakımından samimiyeti tartışılmaz olsa bile Batı medeniyetinin bir bahanesi olup olmayacağı hakkında birşey bilemeyebiliriz.

Ahlâk doktrinlerinin etrafında toplanmış bireylerin faaliyetleri erdemli

toplum arayışının tezahürü olmayabilir. Bunu iki hareket noktasından kalıkarak söylüyorum:

1) Bir ahlakın doğruluğu, karşılaştığı ahlaki yapıların tefessühü için çalışmadığının tahakkuku ile anlaşılabilir. Buna göre ahlak doktrinleri yeryüzünün tümünde “sözünde duran, çalmayan, haksız yere adam öldürmeyen, zina etmeyen, ana ve babayı terketmeyen, yeryüzünde kibirle yürümeyen” vs. vasıflarla yüklü toplumsal yapıları destekleyerek hakikatin tezahürü olduklarını hissettirebilirler. Nitekim Muhammed (sav)’in getirdiği ahlakın doğruluğu O’nun Mekke’nin ahlaki zaaflarını kışkırtıcı davranışları seçmemiş bulunuşu vesilesiyle anlaşılabilir ve ciddiye alınmıştı. Mekke daha en başta Muhammed (sav) hakkında şöyle düşünmeye başlamıştı: “Eğer Muhammed ahlaki seçmelerini ilerde Mekke’nin ekonomi-politiği üzerinde etkili olmaya ait bir manevra olarak geliştirmiş olsa Kureys’in içindeki yalancı, dalaveracı, az bir pahaya yaşamını değiştirmeye hazır nice zelil adamları ilerde kullanacağı politik gücüne dahil ederdi. Oysa O’nun etrafında şahsiyeti ezilmemiş belki sayıca az

**Haluk
BURHAN**

ama ahlakça üstün insanlar toplanıyor. Buna göre Muhammet (sav)'in katıldığı Hilf'ul Fudûl, bir dernek yahut parti-hizip olmaktan çok toplumun çözülüşüne mani olacak telkinleri yapan, ilişkileri geliştiren hatta müdahale eden bir fikir hareketi olarak görülmelidir. Üstelik bu hareketin kaynağı bizzat o toplumun aristokrat zümresidir.

2) Erdem arayışının ortaya koyduğu ahlakın bizi meçhul kapma aygıtının kontrolüne tabi kılmaması gerekirdi. Yani ahlakın amacı fakirlerin fakirlikten kurtulması, açların açlıkların bastırılması, suçluların suçlarından tevbe etmesi vs. gibi ekonomi-politik açısından kullanılabilir olmasına raci idi. Gerçekte bu ahlakta aranabilecek daha üst gerçekliği ifade eder. Bir ahlak kendisini yüklenenlerin suç işlemekten, dürüst, toplumsal bozmadan idame-i hayat edinmelerine dönüşüyor, üstelik kamusaladaki kalkınmanın yahut üretim-tüketimin motive edici aracı olarak kullanılıyorsa onun erdemli toplum arayışının izleğinde olduğu söylenemez. Bu, gerçek bir ahlakın toplumsaldan yaşama alanı talep etmeyeceği nedeniyle ortaya çıkıyor. Yani ahlak, toplumsala yahut ekonomi-politike 'bana yaşama alanı ver, benimle yaşamak isteyenlerin kapısı olayım, toplumsalın içindeki suçluların vicdanı, arınmak isteyenlerin tevbegâhı kılınayım' demiyor. Ahlak toplumsal yaşamı tevhid edici niyetiyle bizzat yani bir ekonomi politik temsil ediyor. Yaşama alanını toplumsalın bütünü-

Ahlakın arayışı ile ekonomi-politik sistemlerin adalet arayışı birbiriyle çelişiyor. Ahlak, ekonomik sıkıntı dönemlerinde topluma sabrı ve birbirleriyle dayanışmayı vurguluyor. Yahudilerin imtihan edildiği Cumartesi Yasağı'nda bu farkediliyor. Oysa ekonomi-politik darlık dönemlerinde topluma rağmen bireysel maddi sıyrılışını realize ediyor.

deki en uzak ferdin yaşadığı yere kadar teşmil etmek istiyor. Örneğin zina edilmeyecekse sadece bu ahlakı kabul edenlerin değil, toplumun tüm fertlerinin; işçiler sömürülmeyecekse, mülkiyet hakkı dokunulmaz olup hırsızlık yapılmayacaksa, adam öldürülmeyecekse... yine her kesimin katıldığı, razı olduğu ilkeler bütününe vurgu yapıyor. Üstelik ahlak bu talebinde bulunurken sosyal problemler bakımından başka perspektifler geliştiriyor. Ekonomi-politik fakirliği kendisi için tehlikeli bulmasına karşı o fakirliği kurtulması gereken sosyal bir problem şeklinde algılamıyor. Üretimin artırılması, kalkınma, servetin birikmesi vs. gibi ekonomi-politik meseleleri kendisine (ahlaka) dert edinmiyor. Bilakis diyor ki insanların kiminin fakirliği hayatın gerçeğidir; ahlakın en büyük ilkesi de kalkınma, prodüktivite, sermaye temerküzü değil, sevdiğimiz şeylerden infak edip bizden daha muhtaç olanlarla paylaşmaktır.

İnsanlık tarihi ahlaka yaklaşımları itibariyle birbirine ters gibi görünen ama nihayetinde toplumsal alanı aynı şekilde parçalayan iki yönelim üzerinde yürüyor. Bunlardan biri, ahlak düşünürlerinin toplumsalın kirini toplumsala bırakarak ulvi işlerde ve manevileştirilmiş bir hayatta arınmanın gerçekleşeceği fikriyatıdır. Süfli işlerle uğraşmadığı için arınma becerisini ve entellektüel zevklerini geliştirebilen ahlakçılık bir müddet sonra toplumsal hiyerarşisini kurar. Çalışanlar, hizmetçiler dünya uğraşısı içinde her tür bilgiye bu arada ahlaken incelemeye dair bilgiye yabancılaşır ve cahil kalır. Üstelik süfli dünya tüm ihtirasların alabildiğince serbest bırakıldığı bir ortam haline getirilmiştir. Çünkü ilim adamları yani ahlakçılar arınma gayresiyle çekilmekle bilgiyi, uyarmaya doğruyu ta-

nıtmayı.. da dünyadan çekmişlerdir. Bu, dünya işiyle uğraşanların kısa zaman içinde hevalarına kapılmaları ve suçlulara dönüşmeleri için yeterli bir ortamdır. Ahlakın kendini toplumsaldan ayırması, kutsallaşmasına, toplumsalın zaaflarından beslenmesine ve toplumsalı tabakalaştırmasına neden olur. Gerçekte bu durum ahlak adına ahlaksızlığın kontrol edilmesi, denetlenmesidir.

İkinci yönelim dünya uğraşısı içinde ortaya çıkmış bir toplumsal hiye-

Muhammed (sav) Mekke'de köleleğin ahlakını değil, insanları köleye (proleterya) dönüştüren ahlakı sorguluyordu.

rarşinin ahlakı kontrol etmek istemesinden geliyor. Burada artık ahlak yüksek kültürü temsil etmez. Son derece avamı, basit, tek düze anlayışların tezahürü ve hakir tabakaların tutunma dayanağıdır. Halk yığınlarının bu alt-kültürlerle kendini ifadesi hiyerarşinin denetleyicileri için sakıncalı değil. Çünkü böylece ahlak dışına kayanların suça meyil ederek cezalandırılmaları, ahlaki tavırlarını sürdürenlerinse çalışıp hizmet üretmeye devam etmeleri mümkün hale geliyor. Halkın kutsal ihtiyaçları, arayışları yoğunluk kazandığında hiyerarşinin tavanı bu talebi karşılayacak kurumlar açıyor.

Şimdi yeniden başa dönersek, erdemli toplum arayışı ekonomi-politikin hedefleri ile paralel seyirde değil. Belki erdemli toplum olmanın da kendine özgü ekonomi-politik an-

lamında yapısı bulunduğu söylenebilirse de, bunun şu an kullanılan iktisat bilgisi ile yakınlığından söz edilemez. Ahlakın arayışı ile ekonomi-politik sistemlerin adalet arayışı birbiriyle çelişiyor. Ahlak, ekonomik sıkıntı dönemlerinde topluma sabrı ve birbirleriyle dayanışmayı vurguluyor. Yahudilerin imtihan edildiği Cumartesi Yasağı'nda bu farkediliyor. Oysa ekonomi-politik darlık dönemlerinde topluma rağmen bireyselin maddi sıyrılışını realize ediyor. Kâr etmeyi, darlık anını kendi için fırsata dönüştürmeyi akli bir durum sayıyor. İki yönelişin arasındaki fark nedeniyle Mekke'nin Muhammed(sav)'e cevabı ahlakın amaçlarına uygun nitelikte olmadı. Çünkü Mekke ahlaki yönelişe ait bir cevap verdiği takdirde Arap yarımadası üzerindeki denetimini yitirecekti.

Ahlak söylemleri merkezi konjonctürün (ekonomi-politiki belirleyen öğelerin) etkisi altında değilde mutlaka içinden çıktığını ekonomi-politiği yapısal olarak reddederler. Bolşevizm Avrupa kapitalizmi ile çelişiyor görüntüsü vermesine rağmen kesinlikle ahlaki yapılanma değildi. Çünkü ideolojisini tamamen kapitalizmin doğurduğu sınıfa (proleterya) yönelik olarak kurmuştu. Bununla aslında kapitalizmin insanları proleterya dönüştüren metodunu doğru bulduğunu söylemek istiyordu. Çelişkisi proleteryanın doğuş biçiminde değil yönetim biçiminde idi. Oysa Muhammed (sav) Mekke'de köleleğin ahlakını değil, insanları köleye (proleterya) dönüştüren ahlakı sorguluyordu. ■

GÖR DE ELLERİMDEN ELE VERME BENİ

Hayatın kıyısında durmak... Tedirgin gözlerle seyre dalmak ve en ucuz yerinden hayata katılmak... Hayatın aşınmaz bir dağ gibi gelip şehrin orta yerine kuruluşu insanları uzaklara fırlattı. Kaçışan insanlar dönüp hayatı korkulu gözlerle uzaktan seyreliyorlar.

Bir canavarla kurulacak yakınlığı ölçmeye çalışırken yaşanan belirsizlik yaşıyor. Belirsiz olan korku barındırıyor.

Tedirginlikler, korkular, uzaklaşmalar, kaçışlar sonra hayatı oluşturur oluyorlar. Önce taşlaştırıyoruz her şeyi sonra eritmeye çalışıyoruz. Erisin istiyoruz aksın ve arınsın. Akan her şeyi suya nispet ediyoruz. Anı olmayı renksiz ve kokusuz su ile ölçüp insanla kıyaslamak istiyoruz.

Akmak yola çıkmaktır.

Saf niyetle ve coşkuyla çağıldayarak akmak. Bedeli büyüktür saf kirlenmeden akmanın. Pençeleri çelikten hayata karşı, pamuk bir çocuk elinin rekabeti ne kadar olabilir ? Acıyı göze alabilmekle başlar hayatın içinde hayata karşı, bu onurlu akış. Hazır olmalı "duru" akmaya kalkan yolcu. Tek ve yakın arkadaşısı yalnızlık olacaktır. Evi ona

yabancılaşabilecektir. Beceriksiz olduğu söylenecektir.

Gizliden gizliye meczup muamelesi görecektir. Bütün bunlara aldırmadan devasa gövdesiyle akan kirli alev ırmağının içinde serin bir sızıntı olarak akabilecek mi? Dahası ve daha önemlisi bu akışta eziyet duymadan mı yer almaktadır? Haklılığım tüm hücreleri tekmi birden iligine kadar, onay vermekte midir? Cevaplar evet ise yolun açık olsun ey yolcu.

Gez şimdi kentin caddelerini. Çık, seyret yaldızlı vitrinleri camları eritircesine silen tezgâhtar kızların düğümlü düşlerine cevap hazırla. Çarklar dönerken; döndürülürken şu ter ırmağı yatıyla yol alan renk körüne bak ve cevap hazırla.

Evet bu çiftçi de şaşkın. Gürültü geliyor toprağın yarılan bedeninden. Elinde suni gübre ve yamacın dibinden çektiği su ile suluyor tarlasını. Gökyüzüne bakmayı unuttuğunu bile hatırlamıyor. Kentte akan ırmağa bir sızıntı olara karışıyor o da .

Cevap hazırla.

İrmak olmadan çıkmıştır bu gümbür gümbür akan gürültü. Sel olmuştur. Geriye sadra şifa bir şey bırakmadan

Ahmet
MERCAN

akan bir sel olmuştur. Kervan kıran, yar tanımaz sevdaya dudak kıvıran... Suları donduran, yeşili solduran. Bu sel bir renk istemektedir. Bizden.

Kül rengini geri gönder. Bu bir savaş sebebidir biliyorsun. Sekreterler telefonlar bağlayacaklar. Ajandalarda ismin kayıtlanacak. Azgın uyumsuz ve her dilde sakıncalı kaydı ile gireceksin tutanaklara. Sırtında ilk insandan kalma köprü ile teröristsin. Tecrübeden kaçanlara hatıra taşıdıkça sen bırakılmayacaksın kentin kliniklerinde tedavi edilmeden sırtında bin bir hatıra...

Ah çeken bir topluluğa taşıdığın bu ecza kâr etmez. Kül rengini bozan her şey yasaklanmıştır. Emir budur. Keskin, katı yorumsuz. Sen hayata merhamet sızdırmaya çalışıyorsun sırtında ilk insandan köprü taşıyan adam. Seni her ülke sınır dışı etmeye hazırlanıyor. Korkutuyorsun kurulu her düzeni, tezgâhlara tedirginlik sunuyorsun. Her biri tedbir peşinde senin gelme ihtimaline karşı. Gelme ihtimalin piyasaları olumsuz etkiliyor. Gayri safi milli hasıla iyi duygular beslemiyor hakkında. Borsa ilanlar vermeye hazırlanıyor senin gelme ihtimaline karşı. Çocuklar şimdiden uyarılıyor.

İyi ki çocuklar fazla bir şey anlamıyor.

Sen hiç uçurumdan düştün de neye konamadığın oldu mu? Geceler namuların önünde bir serçe kadar korumasız ve gökyüzü genişliğinde haklı...

Rüyalarım barut fiçisi.

Her pencerenin sabahına seferden döner gibi dönüyorum. Gözlerimden geçiyor tren sesleri ve bileklerinden sallanan eller. Rayları deli eder biliyor musun gözyaşı toprağa düşünce. Duvarların yaslandığı hatlar arasındayım. Kitaplardan çıkıp gelen kahramanlar tarafından kovalanıyorum. Kalelere sığmıyorum. İflah olmaz arkadaşlarımızdır acılar. Acılar ve kilit-

leri paslı kapılar.

Her kapalı kapı ardından beni ara.

Kendi içine doğru akan bir ırmak görürsen veya kirpiklerinde aşk şarkıları ile gözlerini saklayan bir adam; ona sor.

Nehrin kenarında yaktığım ateşi...

Yaktığım ve uzaktan seyettiğim ateşi.

Nicedir dilimi kullanmıyorum. Ellerim haritadır gel de gör. Görde ele verme ellerimden beni.

Nicedir eldiven giyerim, yaz mevsimi yetmez örtümü kaldırmaya.

Ey! Sırtında ilk insandan köprü taşıyan adam, anlamlarına alıcı bulmak için iç içe girdi gecelerim ve günlerim. "Bahçe" dedim biliyor musun? panzerleri peşime saldırlar. Yazdım bir gece hepsinin kapısına "Takvimden yaprak çalarken yakalandınız, kaçamazsınız!"

Saray, yıkılarak yok olurum korkusu ile titriyor bir deprem söylentisi duyar duymaz, ovalara koşuyor.

Kaçamazsınız!...

Kaçtıkça kendinize gelirsiniz. İyi de olur inanın size başkası gelmeden kendinize gelin. Henüz suyun sıcak ve soğuk olduğunu hissediyorken bedeniniz; gelmek iyi olur.

İyi.

Sırtında ilk insandan köprü taşıyan adam. Toprak yıldız ve annenin çocuğuna bakışını getirdin, bilmiyorum sanma. Kentin girişinde yer alan tepenin üzerinde peynir, su ve ekmek... Bir de evrensel türkü... dolunay bize eşlik ederse dalarız akabinde alevden ırmağa; kargaşa seline. Önce ayaklarımızla yavaş yavaş elimizi uzatırız kıyıya. Gövdemiz direndiği kadar. Kırarız belirsizliğin omuriliğini.

Dalarız hayata, şahdamarına kadar.

Sırtında ilk insandan köprüyle gelen adam, iyi olacak diyorum şehre girişimiz su donmadan ve hazır mavzerken gözlerimiz. ■

FIKHI DÜŞÜNÜRKEN

Mezhep sahibi olan büyük İmam Ebu Hanife rahmetullahi aleyh fıkıhı şöyle tarif etmiş: “Fıkıh, ümmetin ittifak ve ihtilaflarını bilmektir”. Müslümanların lügatında fıkıh, ‘ince anlayış, bilmek’ gibi pek çok manalar taşır.

İttifakları, ihtilafları bırakabilsek de, fıkıhın özü, esası olan tevhidi bilmeyen; taklit marazına yakalanmış acezeler fıkıhı ve mezhebi ne bilsin ki, şu temel esasları içeren mezhebi anlasın.

Fıkıhın oluşturduğu mezhep, sahibine kişilik kazandıran mahsus bir yoldur; mukallidine keramet sunmaz. Babasından, anasından, dayısından, hocasından ve şeyhinden ne duymuş, ne işitmişse hemen lebbeyk diyen mukallit avamın mezhebi mi olur ki fakih bir kişilikle izzetlensin.

Zanlarına uymayan görüşleri teville yeltenen; anlamadığı din adına verdiği fetvalarla karşı görüşteki araştırmacılar karalayan, ya da Kur’an-ı Hakim’de hükmü kaldırılmış ayetlerin veya hükmü baki olduğu halde Kur’an’a girmemiş bir

ayetin olduğundan söz eden, bu sözlere dayanarak fetvalara geçen kıladelileri alim sanan kimseler, mezhepsizliğin zilletini, mezhep sahibi olmanın izzetini nasıl idrak edebilsin.

Resul prensiplerini esas aldığını okuduğumuz İmam Şafii, cehalete mazeret tanımazken, pek çok bilmezler güruhu mukallidan kendilerini nasıl ona nisbet ederler?

Aksak gördüğü bir idarenin öğretilerine katılmadığı için mihnetlere uğrayan, fakru zaruret içerisinde bir hayat sürdüğü görülen İmam Ahmed b. Hanbel’in kendisine sunulan dünyalıklar karşısında, fıkhi görüşlerinden taviz vermemiş olduğu kaydedilir. Gel gör ki, aynı mezhebi paylaştığını sananlardan bir kısmı, dünya nimetleri ve birgün çürüyüp gidecek olan bedenlerinin rahatı için, arayıcılığı bırakarak Vahabi, Şahabi, Kebabi gibi mukallitleri nasıl beğenirler?

Medine-i Münevvere’nin büyük fakihi imam Malik, Resul mescidinde vermiş olduğu bir nutkunda: “Resulullah’dan başka hiçbir kimse yoktur ki, sözü alınır veya reddolu-

**M. Said
ÇEKMEGİL**

nur olmasın” demiş; doğru söylemiş. Gel gör ki onu da sevenler arasında İmam-ı Malik’e eleştiri getirmekten korkan mezhepçiler çıkmış.

“İmam Cafer’in fıkıhı ve mezhebi esas itibariyle diğer dört mezhepten uzak ve farklı değildir.” diye yazmıştı usul bilgini Ebu Zehra. Ne yazık ki, onun da mukallidleri, ‘Sünnet Ailesi’nin sahabilerden telakki ettikleri bir sahabiye, Rasulullah’ın kayın-biraderi bulunan bir idareciye çamur ata gelirler. Mukallidin başka işi mi olurdu ki, yaptığım iş doğru mu yanlış mı diye düşün-nebilsin?

“Doğru amel ancak sağlam bilgi üzerine kurulabilir” ve “Az amel ile ilmin çok amel ile cehilden” çok yükseklerde olduğunu vurgulayan İmam-ı Kebir Ebu Hanife’nin mukallitlikleriyle övünenlere de bakınız; gücü ve imkanı olmayanlara bir şey dene-
mez, hanif olmakla övünenleri görünüz, onların ne durumda olduklarını anlamakta gecikmezsiniz. Bu zihin tembellerinin araştırmayı bırakıp sorgulamayı yasaklayanlar olduğu anlamakta gecikilmez. Kimisi molla kılıkli, kıladelî fetvacılıklarla övünüp durmaktadırlar, kimisi de mistik menkibelerle avunmaktadırlar.

Ebu Hanife, içtihatları hakkındaki mukadder sorulara cevap olarak: “Bulabildiğimiz kavlin en güzeli budur. Her kim bundan daha iyisini bulursa ona tabi olsun” dermiş. Bu şahsiyetli uyarıya rağmen, bazı hanefî olduğunu iddia eden acelecilerin, diğer arayıcı müslümanları nasıl haksız ithamlarla suçlayabildiklerini görün. Böylesine mukallitler için, Hanefî müellif İbn-i Abidin’in şöyle dediği yazılmış: “Bunlar semizi arıktan, sağlamı bozuktan seçemezler...gece karanlığında odun toplayan gibi ne bulursa onu alırlar... onlara yazıklar olsun”

Halkından bir kısmı tarafında “Gavur Pa-dışah” diye anılan II. Mahmud’un oğlunun ilan ettiği Tanzimat-ı şerriye fermanına ses çıkaramayıp belî diyen sözde ulema nasıl oluşmuştu tarihte; düşünölmeye değmez mi?

Haşmetli bir devletin, haşmetli bir halife-sinin toplumuna kanunname yapmak iste-mesine rağmen, kitabının bir beşeri eser ol-

duğunu hatırlatarak razı olmadığını okudu-ğumuz İmam-ı Malik’i (Allah ondan razı olsun) düşünün, bir de İmam Cafer hazret-lerinin görüşleri sanarak kabullenip, onu “Sonsuza kadar değıştirilemez” kaydıyla kanunlaştıran mukallitlerini düşünün. Bun-ların “ıctihada açık kapı bırakıyoruz” derken düştükleri çelişkileri düşünün. Ve mukallitlerden mukallitlerin nasıl ayırtedi-lebileceğinin zorluğunu düşünün.

Hele bir de Kur’an-ı Kerim’in dışındaki herhangi bir eseri, Resulullah’dan başka bir beşeri hüccet edinerek tembelliklerini gizlemekte, heva ve heveslerini izlemekte olanların kendilerini açmaza, benzerlerini çıkmaza alanları düşünün.

Elbette muhterem muallimlerimiz; hoca-larımız ve çok değerli müelliflerimiz ol-muştur ve olacaktır. Onların çok emek çekip bıraktıkları eserlerden elbette çok faydalanıyoruz. Yüce Rabbimiz ecirlerini kat kat ihsan buyursun. Fakat onların hiç birisi “Meryem’in oğlu İsa” da olsa; İsa aleyhisselam’a bağılı müslüman havariler-den de bulunsa hiçbir zaman rablaştırılma-yacaktır. Böyle paganvari saplantılarda ka-lanlar Alalh’ın kitabında kınanmış olarak anılır. (9/31)

Koca Osmanlı imparatorluğunda bulama-dığımız, ama şimdi elimizde bulunan Mer-hum Elmalılı’nın dokuz ciltlik değerli bir tefsiri var. Allah Razı olsun; istifade etmek-teyiz. Ama ne varki bir iki anlayışına katı-lamadığımız için, bazıları tarafından yadı-ranıyoruz da. Mesela, Elmalılı’nın 1936’da basılan tefsirinin 3. cildinin 2094. sayfasın-da: “...Veledi zina helake ma’ruzdur, emvat hükmüdedir” diyor. Bu yorumunu çirkin bir günahın kötü neticesini sonunda meydana gelen masum meyvesi dolayısıyla yapmış bulunuyordu. Acaba düşünölmemiş mi idi ki, her insan İslâm fıtratıyla beraber doğar. Bir masum veledin ne günahı vardır. Bu gi-bi aktarımlara katılmamak her müminin hakkıdır; ancak kritikleri yapılan mümin bilginleri de küçöltmez ve her iki kesimin de ecirlerini eksiltmez.

Meryemin oğlu da olsa bir beşer, “Allah’a ibadet etmelerinden başkasıyla emr olun-mamıştır.” (9/31) Gel gör ki, pagan saplan-

tılılar “Allahı bırakıp da kendilerine bir takım veliler edinen (in); biz bunlara ancak bizi Allah’a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz” diyenlerin hidayete layık olmadıklarını hakkı örtücülerden olduklarını Kur’an haber eriyor (39/3) Zihin tembellerinin benzer mazeretler uydurmaları kendilerini kurtarabilir mi?

İCTİHADİ DÜŞÜNELİM

İctihad, kişinin şahsi problemlerini çözebilmesi için selim aklı ile seferberlik ilan etmesidir; müminin başta gelen ibadetlerindendir. İctihad kişinin problemlerini çözebilmek için aklı selimini seferber etmesidir; müminin başta gelen ibadetlerindendir.

Anlamaz kıldecilerin, fikir zannedilen beşeri arzuları ve arızı bakış ayrılıklarıyla cemiyeti zihni anarşilerden uzak tutmak için böylesine lüzumlu bir ibadetin kapısına -iyi niyetle de olsa- kilit vurmak haksızlık olarak idrak edilmeliydi, fakat bunun büyük bir kesim tarafından idrak edildiği görülememişti.

Ferdi bir vücubiyet ifade eden icthad, toplumlarında mes’elelerini halletmek için başvuracağı kolektif icthada baş vurması ‘farz-ı kifaye’; bir vücubiyettir.

Evet her ibadetin bir zamanı vardır. Şafak atıktan sonra yatsı namazının kılınması, şakır şakır yağmur yağarken yağmur duasına çıkılması nasıl gereksizse, problemi olmayan; meselesi bulunmayan fert ve toplumların samimi icthad idadetleri de tatav-

vu nev’inde nevafile olur. Ama meselesiz; problemsiz içtimai veya ferdi bir yaşantı nasıl olacağı düşünülmelidir, mümkün mü?

Beşeriyet bu açıdan bakılırsa, hele kişi müminse, mukallit değilse, problemsiz bir insanlık olacağını nasıl düşünebilir?

İctihad kapısı kapalıdır diyenler bu zanlarına ilmi bir delil gösterememişlerdir. Neye dayanarak millet-i Muhammed (sav)i düşünme ibadetinden alıkoymaya çalışmışlardır? “Düşünmek farzdır” diyen Metin Mengüşoğlu gibi mütefekkirleri neden dinlememişlerdi de lutfi ilahi olan beyinlerin kapısına kilit üstüne kilit vururken “hangi akla kulluk” etmişlerdi? Acından gebereceklerini zanneden, doğum kontrolüne başvurarak insanları daha ana karınıdayken katledenlerin ahiretsizliği meslek edinenler gibi, doğru düşünmesini bilmeyenleri, güya fikir anarşisinden kurtarmak isterken zeka kısırlığına zemin hazırlayanları akla doğum kontrolü koymuş olacaklarını acaba farkında olamamışlar mıydı?

Düşünmemişlerdir ki, ‘icthad kapısı kapalıdır’ diye bir hükme geçerken, delilsiz de olsa, icthad yaparak kendi kendilerini tekzip etmiş olduklarının farkında mı idiler acaba?

Şu hususu da düşünelim: İlmi bir ölçüye sahip olmayanların (rasyonelistlerin) birbirlerini tekzip edegeldikleri de bir vakıdır. Akaid bilgini Sabuni’nin dediği gibi bunlar salim akıllarına değil “his ve tahminlere göre beyan” ve hareket etmeyi akli bir davranış sanırlar. ■

Okurlarımızın Dikkatine

1998 Ocak ayından itibaren derginiz **Umran** yayınıni aylık olarak sürdürecektir.

ABONE OLUNUZ. ABONE BULUNUZ!

KANUNİ'NİN GAZİ BALI BEYE YAZDIĞI MEKTUP

Mohaç savaşının kazanılmasında Gazi Bali Bey'in büyük faydası olmuştur. Aşağıdaki mektup Kanuni'nin Gazi Bali Bey'e nasihatlerini içermektedir.

"Her iyiliğin kaynağı adalettir Bali Bey, adil olmayanın elinden çıkan kötü iştir. Hz. Muhammed, bir günün adaleti altmış yıllık ibadetten üstündür buyurmuştur. Öyle insanlar vardır ki ellerinde fırsat yokken salih abid ve zahid görünürler, ellerine fırsat geçin-

ce de Nemrut kesilirler. Hizmetlerinde kullandığın adamların dış görünüşüne aldanma. Mala muhabbet edeni devlet hizmetinde kullanma. Zira onlardır ki, Allah (c.c)'ın bana emanet ettiği halkı ezerler. Ey Gazi Bali Bey mansıbımın geliri masrafıma yetmez diye gam çekme, ne dileğin varsa benden iste. Sana emanet ettiğim askerlerimin ve tebamın gençlerini evlat, ihtiyarlarını baba, yaşlılarını kardeş bil".

"Toplumlar, medeniyetler ve imparatorluklar, kendilerini doğuran ana fikirlerine ihanetlerinden dolayı yıkılırlar. Tarihin bütün bozgunlarına bakarsanız, oralarda ihanete uğrayan fikirlerin intikam aldıklarını görürsünüz. Gerçektende bu bozgunlar, ilk ve temel modeline uymayan fikirlerin orijinalliklerinden uzaklaşıp ona ihanet etmiş fikirlerin doğrudan doğruya yol açtıkları sonuçlardır."

— Malik Bin Nebi

NÜKTE

Bayburtlu Şair Zihni'ye nereli olduğunu sorarlar. O yıllarda Bayburt Erzurum'a bağlı olduğu için şairimiz şu cevabı verir:

"Erzurumluyum."

Memura benzeyen zat biraz alay kokan bir ifadeyle sorar:

"Erzurumlular günde 200-300 dirhem tezek yer, değil mi?"

Memurun bu terbiyesizliğine canı sıkılan Zihni de bir soruyla cevap verir:

"Nereden biliyorsun?"

"Benim Erzurum'da üç yıllık memuriyetim var."

Bu sözleri işiten Zihni hemen kaleme kağıda sarılarak bir şeyler hesap etmeye başlar. Zihni'nin konuşmayı bir kenara bırakarak hesaba dalması muhatabını hayrette bırakır. Dayanamayıp sorar:

"Efendi ne yapıyorsun?" der demez şairimiz taşı gediğini koyu verir:

"Efendim, Erzurum'daki üç yıllık ikametiniz sırasında ne kadar tezek yediğini hesap ediyorum."

"İyilik yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Fakat iyilik, Allah'a, Ahiret günü'ne, meleklerle, Kitaba, ve peygamberlere iman eden, sevmesi-ne rağmen malı yakınlarla, yetimlere yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere veren, namazı dosdoğru kılan, zekatı veren, ahidleştikleri zaman ahidlerini yerine getiren, zorda, darda, ve savaşta sabredenlerin (tutum ve davranışlarıdır). İşte doğru olanlar ve Allah'tan sakınanlar onlardır."

Bakara /177

**Ertuğrul
BAYRAMOĞLU**

MESNEVİDEN

ASLAN PAYI

Bir gün bir aslan, bir kurt ve bir tilki birlikte avlanmak üzere sözleşerek dağlarda dolaşmaya başladılar. Birbirlerine yardım edecek böylece bol bol av hayvanı yakalayacaklardı.

Gerçi bu iş aslanın ağırlına gidiyor, onlarla avlanmaktan utanıyordu, lakin sabrediyordu.

Üçü birden dolaşarak uzun süre avlandılar, derken bir yaban öküzü, bir dağ keçisi, bir de semiz tavşan avladılar. Dolaşarak bir su başına geldiler, uzun süre dolaşmış yorulmuşlardı. Oturdular. Aslan:

"Ey kurt bu, avladığımız hayvanları adaletli bir şekilde paylaştır, adaleti yeniden ihya et," dedi.

Kurt kalktı kendinden son derece emin adımlarla yürüdü: Yaban öküz-

zünü aldı aslanın önüne bıraktı:

"Efendim, dedi. Siz bizim efendimizsiniz; ayrıca yaban öküzü de büyük ve iri, siz de; onun için yaban öküzü sizin hakkınız.

"Keçi orta boyda ve orta irilikte, onun için o da bana düşer, onu da ben alıyorum.

En küçükümüz tilki olduğuna göre tavşan da onun hakkıdır" dedi.

Bu paylaşma karşısında aslan kızarak kükredi.

"Ey kurt ben iyice anlamadım bir daha söyle bakayım, ne dedin? Ey kendini bilmez eşek yaklaş bakalım," dedi. Ve bir pençe vurarak kurdu parçaladı. Tilkiye döndü:

"Ey tilki bu avları sen adaletli paylaştır," dedi.

Tilki önce aslanın önünde secde etti; sonra:

"Bu semiz öküz siz efendimizin

kuşluk yemeği bunu kuşluk vakti yersiniz.

"Keçi, siz büyük kralımızın öğle yemeği için güzel bir yahni olur, onu da öğle vakti yersiniz.

"Tavşana gelince; o da size akşam yemeği olur onu akşam afiyetle yersiniz," dedi.

Aslan sevinerek haykırdı:

"Ey tilki çok adil davrandın çok güzel bir şekilde pay etme işini hall ettin. Söyle bakalım böylesine güzel pay etmeyi kimden öğrendin?" dedi.

Tilki fark ettirmeden her ihtimale karşı birkaç adım uzaklaştı, sonra kurnaz kurnaz gülerek cevap verdi. "Kurdun başına gelenlerden."

Bugünün İstanbul Dükaliği da özelleştirmede ve her ekonomik girişimde paylaşımı aynen arslan gibi yapmak istemiyor mu?

ATIK - VALDE'DEN İNEN SOKAKTA

İftardan önce gittim Atik - Valde semtine,
Kaç defa geçtiğim bu sokaklar, bugün yine,
Sessizdiler. Fakat Ramazan maneviyyeti
Bir tatlı intizara çevirmiş sükûneti;
Semtın oruçlu halkı, süzölmüş benizliler,
Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer;
Bakkalda bekleyen fıkara kızcağızları
Az çok yakında sezdiriyor top ve iftarı.
Meydanda kimse kalmadı artık bütün bütün;
Bir top gürültüsüyle bu sahilde bitti gün.
Top gürlüyüp oruç bozulan lahzadan beri,
Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri.
Yarab nasıl ferahlı bu alem, nasıl temiz!
Tenha sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz.
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı ruhuma bir gurbet akşamı.
Bir tek düşünce oldu teselli bu derdime:
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:
"Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür;
Madem ki böyle duygularım kaldı, çok şükür."
YAHYA KEMAL BEYATLI

Cem'in bir karikatürü (1909)
— Çalarım zehir, hele bir ağzını
aç, müstebittir, eskiden hafiyeye idi
diye bağırırdım, sonra görürsün.

Söz ala

"İktidar birçok sevdalısı olan vefasız bir
güzele benzer."

KUR'AN'LA DİRİLİŞ AYI RAMAZAN

"O Ramazan ayı ki, insanlar için hidayet olan ve doğru yolu, hakla batılı ayıran apaçık belgeleri kapsayan Kur'an bu ayda indirilmiştir"
(Bakara, 18)

Cehalet, küfür, şirk ve isyan, günah, zulüm ve fahşayı ortadan kaldırmak üzere vahyolunmuş olan Kur'an'ın yeryüzü serüveninin başladığı ay Ramazan...

Toplumsal barışın ikamesi, nefislerin muhasebeye çekilmesi, şehvani arzuların dizginlenmesi ve yardımlaşma, gözetme, ikram etme, şefkat elini uzatma vs. değerlerin canlandırılması için yeni bir başlangıç fırsatı olarak görülmesi gereken rahmet ve bereket ayı Ramazan...

Salt aç kalmak, şekli hareketlerde bulunmak ve bazı somut günahlardan el etek çekmek şeklinde değil, geçmiş bir yılda yaşanmış, önemli, ibretâmiz ve üzerinde düşünüldüğünde hayır-şer sonuçlarının farkedileceği çeşitli toplumsal olayların kritik edilmesi şeklinde değerlendirilmesi zaruri olan muhasebe ayı Ramazan..

28 Şubattan bu yana İHL ve Kur'an Kursu aleyhindeki İslâm karşıtı operasyonlara, başörtüsü zulmünden cemaatlerin, vakıfların kısıpaca alınmasına, RP'nin şahsında İslam'ın cendereye alınmasına ve bir avuç çıkar grubunun egemenliğinin sarsıl-

maması, menfaat tezgahlarının bozulmaması uğruna bütün toplumsal katmanları hiçe sayarak oluşturulan tuzaklara kadar cereyan eden bütün bu olayların Kur'an mesajı doğrultusunda yeniden düşünülerek bir sonraki yıla yeni bir mücadele azmi ve heyecanı ile hazırlanılması gereken ay Ramazan...

Günah, şirk, isyan, acı ve zulüm karanlığından, tevhid, hayır, mutluluk, adalet, güven ve gerçek takva aydınlığına geçiş için...

Özgürlüklere kavuşulması, bütün beşeri sistemlerin mağlubiyeti ve İslam'ın ikâmesi için...

Ümitsizlik ve moralsizliğin yerine, tevhid ve şirk mücadelesinin tabi olayları şeklinde görülerek yaşanan sıkıntıları hakiki müslüman bilinci ve pratiğiyle göğüsleyebilmek için...

Bütün müslümanlar hakkında hayırlara, bereketlere, çöşkulara, zaferlere ve Kur'an'la dirilişe vesile olması için...

Vahiyle dopdolu, iman ve amel çöşkusünün sembolü Ramazan, tekrar HOŞGELDİN...

**Metin
ÇİĞRIKÇI**

13-14 ARALIK 1997 TARİHİNDE

CRR KONSER SALONU'NDA

DEMOKRASİ SEMPOZYUMU DÜZENLENDİ

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanı Şenol Demiröz'ün açılış konuşmasıyla başlayan Sempozyumun açılış bildirisi Prof. Dr. Şerif Mardin tarafından okundu.

"Demokrasi ve Farklı Kültürler" başlığını taşıyan tebliğinde Şerif Mardin, demokrasinin soyut bir kavram olmasına rağmen onun doğurduğu sorunların tamamen somut meseleler olduğunu söyledi. Ve sözlerine şöyle devam etti:

Demokrasinin tartışıldığı bir yerde şu prensipler gözönünde bulundurulmalıdır:

1- Bir toplumda oluşan farklı kültürler, farklı cemaatler bu oranda zengin bir kültürü ve farklı görüşleri beraberinde getirir.

2- Bir toplumun zihniyeti asla sabit olarak kalmaz, mutlaka değişime uğrar.

3- Bir toplumda yeni bir görüş ortaya atılıyor-sa bu yoktan var olan bir şey değildir. Mutlaka geçmişten izler taşır.

Tanzimat'tan bu yana Avrupa örnek alınıyor ve taklit ediliyor. Namık Kemal, Ziya Paşa özgürlüğü savundular. Ama bir noktadan sonra yaptıklarında, savunduklarında tutarsız kaldılar. Batılılar ise geçirdikleri deneyimlerinde daima tutarlıdılar.

Her topluluk ancak kendine ait özellikleriyle gelişir (Japonya, Fransa). Her toplumun belli bir kökeni vardır. Bu da toplumların muhtelif katlardan meydana gelmesine sebebiyet verir. Bu katlar değişime uğrayacaktır. Ama yine de mutlaka eskinin izlerini taşıyacaktır.

Cumhuriyet döneminde Batıyı taklit için topyekün değişme, değiştirme fikri popüler olmuştur.

Bugün siyasette, demokraside birtakım baskılar görüyorsak, bu, dikensiz gül bahçesi kurmak istenmesinden dolayıdır. Dikensiz gül bahçesi olmaz! Her toplumda mutlaka dikenler çıkacaktır. İşte o zaman diyalog sürecine girilmelidir. Demokratik politikanın oluşması için farklı olgularla anlaşma ve konuşma yoluna gidilmelidir.

İçimizde geçmişten beri taşıdığımız bir devamlılık ögesi vardır: Devlet. Bizde devlet kavramı şu süreçte gelişmiştir:

Tanzimat'tan önce devlet padişaha aittir. Tanzimat'ta belli aydınlar grubu ve devlet adamları devleti temsil etti; Cumhuriyet'te ise merkez ve tek parti yöneticileri... Çok partili dönemde ise

devlet belli zümrelere terk edilmiş vaziyettedir.

Demokrasi Sempozyumu'nun Demokrasi Teorisi başlığını taşıyan birinci oturumuna Dr. Mümtazer Türköne ve Prof.Dr. Mehmet Altan birer tebliğ ile katıldılar. Toplantıya müzakereci olarak Dr. Ferhat Kentel, Ömer Çelik ve Av. Kazım Berzeg katıldı.

Mümtazer Türköne konuşmasına 28 Şubat'la başlayıp yine 28 Şubat'la bitirdi. 28 Şubat'ların yaşandığı bir toplumda demokrasi teorisini tartışmanın meleklerin cinsiyetini tartışmak gibi birşey olduğunu söyleyerek konuşmasına şöyle devam etti:

"Bugüne kadar devletle içiçe geçmiş, üretmiş ticaret yapmış sermaye ile devlet dışında gelişen, yaşayan sermaye arasında bir rekabet vardır. 28 Şubat bu kutuplaşmanın siyasete yansımından ibarettir. Bu nedenle 40.000 ortaklı Kombassan irticacı olarak nitelenmiştir.

Her şeye rağmen 28 Şubat'ın hayirlara vesile olmasını diliyorum."

Prof.Dr.Mehmet Altan, demokrasinin bir süreç olduğunu ve bu süreç içinde hiç bir toplum değerinin sabit kalmadığını, değiştiğini belirterek sözlerini şöyle sürdürdü:

"Bizde halkın yaşam süreci içindeki sorunları gündemi oluşturmuyor. Yani gündemi halk belirlemiyor. Gerçek demokraside ise gündemi halkın belirlemesi gerekir. Bizler demokrasiyi hak etmek için ne yapıyoruz. Pek çok üzücü olay yaşıyoruz ama sesimizi çıkartmıyoruz. Türkiye mırıldanıyor ama çığlık atmıyor. Demokrasiyi hak kazanmak için çığlık atmamız gerekir."

Sempozyumun Farklı Kültürler ve Demokrasi üst başlığını taşıyan ikinci oturumuna Prof. Vecdi Akyüz ve Etyen Mahçupyan birer tebliğle katıldı. Ali Bulaç, Yasin Aktay ve Prof. M.Akif Aydın ise oturuma müzakereci olarak katıldılar.

Prof. Vecdi Akyüz rahatsızlığı sebebiyle sempozyuma şahsen katılamadı. Bildirisi okundu.

İkinci tebliğ sahibi Etyen Mahçupyan, Batıdaki kamusal alan ile bizdeki kamusal alanın çok farklı olduğunu belirtti. Mahçupyan'a göre, bizde cemaatsel alan vardır. Biz batıdaki kamusal alanı hiç bilmiyoruz.

Bizde cemaat içi, cemaatler arası ve devletle toplum arasında gerçekleşen bir kamusal alan var. Biz ancak cemaat içinde rahatız. Cemaat içi

**Şükran
BUDAKSAL**

kamusal alanı tanıyoruz. Başka cemaatten insanlarla rahat edemiyoruz. Çünkü bugüne kadar kendi toplumsal alanımızda yaşamışız.

Batıda sistem, insan insan ilişkisi üzerine kurulmuştur. Her kavram hangi zihniyet içinde gelişmişse ondan kaynaklanır. Biz Batıdan aldığımız

leri Prof. Dr. Ömer Dinçer, Prof. Arif Ersoy ve Ali Kırca idi.

Sempozyumun Türkiye’de Demokrasi üst başlıklı son oturumu Prof. İl-bey Ortaylı başkanlığında yapıldı. Oturumda Prof. Levent Köker ve Cengiz Çandar birer tebliğ sundular. Müzakereci olarak Mehmet Metiner ve Meh-

kavramları kendi anladığımız biçimde dolduruyoruz. Osmanlı geleneğinin üzerine modernleşmeyi inşa etmeye çalışıyoruz.

Sempozyumun ikinci gününde ilk oturumun üst başlığı Siyasi Davranış Olarak Demokrasi idi. Oturuma Prof. Doğu Ergil ve Dr. M. Ali Kılıçbay birer tebliğ ile katıldı.

Oturumun müzakereci-

met Doğan katıldı.

Prof. Levent Köker, demokrasinin devleti ele geçirdiğimiz zaman istediğimizi yaparız; başkası başa geçince illegal olur, şeklinde algılandığını, bunun demokrasi olmadığını belirtti.

Cengiz Çandar ise değişik demokrasi tanımları yaparak demokrasinin araç mı yoksa amaç mı olduğunu sorguladı. Türkiye’de halkın demokrasiyle tanışmasının serüvenini anlattı: “40’lı 50’li yıllarda halk “yeter” diyerek sözü CHP’den, hükümetten almıştır. Bu şekilde demokrasiyle tanışmıştır.”

Çandar’a göre demokrasi farklılığın varlığı, hukuki güvence altına alındığı rejimin adıdır. Halk ile devlet arasında mutabakat olmalıdır. Bunun için de demokrasi şarttır.

Geniş bir katılımı ile izlenen Sempozyumun kapanış konuşması İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapıldı. ■

DOĞUDAN - BATIDAN

Doğudan-Batıdan Uluslararası Toplantılar dizisinin gündeminde aralık ayında “Demokrasi” vardı. Pakistanlı ünlü düşünür Hurşid Ahmed İslam dünyasındaki demokrasi tecrübelerini değerlendirdi.

Prof. Hurşid Ahmed’in İslam, Demokrasi ve İslam Dünyasında Demokrasi Tecrübesi başlıklı makalesiyle katıldığı toplantıya Prof. Nevzat Yalçıntaş, Dr. Ahmet Davutoğlu ve gazeteci yazar Ahmet Taşgetiren müzakereci olarak katıldı.

Toplantıda, İslam ve demokrasi teorik açıdan ve güncel müslüman dünyası açısından ele alındı.

Prof. Hurşid Ahmed demokrasiyi insan ırkının en büyük ve en çok tartışılan başarılarından biri olarak niteledi. Ve sözlerine şöyle devam etti:

19. yüzyıla kadar süpergüç olan müslümanlar daha sonra Batılı sömürgeci güçlerin egemenliği altına girdi. Son elli yolda sömürgecilikten kurtulmaya ve toplumu yeniden yapılandırmaya çalışıyoruz. İçinde yetiştiğimiz geleneğe saygı gösterecek ve insanlara hizmet edecek demokratik bir sistemi nasıl kurabileceğimizi tartışıyoruz.

Batıda demokrasi kavramı önce Avrupa’da sonra Amerika’da gelişti. Batı uygarlığı ve Ortaçağın dinî eğilimlerine göre tanımlandı. Buna göre, halk, insanlar ilkeleri oluşur. Halk neye karar veriyorsa doğru olan odur.

İslam bu görüşü kabul etmez. Dünya Allah tarafından yaratılmıştır ve Allah bize yön verecek tek kaynaktır. Hukukun kaynağı Allah’tır.

İnsan Allah’ın yeryüzünde halifesidir. “Halife” birinin ve kâli olarak hareket eden demektir. Egemen değildir. Allah’ı temsil etme hakkı tek bir insana veya gruba verilmemiştir. Bütün insanlara, Allah’a inanan ve doğru yaşayan

herkese verilmiştir. Herkes bir diğerinden sorumludur. İşler danışma, istişare çerçevesinde yürütülür. Lider şura ile seçilir. Toplumda özgürlük varsa şura oluşur.

İslam demokrasisi Allah’ın egemenliğine dayanır.

Batı laik demokrasisinde ise ahlakî değer yoktur. Parlamento bir şeye helal derse o şey helal olur. Fakat İslam’da değişmez bir ahlakî felsefe vardır. Bu felsefe Kur’an-ı Kerim’e dayanır.

İslam’da teokrazi yoktur. İslam Allah’ın egemenliği teorisini kabul eder. Hukuk Kur’an’da yazılıdır. Ve bütün müslümanların bu kitaptan faydalanarak işlerini yürütmelerine izin verilir. Kur’an-ı Kerim’de olmayan konular da ictehad aracılığıyla aydınlığa kavuşturulur. Bu nedenle laik demokrasi, teokrazi, sosyalizm ve komünizm gibi felsefelerden farklıdır.

İslam açısından demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına, azınlık haklarına saygı, insanların haklı taleplerine saygı demektir. Bu bakımdan İslam ve demokrasi arasında ihtilaf yoktur. İhtilaf, İslam ve despotizm arasındadır.

Laik demokrasi bir insana tüm işlerini Allah’ın çizdiği gibi idare etme hakkını tanımıyor. İnsanın istediği gibi yaşamasına engel oluyor. Bu noktada despotizm’e yaklaşıyor.

İslam ise ilk İslam devletinden itibaren daima, farklı düşünceye, inanca sahip olanlara inancını yaşama özgürlüğünü tanımıştır.

Toplantıya müzakereci olarak katılan N. Yalçıntaş ise “Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir” sözünü, hakimiyet başka milletlerin değil, Türk milletinin, şeklinde yorumlayabilmek için büyük çaba sarfetti.

İSLAM ÖNCESİ ARAPLAR VE DİNLERİ

Şemsettin Günaltay

Eser, Prof Dr. Şemsettin Günaltay'ın Daru'l-Fünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuasında ve Sırat-ı Mustakim'de yayınlanan üç makalesinin sadeleştirilerek günümüz Türkçesine çevirisi.

Birinci makale, İslam öncesi Arabistan ve Araplar başlığı altında yarımada'nın coğrafi, siyasi, ekonomik ve etnik yapısının bir analizidir.

İkinci makalede, İslam öncesi Araplar ve Dinleri başlığı altında Arapların dini eğilimleri üzerinde duruluyor.

Üçüncü makale ise, Arabistan'da Aile başlığını taşımaktadır.

İdris

KAHRAMAN

ANKARA OKULU YAYINLARI,
ANK. 1997, 152 s.

SUDAN İSLAM PROJESİ

Hasan Turabi-T. Hamid-
E. Ömer-M. Harun

Başta Hasan Turabi olmak üzere dört Sudanlı aydının, Sudan'da uygulanmaya çalışılan sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vs. her alanda yeni bir medeniyet projesinin amaçlarını, ilkelerini karşılaşılan sorunları aktarmaya çalıştığı önemli bir çalışma.

Eser, Hasan Turabi'nin Çağın Sorunları ve Sudan'da İslami Uygulama isimli makalesi ile başlıyor. Daha sonra sırasıyla, Tıcani Abdulkadir Hamid'in Sudan ve İslami Yönetime Geçiş Deneyimi, Emin Hasan Ömer'in, Evrensel Uyanış Projesine Yönelik Bir Bakış, Muhammed Mahcub Harun'un, Sudan İslam Projesi Deneyiminin Sonuçları ve Yarının Ufukları isimli makaleleriyle devam ediyor v Hasan Turabi ile Sudan Dneyimi üzerine yapılan bir röportajla son buluyor.

EKİN YAYINLARI, İST. 1997, 152 s.

AZGELİŞMİŞLİK ÜSTÜNLÜKTÜR

Lütfi Bergen

Lütfi Bergen, eserini niçin kaleme aldığını şu sözlerle dile getiriyor.

"Bu kitabı oluşturan yazılar, N. Topçu ve İ. Özel'in Dergâh camiasının neşriyatı içinde ortaya koyulmuş tartışmalarına yeniden bakma, eklenebilecek bir birikim kurabilmişsek taş üstüne başka bir taş koyma, geçmişin anti, endüstriyalizmine eklenerek bir geleneği koruma, gelecek yüzyıla İslami düşüncenin "farklı" bakıştan açılımlarını yani mümkünlerini keşfederek çıkma kaygısının bir ürünü olarak kaleme alındı. Bu nedenle, okuyucuya, bu fikirlerin köklerinin Nuretti Topçu ve İsmet Özel'in eserlerinde mevcut bulunduğunu hatırlatmak isteriz."

ÜLKE YAYINLARI,
İST. 1996, 223 s.

ÇÖKÜŞÜN ÖNCÜSÜ ABD

Roger Garaudy

Garaudy'nin ABD'nin son yıllardaki dünya politikasını, temelleri ve arka planı ile birlikte ortaya koymaya çalıştığı eser, ABD merkezli değişik konuların yer aldığı on bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümlerde, ABD'nin "Yeni dünya düzeni" adı altında uyguladığı, siyaseti gözler önüne serilmektedir. ABD'nin sömürge ülkelerinde yaygınlaştırmaya çalıştığı serbest piyasa ekonomisini "Pazar Tek Tanrıcılığı" olarak ifade eden yazar, bunu ABD'de yaygınlaşan uyuşturucu rüşvet ve ahlaksızlığın kaynağı olarak görmektedir.

İlerleyen kısımlarda Batı demokrasi anlayışını da irdelemektedir. Atina demokrasisinin "Efendiler" için, ABD demokrasisinin "Zenginler" için, Fransız demokrasisinin "Zenginler" için olduğunu söyleyerek, Batıda uygulanan demokrasiyi de insanlık için kurtuluş olamayacağını savunan yazar, Batı siyasetinin Ahlaki öğretileri dışlaması sonucu bir çıkmaza sürüklendiği üzerinde durmaktadır.

Daha sonra, bütün bu olumsuzluklar karşısında 21. yy için "insan yüzülü" bir dünya inşa etmemize imkan verecek Strateji ne olmalıdır? sorusundan hareketle yapılması gerekenleri sıralamaktadır.

NEHRİ YAYINLARI, İSTANBUL 1997, 322 s.

YENİ ÇIKANLAR

- 1-Çağdaş İslami Uyanışta Hukukun Rölü, Muhammed Bakır Es-Sadr, Yöneliş Yay.
- 2-İslam Dünyası ve Batılılaşma Değişim ve Sorunlar, Edisyon, Yöneliş Yay.
- 3-İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, Şemsettin Günaltay, Ankara Okulu.
- 4-Rejim Sorunu, Mustafa Erdoğan, Vadi.
- 5-İbn-i Haldun, Ahmet Arslan, Vadi.
- 6-Bahtımca Günce'den Seçmeler, Mustafa İslamoğlu, Denge.
- 7-İslami Diriliş Hareketleri, Mustafa İslamoğlu, Denge.
- 8-Çöküşün Öncüsü ABD, Roger Garaudy, Nehir.
- 9-Ölüm Manifestosu, Tolstoy, Kaknüs.
- 10-Fırtınalar, Halil Cibran, Kaknüs.
- 11-Müslüman ve Ekonomi, Mustafa Özel, İz.
- 12-Selahaddin Eyyubi ve Kudüs'ün Yeniden Fethi, Ahmet Ağırakça, Beyan.
- 13-Acemi Yolcu, Rasim Özdenören, İz.
- 14-Emeviler Döneminde Saray Hayatı, Mevlüt Koyuncu, Beyan.
- 15-İslamda Şehir ve Mimari, Turgut Cansever, İz.
- 16-Enerji ve Eşitlik, İvan Illich, İz.
- 17-Varlık, Bilgi ve Din, Frithjof Schuone, İnsan.
- 18-Ba'de Harabi'l Bosna, Osman Karatay, İz.
- 19-Çocuk Yüzlü Yazılar, Mustafa Ruhi Şirin, İz.
- 20-Sünnet ve Hadisin Anlaşılmasında ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu, Mehmet Görmez, İz.
- 21-Düşünceler Düşledim, Said Çekmegil, Nabi Nida.

PINAR KİTAP VE KÜLTÜR MERKEZİ

ANKARA'DA AÇILDI

Ankara'nın en büyük kitap merkezi olma özelliğine sahip Pınar Kitap ve Kültür Merkezi, geçtiğimiz aylarda Kızılay Sakarya Caddesi, Bayındır Sokak'ta hizmete girdi. Üç kat üzerine dört yüz metre karelik bir alana kurulan Kültür Merkezi'nde Felsefe'den Edebiyat ve Kültür'e, Siyasal Düşünce'den İslam Düşüncesi, Tasavvuf, Hukuk, Aile-Sağlık, Ekonomi ve Çocuk kitaplarına kadar her türlü kitabı bulmak mümkün. Pınar Kitap ve Kültür Mer-

kezi'nde ayrıca kırtasiye, oyuncak, kaset vb. çeşitlere de yer verilmiş. Her hafta bir yazarın katılımıyla imza günlerinin düzenlendiği Pınar Kitap ve Kültür Merkezi'nde, geçtiğimiz ay, D. Mehmet Doğan, Rasim Özdenören kitaplarını imzaladılar ve Ankaralı okurlarıyla sohbet ettiler. Ankara-Kızılay'daki Pınar Kitap ve Kültür Merkezi, şimdiden Ankaralı kitapseverlerin "uğrak yeri" olmaya başlamış bile.

ABDULLAH YILDIZ İSPARTA'DA

UMRAN'I TANITTI KİTAPLARINI İMZALADI

Umran Dergisinin Yazışleri Müdürü yazar Abdullah Yıldız, önceki ay Araştırma ve Kültür Vakfı'nın Isparta Şubesi'nin organizesiyle Isparta'da bir dizi seminer ve konferans verdi. Bu arada Isparta Gazeteciler Derneği'nde yaptığı basın toplantısı ile yerel basına Umran dergisini tanıtmaya fırsatı bulan Abdullah Yıldız, Üniversite Kitabevi'nde de okurlarıyla sohbet edip kitaplarını imzaladı.

GAVUR YÜREK

Adem KANDEMİR

Kara kış donduruyor ışığımı
yağmur değil, cıva akıyor sundurmalarımın
günün sönen gözleri altında
boz bulanık gökte kızıl bir çizgi
bir hiçlik korkusu boşanıyor şakaklarıma.
Diller dolaşık, ağızlar pörsümüş
ne sır kalmış, ne de sınır nazarımda
iç ağırları bozguna uğratmış ruhları
azgın sanrılar savurup atmış akılları
kangren selinde yeteneğin gücü
belli ki
kara kış yokluk tohumu saçmış her yana
kuşku yok
bu günün acı ve kahredici bir gün olduğunda.

İşte yürüyorlar yine
kara kışın zağarları
kara bir geceden çıkıp kapkara bir öfkeyle
Eris'leri arkalarında, Kirke'leri önlerinde
kösnül arzularıyla yanıp tutuşarak
yürüyorlar işte
tellâllarıya, fedaileriyle, uşaklarıyla
salyalı şarkılarıyla, melankolik nutuklarıyla
yasalara boyun eğmekten söz ederek
sevgiyi, merhameti, vefayı ve şerefi felç ederek
günah yüklü yeminleriyle
zilletin postallarını vurarak yere
yürüyorlar işte
ölüm ve yıkımlarla
övgüler yağdırarak
Hades'in o korkunç, o karanlıklar dünyasına
kuşku yok
bu günün
acı ve kahredici bir gün olduğunda

Ah bilmezlik ve görmezlik uykusu
kılıcı bele bağlamanın zevki yitik çoşku

ah utanç bağları, azap yüklü yılgılar
kapıları kilitli rüzgar gidişli atlar
ah çocuğunu doğuramayan gözyaşı ırmakları
gelin huylu toprak el veremeyen ışıkları
ah göğsünde kıpkızıl yaralar açılmış gülşenler
suskun, gül sohbetine hasret çılgın bülbüller
ah başakları kömüre çevrilmiş soylu yakarışlar
yokluğu ruhu kasıp kavuran var oluşlar
ah nefes alamayan gün ışığı
mukadder kılınmış kurbanların çılgılığı...

kalk
diril artık
gâvur musun ey yürek
söküp at ruhundaki kiri
arık ölüme bıçak çal
yürü kesinliğin bilgisi gereğince
ak kundaklar aç yepyeni bir güne
bırak, şafakların süvarisi sende kanatlansın
çekip el mihlanmış korkuyu gözlerinden
sende stikun bulsun sersefil yüreklerin sarsıntısı
yürü
gâvur musun ey yürek
hakikat odur ki
kişioğlu efalinden mesûldür
yürü, yak yeni bir hayatın ateşini
sal kadırgalarını gümüşten gövdesine dalgaların
durma, derin kaz toprağını düşüncelerin
bırak, çiçek açsın bağrında yağmur kokuları
geçme "geçme nağmert köprüsünden"
bırak, bir aykırı sel desinler sana
ger yayını; titresin ilâhlar, ilâheler tepeden tırnağa
kara çullara girsin şu yüzü kara, şu dönek dünya
bırak, öylece dinç kalsın melekler iki yanında.
Rabbenâ
yâ Rabbenâ
vağfirlenâ...